

**Universitat de les
Illes Balears**

Ramon Llull

Memòria del Treball de Fi de Grau

Mallorca a la Crònica de Ramon Muntaner

Sergi Febrer Soler

Grau en llengua i literatura catalanes

Any acadèmic 2021-2022

Treball tutelat pel Dr. Gabriel Ensenyat Pujol

Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació.	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☒	☐

Paraules clau del treball:

Corona, Crònica, Mallorca, Ramon Muntaner

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	5
2. TAULES GENEALÒGIQUES.....	8
2.1. REGNE DE MALLORCA I CORONA D'ARAGÓ	8
2.2. CORONA DE CASTELLA.....	9
2.3. CORONA DE FRANÇA.....	10
3. MONARQUES DELS REGNES.....	11
4. CAPÍTOLS	12
5. CAPÍTOLS RELATIUS A LA CORONA DE MALLORCA	46
5.1. [CONQUESTA DE MALLORCA]: 33.	46
5.2. [MENORCA SE LI FA TRIBUTÀRIA]: 34.	49
5.3. [SUBMISSIÓ D'EIVISSA]: 34.	51
5.4. [CASAMENT DE L'INFANT JAUME]: 40.....	53
5.5 [FILLS DE L'INFANT JAUME]: 40.	53
5.6. [REPARTIMENT DE LA PROCURADORIA DEL REGNE]: 49.....	55
5.7. [ELS ANIVERSARIS DEL REI JAUME]: 66.....	57
5.8. [CORONAMENT DE JAUME II DE MALLORCA]: 69.	62
5.9. [PROFERTA DEL REI DE MALLORCA]: 93.	64
5.10. [L'ESTOL A MENORCA]: 99.....	66
5.11. [LA REINA I ELS INFANTS PASSEN A SICÍLIA]: 169.....	67
5.12. [CORTS A PALERM I A MESSINA]: 175.....	68
5.13. [ENTREVISTA DEL REI PERE AMB JAUME II DE MALLORCA]: 198. ..	69
5.14. [EL REI DE FRANÇA EMPREN L'EXPEDICIÓ CONTRA CATALUNYA]: 213.....	72
5.15. [ELS FRANCESOS INTENTEN PASSAR EL COLL DE PANISSARS]: 216.	72
5.16. [VICTÒRIA DE L'ESTOL DE ROGER DE LLÚRIA]: 245.	72
5.17. [MORT DEL REI DE FRANÇA]: 247.	72
5.18. [DESASTRE DELS FRANCESOS AL COLL DE PANISSARS]: 250.	72
5.19. [EL REI PERE ES PROPOSA ENSENYORIR-SE DE MALLORCA]: 253...	77
5.20. [MORT DE PERE EL GRAN]: 256.	77
5.21. [RENDICIÓ DE MALLORCA A ALFONS II]: 264.	77
5.22. [EXPEDICIÓ D'ALFONS II A MENORCA]: 284.....	80
5.23. [CONQUESTA DE MENORCA]: 287.	80
5.24. [VOCACIÓ RELIGIOSA DE L'INFANT JAUME DE MALLORCA]: 306...	83
5.25. [PAU ENTRE JAUME II I EL REI DE NÀPOLS]: 301.	85

5.26. [RETORN DE LES BALEARS AL REI DE MALLORCA. EL COMTE-REI, A ROMA]: 309.	85
5.27. [ARRIBADA DE L'INFANT FERRAN DE MALLORCA]: 376.	88
5.28. [INTRIGA D'EN ROCAFORT CONTRA L'INFANT FERRAN]: 377.	88
5.29. [BREGA ENTRE LA HOST DE ROCAFORT I LA DE L'INFANT. MORT DE BERENGUER D'ENTENÇA]: 381.	88
5.30. [L'INFANT FERRAN S'ACOMIADA DE LA COMPANYIA]: 383.	88
5.31. [L'INFANT FERRAN I MUNTANER A L'ILLA DE TASSOS]: 387.	91
5.32. [L'INFANT FERRAN I MUNTANER, APRESATS PELS VENECIANS]: 387.	91
5.33. [MUNTANER VISITA L'INFANT FERRAN A LA PRESÓ]: 391.	91
5.34. [FI DEL CAPTIVERI DE L'INFANT FERRAN]: 394.	91
5.35. [NOVA GUERRA ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 423.	93
5.36. [TREVES ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 426.	93
5.37. [MATRIMONI DE FERRAN DE MALLORCA AMB ISABEL DE SABRAN]: 433.	95
5.38. [MUNTANER ES POSA A DISPOSICIÓ DE L'INFANT FERRAN. MORT D'ISABEL DE SABRAN]: 434.	95
5.39. [FERRAN DE MALLORCA, PRÍncep DE LA MOREA]: 438.	95
5.40. [MUNTANER PORTA L'INFANT JAUME A PERPINYÀ]: 439.	95
5.41. [MORT DE L'INFANT FERRAN]: 443.	95
5.42. [JAUME II DECIDEIX D'EMPRENDRE LA CONQUESTA DE SARDENYA]: 444.	99
5.43. [MORT DEL REI SANÇ. JAUME III, REI DE MALLORCA]: 469.	101
5.44. [REGÈNCIA DE FELIP DE MALLORCA. ESPOSALLES DE JAUME III DE MALLORCA AMB LA INFANTA CONSTANÇA]: 483.	101
5.45. [REGNAT D'ALFONS III. EL COMTE-REI, CAP DE TOTS ELS DINASTES DE NISSAGA CATALANA]: 491.	104
6. CONCLUSIONS.	105
7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.	109

1. INTRODUCCIÓ

El present treball gira al voltant de la més extensa de les quatre grans cròniques de la literatura catalana, és a dir, la de Ramon Muntaner. L'objectiu, però, no és explicar l'obra en tot el seu conjunt, sinó centrar-se en un aspecte concret: analitzar i comprendre la perspectiva del cronista sobre aquells episodis referits únicament i exclusiva a la Corona de Mallorca o als personatges que en formen part. L'edició que he fet servir per a l'elaboració d'aquest treball és la de Ferran Soldevila, publicada l'any 2011 amb la col·laboració de Jordi Bruguera i M. Teresa Ferrer i Mallof, que portaren a terme la revisió filològica i històrica, respectivament, del text.

No està de més aportar algunes dades sobre Ramon Muntaner, les quals ens poden servir per a entendre una mica millor l'obra en el context en què va ser escrita. El cronista neix l'any 1265 a la vila de Peralada, en el si d'una "família de mercaders ben integrada en l'elit burgesa local i en la direcció del municipi" (Cifuentes i Comamala, 2019: 143). Marxa del seu indret natal amb només deu anys, i a partir d'aquest moment inicia una vida d'aventures i experiències, convertint-se en una persona de confiança per molts dels personatges més rellevants de l'època, com per exemple l'infant Ferran, qui li encarrega portar el seu fill acabat de néixer a mans de la seva àvia, Esclarmonda de Foix, mentre el propi infant marxa a fer una expedició militar.

Muntaner comença les primeres línies de la seva crònica el 15 de maig de 1325 a la seva horta de Xilvella, seixanta anys després del seu naixement. Els anys compresos entre aquestes dues dates són, com bé assenyala Renedo (2016: 20): "anys plens de vicissituds de tota mena: moltíssims viatges d'una punta a l'altra de la Mediterrània; ni més ni menys que «trenta-dues batalles entre de mar e de terra»; «moltes presons e turments»; gestions diplomàtiques i polítiques, i també un matrimoni, que va tenir tres fills"; totes aquestes experiències vitals del cronista, sumades a la seva gran habilitat com a narrador, li permeten escriure les pàgines de la seva obra que, amb el temps, passen a convertir-se en una de les obres més importants i representatives de la nostra literatura. La crònica comença amb uns capítols en els quals el de Peralada justifica l'escriptura de la seva obra mitjançant l'aparició en somnis d'un vell prohomi¹ que li ordena la redacció de l'obra.

¹ Tòpic molt recurrent de l'època.

Aleshores, un cop decidit, comença el llibre: (Soldevila, 2011: 23): “E jo aitantost comencé aquest llibre, lo qual prec a cascuns qui l’oïran que creguen que per cert tot és així veritat com ho oïran, e no hi posen dubte negun”. Aquestes paraules del mateix cronista em serveixen per a destacar un dels punts principals sobre els quals gira aquest treball: les invencions, manipulacions i silencis que porta a terme al llarg de l’obra. Tot i que assegura estar al servei de la veritat absoluta, la realitat és que Muntaner dona, segons els seus interessos, la visió que més li convé de segons quins episodis. Així doncs, un altre dels objectius que m’he marcat en aquest treball és el d’identificar les “modificacions” que fa el cronista dels fets reals i mirar d’explicar quines són les motivacions que el condueixen a no contar les coses com realment ocorregueren. Per a poder acomplir aquest objectiu, evidentment, m’he ajudat de tot un seguit de referències bibliogràfiques que parlen sobre el tema, d’entre les quals m’agradaria destacar *La tràgica història dels reis de Mallorca*, de Martínez Ferrando, que és una de les que m’ha fet més servei atès que parla exclusivament dels reis de la Corona de Mallorca, des de Jaume I el Conqueridor fins a Jaume IV de Mallorca. El primer episodi històric que narra la crònica, de fet, és l’engendrament de Jaume I, l’any 1208, i el darrer és la coronació del nou rei d’Aragó, Alfons el Benigne, l’any 1328.

Muntaner, a les primeres pàgines, fa una dedicació de l’obra (Soldevila, 2011: 24): “Con, aquest llibre senyaladament se fa a honor de Déu e de la sua beneita Mare e de l’alt casal d’Aragon”. Cal remarcar l’alt grau de providencialisme que impregna les pàgines de l’obra: el cronista elogia en tot moment la figura de Déu i atribueix en moltes ocasions els èxits i les victòries a la figura divina. A més, m’agradaria destacar la gran consideració que té cap a la monarquia: és capaç d’elogiar i de mostrar respecte fins i tot per aquells reis que lluiten contra ell i van en contra dels seus interessos². Per últim, cal destacar la gran lloança que fa, al llarg de tota la crònica, de la Corona d’Aragó, protegida per Déu i per la providència. El cronista té el propòsit de fer veure tots els territoris aconseguits per Jaume I el Conqueridor i tramesos en herència als seus fills en harmonia i pau, sense cap tipus de conflictes o guerres entre ells. És precisament d’aquí d’on neixen la majoria de les invencions i omissions abans esmentades; com es veurà al llarg del treball, Muntaner intenta mostrar en tot moment els monarques de la Corona en unió d’interessos, per la qual cosa s’inventa o manipula els fets al seu plaer, o, quan ni això és possible, els omet directament. Una mostra que exemplifica molt bé la unitat de les cases dinàstiques és el

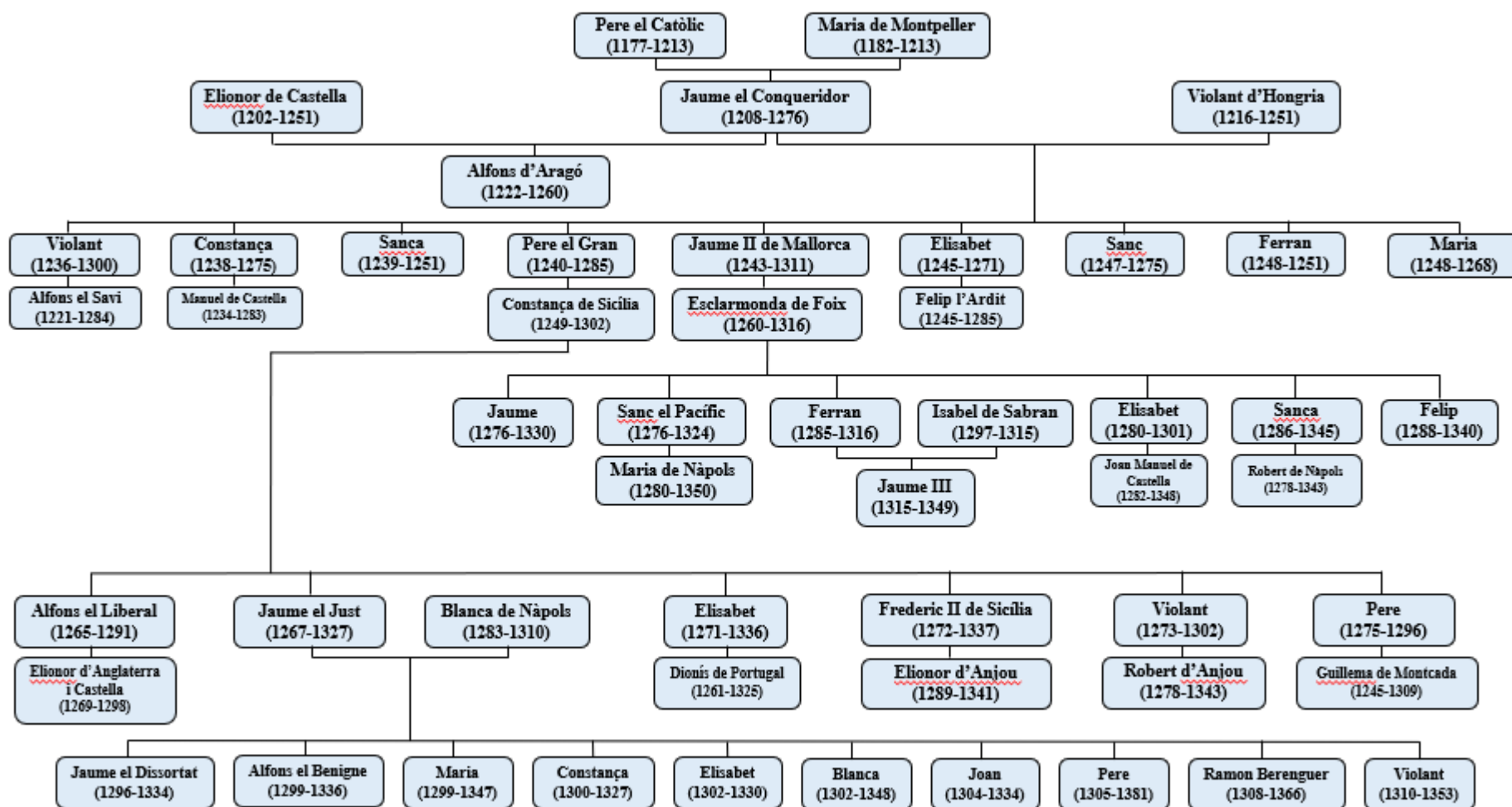
² Vegeu Cingolani (2008: 170-171).

de la mata de jonc que dona en les darreres pàgines del llibre, que tracten sobre la coronació del rei Alfons com a nou monarca d'Aragó: segons el cronista, el Casal d'Aragó-Catalunya, el casal de Mallorca i el casal de Sicília són com una mata de jonc, indestructible tota la mata però fràgil i vulnerable cada jonc per separat.

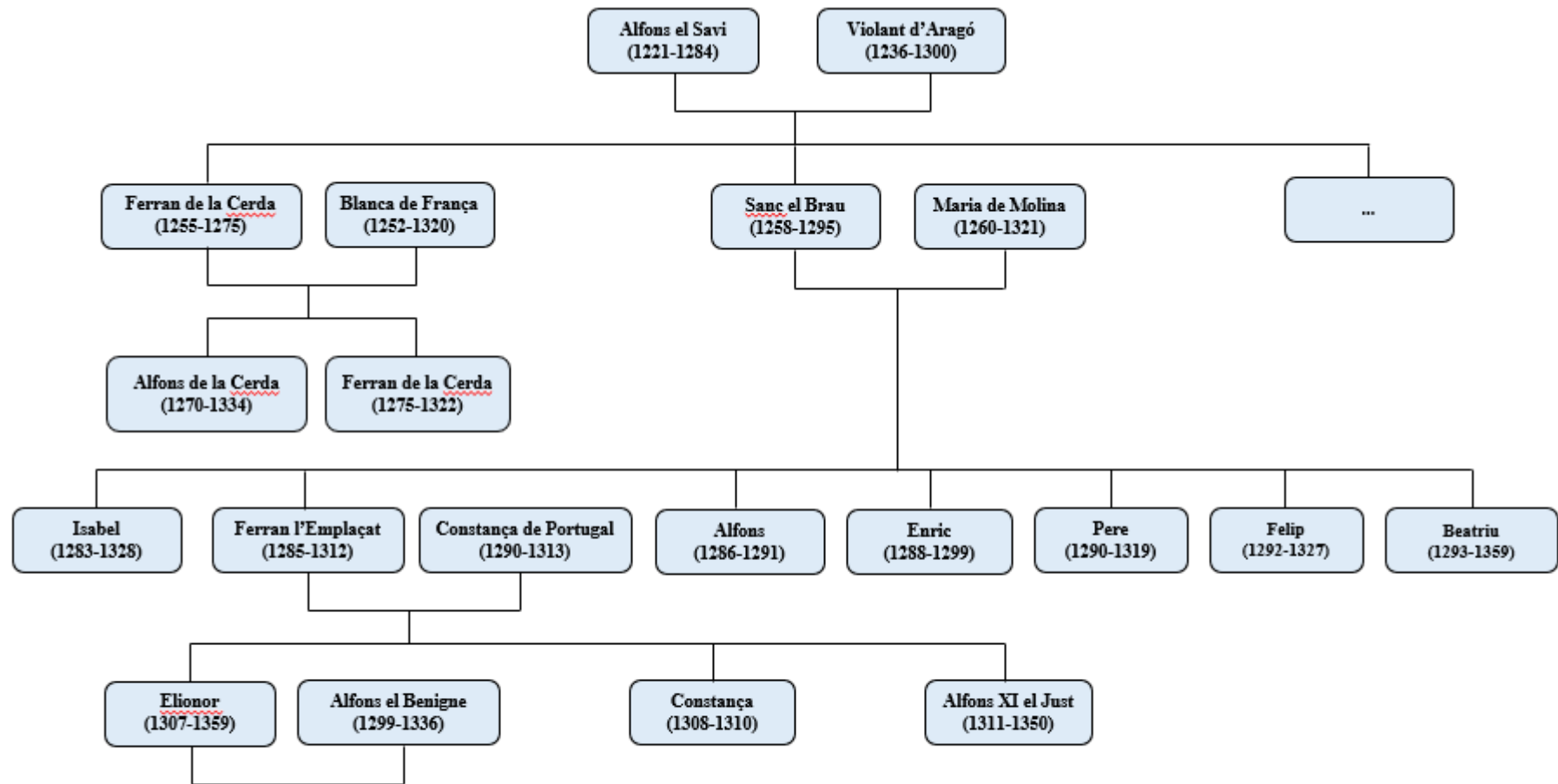
Pel que fa a l'estructura del treball, aquest consta de diferents apartats amb l'objectiu d'organitzar-lo de la millor manera i amb la intenció de fer la lectura el més fàcil i entenedora possible. En un primer lloc, se situa l'índex de tots els continguts per tal de donar una idea general del treball i també per a facilitar la localització de cadascun d'aquests. Tot seguit es troba la introducció que ocupa aquestes mateixes línies, on he intentat exposar de la manera més senzilla possible l'objectiu, la metodologia i ara l'estructura, a més d'una breu explicació de la figura de Ramon Muntaner. Tenint en compte la gran quantitat de personatges que ocupen les planes de la crònica —molts d'ells anomenats igual—, i el gran entramat d'unions matrimonials de l'època entre les diferents cases dinàstiques, he decidit adjuntar tres taules genealògiques —Regne de Mallorca i Corona d'Aragó, Corona de Castella i Corona de França— que esper ajudin el lector a situar cada personatge de les diferents famílies reials. A més de les taules genealògiques, he afegit un apartat on s'indiquen els diferents monarques de cada regne acompanyat dels anys durant els quals ocupa el tron, amb l'objectiu també d'ajudar al lector pel que fa a la cronologia dels episodis històrics que es narren al llarg de l'obra. L'apartat que ve posteriorment és un resum de tots els capítols de la crònica, amb el seu número de capítol corresponent i també amb el nombre de la pàgina marcat —seguint l'edició de Soldevila, evidentment—, per si el lector vol consultar-ne ràpidament algun. Es troben remarcats en color gris tots aquells capítols referits a la Corona de Mallorca, que són els que coment d'una manera més detallada i exhaustiva en l'apartat següent, en el qual, i a partir de la lectura de les obres de diferents estudiosos, analitz d'una manera més minuciosa els diferents episodis narrats pel cronista així com la veracitat d'aquests. Per acabar, es troben les conclusions, on faig una síntesi i don la meva opinió sobre tot allò analitzat al llarg del treball, que conclou amb l'apartat de les diferents referències bibliogràfiques emprades per a portar-lo a terme.

2. TAULES GENEALÒGIQUES

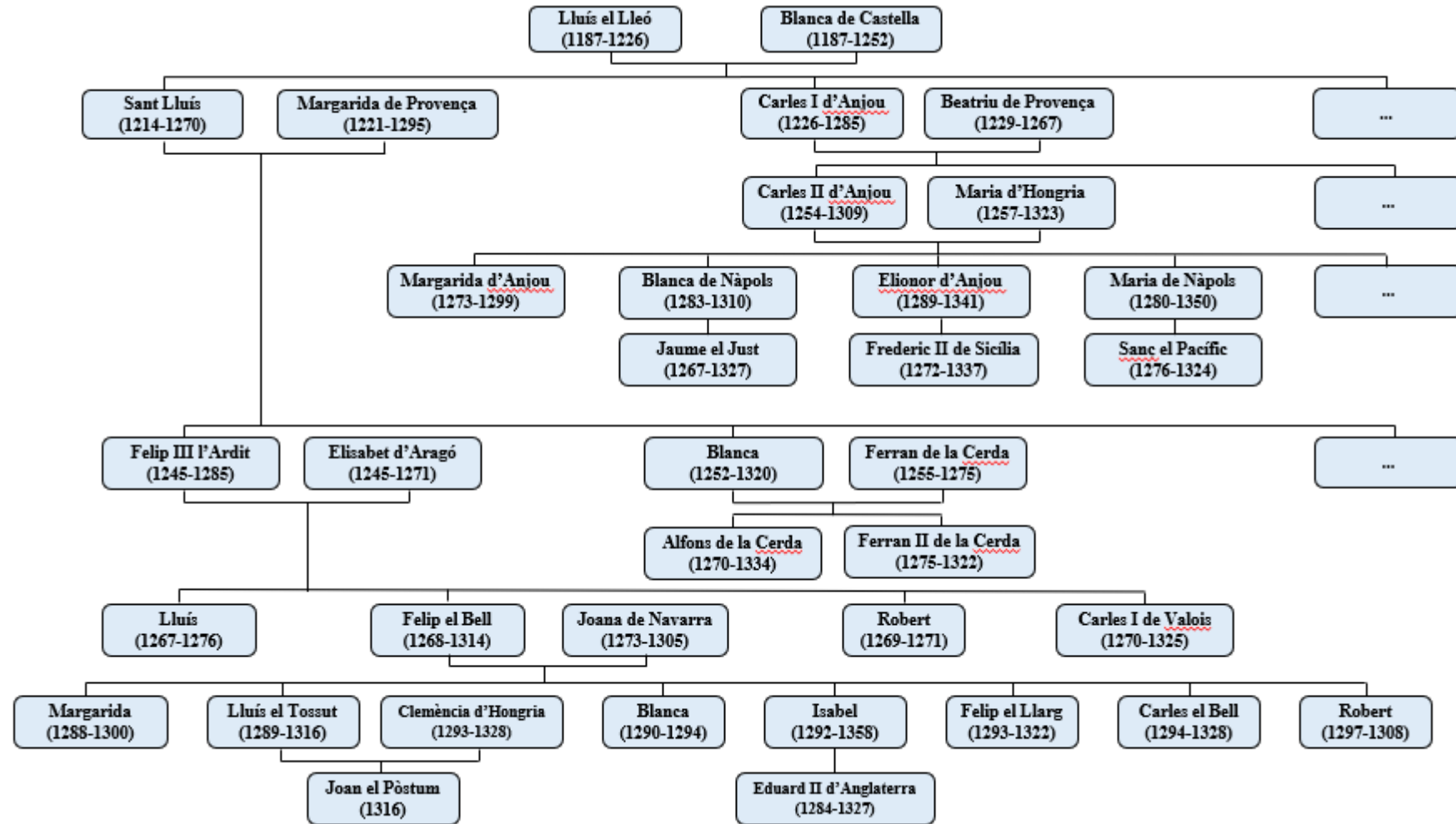
2.1. REGNE DE MALLORCA I CORONA D'ARAGÓ

2.2. CORONA DE CASTELLA

2.3. CORONA DE FRANÇA

3. MONARQUES DELS REGNES

REGNE DE MALLORCA.

1229-1276: Jaume el Conqueridor.

1276-1285: Jaume II de Mallorca.

1285-1291: Alfons el Liberal³.

1291-1295: Jaume el Just.

1295-1311: Jaume II de Mallorca⁴.

1311-1324: Sanç el Pacífic.

1324-1343: Jaume III.

CORONA D'ARAGÓ.

1196-1213: Pere el Catòlic.

1213-1276: Jaume el Conqueridor.

1276-1285: Pere el Gran.

1285-1291: Alfons el Liberal.

1291-1327: Jaume el Just.

1327-1336: Alfons el Benigne.

CORONA DE CASTELLA.

1252-1284: Alfons el Savi.

1284-1295: Sanç el Brau.

1295-1312: Ferran l'Emplaçat.

1312-1350: Alfons el Just.

CORONA DE FRANÇA.

1223-1226: Lluís el Lleó.

1226-1270: Sant Lluís.

1270-1285: Felip l'Ardit.

1285-1314: Felip el Bell.

1314-1316: Lluís el Tossut.

1316: Joan el Pòstum.

1316-1322: Felip el Llarg.

1322-1328: Carles el Bell.

³ Conquereix el regne per ordre del seu pare Pere el Gran.

⁴ Rep la Corona per la pau d'Anagni.

4. CAPÍTOLS⁵

[PER QUÈ EN MUNTANER ESCRIU AQUEST LLIBRE]: 21.

Muntaner es presenta i assenyala les raons que l'han conduit a escriure la crònica.

[SOMNI D'EN MUNTANER]: 22.

1. A València estant, Muntaner rep en somnis la visita d'un vell prohoms que li ordena escriure un llibre de les seves vivències.

[EN MUNTANER COMENÇA EL LLIBRE]: 23.

S'adreça als lectors i assenyala⁶ que la crònica es fa en honor de Déu i de la casa d'Aragó.

[REIS I PRÍnceps DE QUI PARLA]: 24.

2. Anomena els reis dels quals parlarà.

3. Introdueix breument l'engendrament de Jaume I.

[NAIXENÇA DE JAUME I]: 26.

Alguns cònsols i prohoms de Montpeller, preocupats per la descendència reial, fan creure al rei Pere que tindrà relacions amb una de les seves amants habituals, tot i que en realitat es tracta de la reina Maria⁷.

4. La gent del territori encén ciris i fa oracions. Els cònsols contenen l'estratègia a la reina.

5. Els cònsols entren a la cambra on es troben marit i muller, i confessen al rei l'enginy que han dut a terme.

6. Després de nou mesos, té lloc l'engendrament de l'infant (1208), anomenat Jaume — futur Jaume el Conqueridor.

[REGNAT DE JAUME I]: 30.

Mor el rei Pere i ell hereta la corona. És coronat rei d'Aragó, comte de Barcelona i d'Urgell i senyor de Montpeller.

Es casa amb Elionor de Castella. Tenen un fill anomenat Alfons, que mor abans que el seu pare (1260). El rei se separa d'Elionor i es casa aquest cop amb Violant d'Hongria, amb qui té molts fills i filles.

[ELOGI DEL REI JAUME]: 31.

Elogia la figura del rei i també la de tots els reis que formaran part dels regnes d'Aragó, Mallorca i Sicília.

⁵ Com s'ha comentat en la introducció, es remarquen en color gris els que fan referència directa al treball.

⁶ Quan es parla en tercera persona sense haver-hi un protagonista previ, es fa referència a Ramon Muntaner.

⁷ Cal recordar que el rei Pere tenia en molt poca estima la seva dona.

7. Recorda el naixement miraculós del rei, l'elogia un altre cop i introdueix la conquesta del Regne de Mallorca.

[CONQUESTA DE MALLORCA]: 33.

El comte d'Empúries fa unes caves per on entren les hosts del rei i conquereixen l'illa. El rei Jaume pren el rei sarraí per la barba acomplint així un jurament que s'havia fet.

[MENORCA SE LI FA TRIBUTÀRIA]: 34.

8. Menorca es rendeix a ell.

[SUBMISSIÓ D'EIVISSA]: 34.

Eivissa també se sotmet.

[CONQUESTA DE VALÈNCIA]: 34.

9. Setge llarg i salvatge fins que s'aconsegueix conquerir València (1238). El rei visita diversos indrets de la corona, a cadascun dels quals li fan grans honors.

[ALÇAMENT DELS SARRAÏNS]: 36.

10. Els sarraïns de València es revoltent. El rei envia el seu fill Pere a solucionar el problema.

[L'INFANT PERE A VALÈNCIA]: 37.

Pere resol el problema i torna a fer-se amb el control de València.

[MISSATGE D'ANFÓS DE CASTELLA]: 38.

11. El rei de Castella, Alfons el Savi, vol reunir-se amb el rei Jaume.

[CASAMENT DE L'INFANT PERE]: 38.

L'infant Pere es casa amb Constança de Sicília, filla del rei Manfrè.

[FILLS DE L'INFANT PERE]: 39.

Alfons, Jaume, Elisabet, Frederic, Violant i Pere.

[CASAMENT DE L'INFANT JAUME]: 40.

L'infant Jaume es casa amb Esclarmonda de Foix, filla del comte de Foix.

[FILLS DE L'INFANT JAUME]: 40.

Isabel, Sança, Jaume, Sanç, Ferran i Felip.

[L'INFANT SANXO]: 40.

Parla breument del tercer fill del rei, Sanç, arquebisbe de Toledo.

[ANFÓS DE CASTELLA A VALÈNCIA]: 41.

12. El rei de Castella, Alfons, va a veure el rei acompanyat de la seva família.

[EL REI CASTELLÀ DEMANA AJUDA]: 41.

Alfons el Savi demana suport al seu sogre⁸ per a conquerir el Regne de Múrcia.

13.

[L'INFANT PERE EMPREN LA CONQUESTA DE MÚRCIA]: 42.

Campanya de l'infant Pere a Múrcia.

[EL REI JAUME S'ACONSELLA AMB L'INFANT PERE]: 44.

14. L'infant Pere aconsella el seu pare que visiti totes les terres del seu regne mentre ell queda a les fronteres de València.

[CORTS A VALÈNCIA]: 44.

El rei proposa el seu fill Pere com a cap. Així doncs, l'infant és nomenat vicari i procurador del regne.

[EL REI JAUME A MONTPELLER]: 45.

15. El rei visita Montpeller, lloc on va néixer.

[CAVALLERIES DE L'INFANT PERE]: 46.

L'infant Pere fa atacs constants sobre els sarraïns.

[SETGE DE MÚRCIA]: 47.

16. L'infant Pere assetja la ciutat de Múrcia. Finalment, se signa una pau: una part de la ciutat resta en poder dels sarraïns i l'altra passa a mans de la Corona d'Aragó.

[MÚRCIA, POBLADA DE CATALANAS]: 47.

S'inicia la repoblació de catalans. Els sarraïns, quan veuen això, demanen al rei un raval⁹ fora de la ciutat. D'aquesta manera el rei aconsegueix prendre Múrcia.

17. Repoblació del territori murcià que han deixat els sarraïns.

[EL REI JAUME DÓNA MÚRCIA ALS SEUS GENDRES]: 48.

El rei lliura Múrcia als seus dos gendres, Alfons i Manuel de Castella¹⁰.

[REPARTIMENT DE LA PROCURADORIA DEL REGNE]: 49.

Es reparteixen les procuradories del regne:

a) Jaume: Regne de Mallorca, Menorca i Eivissa, Comtats de Rosselló, Conflent i Cerdanya i Montpeller.

b) Pere: Regne d'Aragó, Regne de València i Catalunya.

⁸ Alfons el Savi està casat amb Violant d'Aragó, filla del rei Jaume.

⁹ Barri situat a l'exterior d'una ciutat emmurallada.

¹⁰ Matrimonis de Violant i Constança, respectivament.

[ROGER DE LLÚRIA I CORRAL LLANÇA]: 50.

18. Introdueix la figura de dos grans cavallers: Roger de Llúria i Corral Llança.

[COM EN CORRAL LLANÇA COMBATÉ, AMB QUATRE GALERES, DEU GALERES DE MOROS]: 52.

19. El rei Pere¹¹ prepara un estol de quatre galeres amb Corral Llança com a capità. Té lloc un combat entre aquestes quatre galeres i deu galeres de sarraïns. Tot i la inferioritat numèrica, les forces de Corral surten victorioses.

20. El rei reparteix els béns presos entre les famílies dels cristians que han mort en el curs de la batalla.

[ELOGI DELS REIS D'ARAGÓ]: 55.

Muntaner enumera les raons per les quals la casa d'Aragó està per damunt les altres.

[EL CONCILI DE LIÓ]: 56.

21. L'església convoca un concili a Lió i requereix la presència de tots els reis cristians.

[MISSATGE DEL REI DE CASTELLA]: 56.

Alfons de Castella demana al rei d'Aragó permís per a passar per les seves terres en direcció al concili. Aquesta petició també és deguda al desig d'Alfons de veure el rei i els infants.

22. El rei i els infants de Castella es posen molt contents davant la resposta afirmativa del rei d'Aragó.

23. El rei d'Aragó rep el rei de Castella i els infants.

[FESTES AL REI DE CASTELLA]: 58.

Grans celebracions en honor al rei de Castella i la seva família.

[EL REI EN JAUME A LIÓ]: 61.

24. El rei Jaume assisteix al concili, i rep grans honors per part de tothom. Muntaner no fa cap referència als temes tractats en aquest concili.

[EL REI CASTELLÀ VOLIA ÉSSER EMPERADOR D'ESPANYA]: 62.

El rei Alfons torna al seu territori.

25. El rei Jaume visita els territoris dels seus regnes.

[CORTS ALS REGNES. JUREN ELS INFANTS PER SUCCESSORS DEL REI JAUME]: 62.

El rei convoca unes corts perquè els ciutadans jurin els dos infants com a senyors futurs de les seves terres.

¹¹ Aquest episodi s'avança a la cronologia del relat: té lloc durant el regnat de Pere el Gran.

[MALALTIA DEL REI]: 63.

26. A València, el rei es posa greument malalt.

[REVOLTA DELS SARRAÏNS A VALÈNCIA]: 63.

Els sarraïns, en saber que el rei es troba malalt, ataquen València.

27. L'infant Pere es posa al capdavant del setge.

[VICTÒRIA DE L'INFANT PERE]: 64.

Intervenció decisiva de l'infant Pere. Tot seguit, comunica la notícia al seu pare.

28. El rei i l'infant marxen a València.

[MORT DEL REI JAUME]: 65.

El rei Jaume mor (1276).

[L'ENTERRAMENT DEL REI JAUME]: 65.

Té lloc l'enterrament del rei. Es congrega una gran quantitat de gent.

[ELS ANIVERSARIS DEL REI JAUME]: 66.

Cada any es celebra la festa de l'Estendard per a commemorar l'entrada de les tropes del rei Jaume a la ciutat de Mallorca.

[REGNAT DE PERE II]: 67.

29. Té lloc la coronació de l'infant Pere a Saragossa, València i Barcelona.

[ELOGI DE CATALUNYA]: 68.

Elogia intensament el Regne de Catalunya.

[PAU INTERIOR]: 68.

Gràcies a la seva política, Pere aconsegueix que regni la pau en els seus territoris.

[CORONAMENT DE JAUME II DE MALLORCA]: 69.

Té lloc la coronació de l'infant Jaume a Mallorca, als Comtats de Rosselló, Cerdanya i Conflent i Montpeller.

[EL TRIBUT DE TUNIS]: 69.

30. El rei Pere, que no ha rebut el tribut per part del rei de Tunis, envia un estol comandat per Corral Llança a solucionar el problema.

[EN CORRAL LLANÇA A TUNIS]: 70.

31. Corral resol el problema i retorna per a donar-li les noves al rei.

[L'ESGLÉSIA I L'IMPERI]: 72.

32. Parla de l'emperador Frederic, qui té disputes sovint amb l'església. Els seus tres fills són Corralí, Enç i Manfrè.

L'església fa una petició als reis cristians perquè prenguin les terres als descendents de Frederic, però durant molt de temps ningú s'atreveix a fer-ho.

[EL COMTE D'ANJOU PROMET A LA COMTESSA DE FER-LA REINA]: 74.

El comte d'Anjou i la seva muller Beatriu de Provença visiten els reis de França. Durant les corts celebrades en el seu honor, Beatriu marxa a la seva cambra i es posa a plorar. Quan Carles sap que el motiu de la seva tristesa és haver de seure als peus de la reina i no amb ella, el comte li promet una corona abans que hagi passat un any.

[EL COMTE D'ANJOU A ROMA]: 75.

El comte d'Anjou visita el papa a Roma.

33. Finalment, algú s'ofereix per a prendre les terres a Manfrè, fill de Frederic. El papa, satisfet, li contesta que la qüestió econòmica per a dur a terme la conquesta no serà un problema.

[CARLES ÉS CORONAT REI DE SICÍLIA]: 76.

El papa corona Carles com a rei de Sicília i Beatriu com a reina.

[BATALLA DE BENEVENTOO]: 77.

34. Manfrè, traït per alguns dels seus vassalls, perd la batalla i la vida¹² en aquest combat de Benevento (1266). Carles aconsegueix així el seu desitjat regne.

[BATALLA DE TAGLIACOZZO]: 77.

35. El rei Corral intenta venjar la mort de Manfrè sense èxit.

[LA MARINA CATALANA]: 78.

36. El rei Pere administra la seva gran flota naval.

[EL REI PERE S'EMPRÈN LA VENJANÇA]: 80.

37. El rei Pere vol atacar Carles d'Anjou per així venjar la seva muller¹³.

[VISITA AL REI DE FRANÇA]: 81.

El rei Pere visita França i consolida la seva amistat amb el rei francès.

38. L'objectiu d'aquesta visita és evitar la seva enemistat un cop comenci les hostilitats contra Carles d'Anjou.

[LA VISTA DE TOLOSA]: 82.

Es celebra una vista a Tolosa, en la qual assisteixen el rei de França, el rei d'Aragó, el rei de Mallorca i el príncep de Tarent, en representació del seu pare Carles d'Anjou. La mala relació entre Pere i el príncep de Tarent és evident, tot i que aquest darrer s'entén molt bé amb el rei de Mallorca.

¹² Així com el seu germà Enç.

¹³ Cal recordar que la seva muller, Constança de Sicília, és filla del rei Manfrè, mort a la batalla de Benevento.

El rei de França promet a Jaume i Pere no intervenir per res en els afers de Montpeller¹⁴.

39. El rei de França, tot i la promesa feta, pren possessió de la part del Montpeller pertanyent als bisbes de Magalona. Tot i que decebut, Jaume de Mallorca no realitza cap intervenció perquè no vol enfrontar-se amb el rei francès.

[EL REI INTERVÉ EN ELS AFERS DE CASTELLA]: 85.

40. El fill major d'Alfons de Castella, Ferran, es casa amb Blanca de França, filla de Lluís IX de França. D'aquesta manera, passa a ser el cunyat del rei francès Felip I' Ardit. Poc temps després, però, l'infant Ferran mor d'una malaltia.

Aleshores, Pere d'Aragó s'emporta a les seves terres els dos fills de Ferran i Blanca: Alfons de la Cerda i Ferran de la Cerda.

[CONVENI AMB CASTELLA]: 87.

El segon fill d'Alfons el Savi, Sanç, és jurat com a futur rei de Castella. Aquest visita el seu oncle, el rei d'Aragó, i estableix un conveni amb ell.

[CONVENI AMB EL REI DE GRANADA]: 88.

41. El rei Pere signa una treva de cinc anys amb els sarraïns de Granada amb la intenció d'assegurar-se els seus dominis durant l'expedició contra Carles d'Anjou.

[EL PODER DEL REI CARLES]: 88.

42. El príncep de Tarent comunica al seu pare el mal tracte rebut per part de Pere d'Aragó. Muntaner descriu aquí el poder i els territoris que ostenta el rei Carles.

[LES VESPRES SICILIANES]: 89.

43. Els sicilians es revoltent i assassinen tots els francesos del territori. Carles, enfurismat, inicia un setge sobre Messina amb un gran exèrcit.

[ELS AFERS DE TUNIS]: 91.

44. Problemàtica a Tunis entre el rei Mirabussac i el seu nebot Mirabossecri.

[PREPARATIUS A LA COSTA CATALANA]: 92.

El rei fa tota una sèrie de preparatius: armes, naus...

[PROFERTA DEL REI DE MALLORCA]: 93.

45. El rei Jaume de Mallorca s'ofereix per a anar a la guerra, però el seu germà no li ho permet.

¹⁴ Una part d'aquest territori era dels bisbes de Magalona, els quals podien dur a terme una cessió al rei francès.

[PROFERTA DEL REI DE CASTELLA]: 93.

El rei de Castella també s'ofereix per a combatre, però rep la mateixa resposta que el rei de Mallorca.

Alfons el Savi mor (1284), i el succeeix el seu fill Sanç —futur Sanç el Brau.

[APARELLAMENTS DEL REI PERE]: 94.

46. Pere fa els preparatius necessaris de cara a l'imminent conflicte.

[MISSATGES DEL PAPA, FRANÇA I ANGLATERRA]: 95.

47. En vista dels grans preparatius tothom envia missatges de preocupació al rei Pere, però no reben cap resposta del que aquest pretén fer.

[LA POR DELS SARRAÏNS]: 95.

Els sarraïns també estan preocupats, però el rei de Granada confia amb la treva de cinc anys acordada amb el rei Pere.

[ELS DARRERS PREPARATIUS]: 96.

48. Pere, davant la imminent marxa, enllesteix els darrers preparatius.

[COMIAT DEL REI]: 97.

49. El rei, després d'acomiar-se de la seva gent, marxa (1282).

[L'ESTOL A MENORCA]: 99.

L'almirall Jaume Pere¹⁵ dona un albarà a cadascuna de les naus que parteixen, amb l'ordre d'obrir-lo després d'una aturada estratègica a l'illa de Menorca.

50. Alguns sarraïns es revoltent amb l'ajuda del moixerif de Menorca, que traeix el rei.

[L'ESTOL A ALCOLL]: 100.

51. L'albarà envia les hosts fins a Alcoll¹⁶, on té lloc un setge contra les forces del rei. Hi intervé el comte de Pallars.

[MISSATGES DEL REI AL PAPA]: 102.

52. El rei Pere, que es veu capaç de conquerir tota Barbària, envia Guillem de Castellnou a veure el papa per a demanar-li el seu perdó i també suport econòmic.

[FETS D'ARMES A ALCOLL]: 104.

53. Un sarraí s'ofereix al rei com a espia.

[MISSATGE DE SICÍLIA]: 105.

54. Arriba una ambaixada siciliana, contraris a Carles d'Anjou, per a demanar al rei la seva intervenció a Sicília.

¹⁵ Fill del rei Pere amb una amant, Maria Nicolau.

¹⁶ No es tracta de la ciutat del País Valencià, sinó d'una ciutat situada al nord d'Àfrica.

55.

[DEFETA DELS SARRAÏNS]: 106.

Pere, gràcies al sarraí delator, prepara les seves hosts davant l'imminent atac sarraí. Els sarraïns, en veure les forces contràries, fugen atemorits, tot i que són perseguits i massacrats.

[GUILLEM DE CASTELLNOU A ROMA]: 108.

56. El papa denega tota classe de suport a les forces del rei Pere.

[NOVA MISSATGERIA DE SICÍLIA]: 109.

57. Una altra ambaixada siciliana, de Palerm i Messina, demana a Pere la seva intervenció.

[PARTIDA D'ALCOLL]: 110.

58. El rei comença el seu viatge cap a Sicília.

59. Els sarraïns resten molt contents per la marxa de les hosts enemigues.

60. El rei arriba a Tràpena¹⁷ (1282).

[EL REI PERE A SICÍLIA]: 111.

Un cop a terres sicilianes, el rei Pere és rebut per les gents amb gran goig.

[MISSATGE AL REI CARLES]: 112.

61. El rei Pere demana al rei Carles que abandoni Sicília, però rep una resposta negativa.

[PREPARATIUS PER A LA LLUITA AMB CARLES]: 113.

62. El rei Pere envia secretament dos mil almogàvers a Messina, on es troba el rei Carles.

[EL REI PERE ES CORONA A PALERM]: 113.

63. Pere és coronat rei de Sicília a Palerm. Tot seguit parteix cap a Messina.

[ENTRADA DELS ALMOGÀVERS A MESSINA]: 114.

64. Els almogàvers inicien l'atac contra els sicilians de Messina.

[CARLES D'ANJOU PASSA A CALÀBRIA]: 114.

65. El rei Carles, per por a una rebel·lió a Calàbria, passa a aquest territori.

[EL REI PERE ENTRA A MESSINA]: 115.

El rei Pere arriba a Messina, i tenen lloc unes grans celebracions.

[LES FORCES ANGEVINES ES RETIREN DE SICÍLIA]: 115.

66. Carles, per por a una traïció interna i a les grans forces del rei Pere, decideix retirar-se.

67. Carles ordena als seus súbdits que es retirin.

¹⁷ Tràpena és Trapani.

[COMBAT DE NICOTERA]: 117.

El rei Pere envia un estol de vint-i-dues naus a combatre les naus del rei Carles que s'estan retirant. A Nicòtena, i malgrat la inferioritat numèrica, les tropes aragoneses surten victorioses.

68. L'estol retorna a Messina amb les naus capturades. Es celebren grans festes.

69. El rei Carles s'assabenta de la derrota naval.

70. Muntaner fa referència aquí als grans beneficis obtinguts pels soldats que han lluitat en el combat.

[IRRUPCIÓ DELS ALMOGÀVERS A LA CATONA]: 121.

Els almogàvers, desitjosos de botí i amb el permís del rei, ataquen el comte d'Alençó¹⁸, nebot del rei Carles.

[MORT DEL COMTE D'ALENÇON]: 123.

Els almogàvers acaben amb la vida del comte d'Alençó.

[CARLES D'ANJOU DESAFIA EL REI PERE]: 124.

71. Carles s'assabenta de la mort del seu nebot i rumia la manera de venjar-la.

72. Carles desafia el rei Pere, i aquest accepta.

73. S'estableix un combat de cent homes contra cent homes a Bordeus, propietat del rei Eduard d'Anglaterra.

[EL REI PERE DÓNA LLIBERTAT ALS PRESONERS ITALIANS]: 130.

74. El rei deixa marxar els presoners italians capturats durant la guerra.

[PRESA DE REGGIO I D'ALTRES LLOCS DE CALÀBRIA]: 131.

75. A més de Calàbria, el rei Pere pren molts altres territoris.

[ROGER DE LLÚRIA, ALMIRALL]: 132.

El rei Pere demana a l'almirall Jaume Pere que renunciï al seu càrrec i sigui un dels cent homes que lluitaran en el desafiament contra Carles.

76. Roger de Llúria pren el càrrec d'almirall.

[EL REI PERE S'ACOMIADA DELS SICILIANS]: 133.

El rei s'acomiada de les gents i les terres sicilianes. Demana a l'almirall que li prepari un estol reduït, amb el qual marxa d'allà secretament.

[CARLES D'ANJOU DEMANA AJUT AL PAPA I AL REI DE FRANÇA]: 136.

77. Carles demana suport a l'església.

¹⁸ Alençó és Alençon.

78. El papa ofereix el seu suport a Carles i sentència que tots aquells que ataquin el rei Pere seran absolts.

79. El rei de França, atès el conveni que té amb el rei Pere, no pot oferir ajuda al seu nebot.

80. Després de ser absolt per l'església dels seus juraments, però, el rei francès ofereix el seu suport a Carles. A més, decideixen que un gran nombre de cavallers francesos assistirà al desafiament¹⁹.

[BATALLA DE MALTA]: 141.

81. Carles marxa a Marsella, on demana a Guillem Cornut que prepari una flota amb la intenció d'atacar la flota del rei Pere comandada per Roger de Llúria.

82. Roger de Llúria es troba amb tres naus capdavanteres de la flota marsellesa. Aquestes són capturades, i així l'almirall s'assabenta de les intencions de Carles.

83. S'inicia un combat naval entre les dues flotes, d'entre les quals surt victoriosa la de Roger de Llúria.

84. L'almirall vol prendre Malta per la força, però no fa falta combat perquè es rendeixen a ell.

[EL REI PERE PASSA PER ALCOLL]: 148.

85. El rei Pere passa per Alcoll, on parla amb els sarraïns del territori, els quals el tenen en gran consideració.

86. Arriba finalment a València, on es fan unes grans celebracions.

[PREPARATIUS PER AL DESAFIAMENT DE BORDEUS]: 151.

El rei fa enviar les cartes als cavallers que han de participar en el desafiament. S'estableix el punt de reunió a Jaca.

87. Pere s'assabenta de les intencions de Carles i del rei de França.

88. Carles duu a terme una sèrie de preparatius militars.

89. Pere, amb l'ajuda d'un mercader anomenat Domingo de la Figuera, porta a terme un enginy per a veure quines són les intencions reals de Carles pel que fa al desafiament.

[ANADA DEL REI PERE A BORDEUS]: 158.

Pere i el seu seguici marxen cap a Bordeus.

[EL REI PERE EN EL CAMP DEL DESAFIAMENT]: 159.

90. El rei Pere entra d'incògnit al camp de desafiament, de manera que compleix el seu pacte.

¹⁹ A més dels cent establerts.

[CONFUSIÓ DELS ENEMIGS DAVANT LA GESTA DE PERE EL GRAN]: 163.

91. Carles i el rei de França comproven la veracitat de la gesta del rei Pere.

[RETORN DEL REI PERE A ARAGÓ]: 164.

92. El rei retorna a les seves terres.

[SETGE DEL CASTELL DE MALTA I PRESA DE LÍPARI]: 165.

93. Roger de Llúria, acompanyat del seu cunyat Manfrè Llança, pren el castell de Malta i Lípari.

[EL REI PERE ARRIBA A SARAGOSSA]: 166.

94. Pere arriba a Saragossa, on es fan unes grans celebracions.

[CORTS A SARAGOSSA I A BARCELONA]: 167.

El rei Pere convoca unes corts en les quals agraeix i recompensa els cavallers que l'havien d'acompanyar al desafiament. També s'estableix que la reina i els infants marxïn cap a Sicília.

[LA REINA I ELS INFANTS PASSEN A SICÍLIA]: 169.

95. La reina, acompanyada dels infants Frederic i Jaume, marxa a Sicília. El rei, molt trist, no vol sortir de la cambra fins que s'assabenta de la visita del seu germà, Jaume de Mallorca.

96. Compara la reina i els infants amb els Reis d'Orient.

[FESTES A PALERM]: 173.

97. Grans festes amb motiu de l'arribada de la reina i els infants.

98. El rei Pere és informat de l'arribada sense infortunis de la seva muller i els seus fills.

[CORTS A PALERM I A MESSINA]: 175.

99. Per recomanació dels seus consellers, la reina Constança convoca unes corts en les quals els ciutadans de Sicília juren fidelitat a ella i també als infants.

100. La reina passa a Messina, on també tenen lloc unes grans celebracions.

101. El rei de Mallorca, que es troba amb el rei d'Aragó, marxa a Perpinyà.

Quan el rei Pere s'assabenta de la bona arribada de la seva dona a Sicília, escriu al seu germà i altres nobles perquè facin oracions a Déu.

[ENTREVISTA DEL REI PERE AMB SANÇ IV DE CASTELLA]: 178.

102. Pere el Gran es reuneix amb el seu nebot Sanç el Brau per a demanar-li el seu suport contra l'església i contra França. Sanç respon que sí, i fins i tot proposa una aliança ibèrica entre ells dos, Mallorca i Portugal.

[EL PAPA NOMENA COMTE-REI CARLES DE VALOIS]: 180.

103. El papa investeix el fill menor de Felip l'Ardit, Carles, com a rei d'Aragó. El germà d'aquest, Felip —futur Felip el Bell—, no queda gaire satisfet.

[EL REI PERE TRAMET MISSATGES AL PAPA]: 181.

104. El rei Pere envia missatgers al papa per a demanar-li explicacions, tot i que no queda gaire content amb la seva resposta.

[BATALLA DELS COMTES]: 183.

105. L'almirall Roger de Llúria aconsegueix la victòria contra un exèrcit de comtes i barons partidaris de Carles.

[EXPEDICIÓ DESASTROSA D'ARNAU D'AVAILLES]: 187.

106. Un noble anomenat Arnau d'Availles s'ofereix al rei Carles per a portar a terme una expedició militar a Sicília, concretament a Agosta.

107. L'infant Jaume aconsegueix aturar l'atac d'Arnau.

[EXPEDICIONS DE BERENGUER DE VILARAGUT A CALÀBRIA I A LA COSTA ADRIÀTICA]: 191.

108. L'infant intenta repoblar Agosta i conquereix alguns indrets encara a mans de Carles.

109. Bernat de Vilaragut fa una sèrie d'expedicions a Calàbria i a la Costa Adriàtica.

[ELS ARAGONESOS PROMETEN AL REI LLUR AJUT EN LA GUERRA CONTRA FRANÇA]: 193.

110. Els aragonesos ofereixen tot el seu suport al rei Pere en la disputa contra l'església i França.

[INCURSIÓ DELS FRANCESOS AL NORD D'ARAGÓ]: 195.

111. Estatxe, governador de Navarra pel rei de França, entra a Aragó amb un seguici i conquereix el castell d'Ull, tot i que escapa quan sap que el rei marxa contra ell.

[PROMESA D'AJUT PER PART DELS CATALANS]: 196.

112. Així com dels aragonesos, el rei Pere rep el suport total dels catalans.

[ENTREVISTA DEL REI PERE AMB JAUME II DE MALLORCA]: 198.

El rei Pere es reuneix a Girona amb el seu germà, el rei Jaume de Mallorca. Els dos s'alegren molt de veure's i celebren unes grans festes.

Pere demana al seu germà que no s'enfronti a França. És més, li demana que faci una aliança amb ell amb la intenció de conservar Montpeller i els Comtats de Rosselló, Conflent i Cerdanya.

[EXPEDICIONS A LA COSTA CALABRESA]: 199.

113. Roger de Llúria prepara un estol de quaranta naus i marxa a fer la via de Nàpols per ordre de la reina. Durant el trajecte, fa una sèrie d'expedicions per la costa calabresa.

[BATALLA NAVAL DE NÀPOLS. EL PRÍncep DE SALERN, PRESONER]: 200.

Combat naval entre l'estol de Roger de Llúria i l'estol del príncep de Salern, que és derrotat i capturat. L'almirall obliga el príncep a alliberar Beatriu, filla del rei Manfrè i germana de Constança.

[PRESA D'ISCLE I D'ALTRES LLOCS DEL GOLF DE NÀPOLS]: 202.

A més d'Iscla, l'almirall pren altres territoris napolitans. Envia les noves al rei Pere.

[FESTES A MESSINA]: 203.

L'almirall retorna a Messina, on tenen lloc unes grans celebracions. El príncep de Salern és ficat a la presó de Matagrifó.

[CORTS A MESSINA]: 204.

L'infant Jaume envia cartes al seu pare per a veure quines són les seves ordres pel que fa als presoners de la batalla de Nàpols.

114. A les corts es decideix la sentència a mort de Carles de Salern, tot i que l'infant Jaume s'oposa a aquesta decisió.

115. Envien el príncep al rei Pere, qui el tanca presoner.

[CONQUESTA DE CALÀBRIA]: 208.

116. Amb un atac simultani per terra i per mar, l'almirall i l'infant acaben de conquerir tota Calàbria.

[EXPEDICIONS A BARBARIA I A LES ILLES GREGUES]: 210.

117. Roger de Llúria, amb el permís de l'infant, ataca alguns territoris de Barbària i de les Illes Gregues.

[INCURSIÓ A GERBA]: 210.

Els habitants de Gerba, cansats dels atacs de l'almirall, demanen al rei de Tunis el permís per retre's a les forces del rei Pere.

[MORT DE CARLES D'ANJOU]: 211.

118. El rei Carles d'Anjou mor (1285).

[EL REI DE FRANÇA EMPREN L'EXPEDICIÓ CONTRA CATALUNYA]: 213.

119. El rei Jaume de Mallorca facilita el pas a Catalunya al rei de França²⁰.

²⁰ Segons havia pactat amb el seu germà, per temor a perdre els seus territoris: vegeu capítol 112.

[EL REI PERE, SOL EN LA LLUITA]: 214.

120. El rei Sanç denega l'ajuda al rei Pere tot i la promesa que li havia fet. El rei Pere convoca les seves tropes al Coll de Panissars, per on han d'entrar els francesos.

[LES FORCES CATALANES, AL COLL DE PANISSARS]: 215.

Les tropes catalanes es col·loquen al Coll de Panissars i voltants.

[ELS Francesos intenten passar el Coll de Panissars]: 216.

121. El rei de Mallorca es reuneix amb els francesos al Rosselló, i tot seguit passen per Perpinyà. Els francesos intenten entrar pel Coll de Panissars però les tropes catalanes ho eviten. Després d'aquest fracàs, marxen a Euna²¹, on porten a terme una cruel matança.

[ELS Francesos passen el Coll de la Maçana]: 217.

122. Gràcies a l'ajuda de quatre monjos, el rei francès descobreix un altre pas possible per a entrar a Catalunya: el Coll de la Maçana.

[SETGE DE PERALADA]: 220.

123. Els francesos ataquen la vila de Peralada.

[LA GESTA DE NA MERCADERA]: 223.

124. Una mercadera entra a Peralada a collir cols i torna amb un cavaller francès com a ostatge.

[CREMA DE PERALADA]: 223.

125. Els almogàvers cremen la vila de Peralada.

[RENDICIÓ DE CASTELLÓ D'EMPÚRIES]: 226.

126. Es rendeix al rei de França.

[SETGE DE GIRONA]: 228.

127. Els francesos incendien Sant Feliu.

128. Enfrontament a Girona, on les tropes aragoneses en surten victorioses.

[PLANS PER A LA GUERRA NAVAL]: 230.

129. Ramon Marquet i Berenguer Maiol expliquen al rei l'estratègia naval que pretenen dur a terme.

[VICTÒRIA NAVAL CATALANA PROP DE ROSES]: 233.

130. Ramon Marquet i Berenguer Maiol ataquen a Roses un estol de vint-i-cinc naus comandat per un noble provençal anomenat Guillem de Loderna. Aconsegueixen la victòria gràcies a una estratègia militar molt perspicaç i també gràcies a la col·laboració d'un prohoms anomenat En Gras i els seus dos nebots.

²¹ Euna és Elna.

131. En assabentar-se, les cinquanta naus franceses que havien partit de Roses abans d'aquest atac tornen, però no aconsegueixen atrapar l'estol aragonès.

132. El cardenal i el rei de França coneixen aquests fets.

133. Ramon Marquet i Berenguer Maiol visiten el rei, que els rep molt agraït i content.

[COMBAT DE SANTA MARIA D'AGOST]: 240.

134. El rei Pere i el seu seguici es troben amb un exèrcit francès, i s'inicia la lluita. Els francesos, davant la superioritat del contrari, es retiren.

[VICTÒRIA DE L'ESTOL DE ROGER DE LLÚRIA]: 245.

135. Roger de Llúria, per ordre de Ramon Marquet i Berenguer Maiol, prepara un estol de quaranta-sis naus per a atacar les naus franceses. El combat té lloc a Formigues amb un resultat favorable per a l'estol aragonès.

136. L'almirall pren Roses i tot seguit es reuneix amb Ramon i Berenguer.

137. Els tres cavallers decideixen anar al Coll de Panissars. A Rosselló, no es celebren les victòries del rei Pere perquè els dos fills de Jaume II de Mallorca, Jaume i Sanç, es troben a París.

[MORT DEL REI DE FRANÇA]: 247.

138. El rei de França mor (1285). Abans de morir, demana al seu fill i successor Felip — futur Felip el Bell— que parli amb el seu oncle²², el rei Pere, perquè el deixi retornar a les seves terres.

Jaume de Mallorca, per petició del rei Pere, es reuneix amb els francesos per a protegir-los d'un possible atac dels aragonesos que es troben ja al Coll de Panissars.

[DESASTRE DELS Francesos AL COLL DE PANISSARS]: 250.

139. Els súbdits del rei Pere ataquen els francesos. Tot seguit, aquests es reuneixen amb el rei de Mallorca i marxen a Perpinyà.

140. Els aragonesos celebren la victòria.

[EL REI PERE ES PROPOSA ENSENYORIR-SE DE MALLORCA]: 253.

141. El rei Pere envia l'almirall i l'infant Alfons a fer-se amb Mallorca. El pretext que posa és que el papa vol que el rei de França la conquereixi abans fent servir com a ostatges els dos fills del rei de Mallorca que es troben en territori francès, Jaume i Sanç.

Muntaner presenta aquesta presa de Mallorca com a pactada entre els dos germans.

142. El rei Pere tramet missatges al rei de Mallorca.

²² Cal recordar que Felip el Bell és fill de Felip I' Ardit i d'Elisabet d'Aragó, germana de Pere el Gran.

[MORT DE PERE EL GRAN]: 256.

143. El rei Pere emmalalteix. Escriu el seu testament i rep la visita del seu fill Alfons, a qui mana que marxi d'allà i compleixi la seva missió.

144. L'infant, acompanyat de Corral Llança, entra a Mallorca i inicia conversacions amb el lloctinent i altres prohoms.

145. Es publica el testament del rei Pere: l'infant Alfons com a hereu universal i l'infant Jaume hereu del Regne de Sicília. També estableix que si el primer mor el segon passi a ser l'hereu universal.

146. El rei Pere mor (1285). Un cavaller és enviat a Mallorca i a Sicília per a informar Alfons i Jaume.

[REGNAT D'ALFONS II]: 260.

147. Alfons i Jaume són informats de la mort del seu Pare.

[L'INFANT JAUME, CORONAT REI DE SICÍLIA]: 261.

148. Té lloc la coronació de l'infant Jaume. Nomena cavaller a Bernat de Sarrià.

[EXPEDICIONS DE BERNAT DE SARRIÀ AL GOLF DE NÀPOLS]: 261.

149. Per a fer una exhibició de poder davant els enemics després de la mort del rei Pere, l'infant Jaume ordena a Bernat de Sarrià atacar el Golf de Nàpols.

150. El cavaller retorna a Sicília.

[CONQUESTA DE CALÀBRIA]: 263.

El rei Jaume pren tota Calàbria.

[RENDICIÓ DE MALLORCA A ALFONS II]: 264.

151. Mallorca es ret al rei Alfons, i tot seguit també Eivissa. Envia el noble Ponç Saguàrdia a Perpinyà a reunir-se amb Jaume de Mallorca, qui el rep molt cordialment.

[INCURSIONS DE ROGER DE LLÚRIA A LES COSTES DEL LLENGUADOC]: 265.

152. Roger de Llúria demana permís al rei per a fer incursions a les costes del Llenguadoc.

[EXÈQUIES DE PERE EL GRAN A SANTES CREUS]: 267.

153. Tenen lloc els funerals en honor al rei Pere.

[CORONACIÓ D'ALFONS II]: 268.

154. Roger de Llúria, per a poder assistir a la coronació del rei, deixa la flota en mans del seu nebot Joan de Llúria.

155. Alfons el Liberal es corona rei a Saragossa (1286). Roger de Llúria marxa tot seguit a fer la via de Barbària.

[GUERRA AMB SANÇ IV DE CASTELLA]: 269.

156. El rei vol venjar el seu pare contra Sanç de Castella, qui li ha donat l'esquena en la guerra contra els francesos. Per això, Alfons vol fer rei de Castella un dels dos infants de la Cerda, Alfons.

157. Alfons envia el seu germà, l'infant Pere, a desafiar Sanç.

158. Alfons ha d'anar a Castella personalment perquè l'infant Pere es posa malalt.

[INCURSIONS DE ROGER DE LLÚRIA A BARBARIA, LES ILLES GREGUES I EL REGNE DE NÀPOLS]: 274.

159. Roger de Llúria aconsegueix tota una sèrie de victòries per diferents territoris i tot seguit retorna a Messina.

[TEMPTATIVES FRANCESES D'ATACAR CATALUNYA]: 277.

160. El rei Alfons convoca les hosts a Peralada davant l'amenaça de l'entrada d'hosts franceses.

161. Els francesos es retiren i el rei convoca aleshores un torneig a mode de celebració.

[PRIMERES GESTIONS PER A LA PAU]: 278.

162. Es pacta el matrimoni entre Alfons i la filla d'Eduard d'Anglaterra, Elionor. Aquest matrimoni té la intenció d'iniciar el camí cap a la pau en tant que Eduard exercirà de mitjancer entre Aragó, l'església i França.

[LA GUERRA A CALÀBRIA I A NÀPOLS]: 278.

163. El rei Jaume de Sicília pretén conquerir Nàpols aprofitant l'absència del rei Carles, presoner a Catalunya.

164. Els cavallers del bàndol de Carles es preparen per a lluitar.

165. Té lloc un setge molt intens a Gaieta²³.

[LES VISTES D'OLORÓ]: 281.

166. A Oloró, es produeixen les esposalles entre el rei Alfons i Elionor d'Anglaterra.

167. Per petició del seu sogre Eduard, el rei Alfons allibera el rei Carles de la presó a canvi de tres fills seus com a ostatges. Carles, en sortir, es reuneix amb el rei de Mallorca a Perpinyà.

168. El rei Carles marxa de Perpinyà i es veu amb el Rei d'Anglaterra, a qui agraeix el que ha fet per ell.

169. El rei Carles entrega al rei d'Aragó tres fills seus i vint cavallers nobles com a ostatges.

²³ Gaieta és Gaeta.

[SETGE DE GAETA]: 283.

Carles demana suport a França i a l'església per a incorporar-se al setge de Gaieta.

[TREVA ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 284.

El rei Carles tramet missatges al rei Jaume de Sicília amb la intenció d'acabar amb el setge i fer les paus entre ells.

[EXPEDICIÓ D'ALFONS II A MENORCA]: 284.

170. El rei Alfons vol expulsar els sarraïns de Menorca. Davant la resposta negativa de rendició del moixerif de Menorca, prepara un estol i es dirigeix cap allà. S'atura a Mallorca.

Muntaner presenta aquesta expedició com un favor del rei Alfons al rei de Mallorca.

[CÀSTIG MIRACULÓS D'UN ALMOGÀVER]: 285.

171. Muntaner conta la història d'un almogàver que perd la vista per haver menjat carn el dia de Nadal, però que més tard es cura gràcies a les oracions del poble a Déu i a madona Santa Maria.

[CONQUESTA DE MENORCA]: 287.

172. El rei Alfons aconsegueix guanyar la batalla contra les tropes del moixerif de Menorca, que es refugia en el castell de la vila acompanyat d'uns pocs sarraïns. El moixerif, sense cap possibilitat, es rendeix i demana al rei Alfons poder fugir a Barbària amb els seus, petició que li és concedida.

El rei visita Mallorca, on li fan unes grans celebracions, i tot seguit Eivissa.

[TRACTAT DE TARASCÓ]: 290.

173. Té lloc aquest tractat amb l'objectiu d'establir les bases de la pau entre Aragó, l'església i França.

[MORT D'ALFONS II]: 292.

174. Alfons mor (1291), deixant com a successor el seu germà Jaume —futur Jaume el Just.

[REGNAT DE JAUME II]: 293.

175. El rei Jaume és informat de la mort del seu germà. El succeeix com a nou rei de Sicília el seu germà Frederic.

176. El rei Jaume arriba a Catalunya.

[CORONACIÓ DE JAUME II A SARAGOSSA]: 295.

Es celebren unes grans festes per la coronació del nou rei.

[PAU AMB SANÇ IV DE CASTELLA]: 296.

177. El rei Jaume, a diferència del seu antecessor, no pretén venjar la deslleialtat de Sanç amb el seu pare Pere el Gran, per la qual cosa fa les paus amb ell. Estableix una condició: que part de Castella sigui donada als infants de la Cerda.

[PACIFICACIÓ DE LA TERRA]: 298.

178. El nou rei porta a terme una política molt pacifista.

[ÈXIT DE ROGER DE LLÚRIA EN EL TORNEIG DE CALATAIUD]: 299.

179. L'almirall guanya un combat contra un gran cavaller anomenat Berenguer Arnau d'Algera i es guanya així l'admiració de tota Castella.

[L'ALMIRALL TORNA A SICÍLIA]: 301.

180. El rei ordena a l'almirall que vagui a Sicília a fer costat a Frederic.

[PAU ENTRE JAUME II I EL REI DE NÀPOLIS]: 301.

El fill del rei Carles, Carles Martell, mor. Frederic se n'assabenta i informa el seu germà.

181. Carles, que vol fer les paus amb Aragó, ofereix el seu estimat comtat d'Anjou a Carles de Valois²⁴ perquè renunciï als seus drets sobre la Corona d'Aragó que li havien estat atorgats pel papa anys abans.

S'estableix, aleshores, la pau: el papa revoca la sentència contra el rei d'Aragó, es concerta el matrimoni entre el rei Jaume i Blanca, filla del rei Carles, i el rei Jaume renuncia al Regne de Sicília.

Mor Sanç el Brau (1295), rei de Castella. El succeeix el seu fill, Ferran —futur Ferran l'Emplaçat.

[NOCES DE JAUME II AMB BLANCA D'ANJOU]: 304.

182. El rei Jaume envia Bernat de Sarrià a Perpinyà, on es troba el rei Carles i també el rei de Mallorca, amb la intenció de refermar les paus i també per a veure la donzella Blanca. Acte seguit, tenen lloc les noces entre aquesta i el rei.

[VOCACIÓ RELIGIOSA DE L'INFANT JAUME DE MALLORCA]: 306.

El rei de Mallorca acull a Perpinyà el seguici del rei Carles. Els infants Jaume i Lluís, els seus respectius fills, es fan una promesa: que els dos renunciaran a les seves corones i dedicaran la seva vida a Déu.

[CASAMENT DE L'INFANT PERE]: 306.

183. L'infant Pere es casa amb Guillema de Montcada, filla d'un noble molt important.

²⁴ Germà del rei Felip el Bell.

[JAUME II ABANDONA LA POSSESSIÓ DE SICÍLIA]: 307.

184. Per a complir amb els acords de pau, el rei Jaume fa abandonar les possessions de Sicília.

[L'INFANT FREDERIC, REI DE SICÍLIA]: 307.

185. L'infant Frederic, després de l'ofensa del seu germà, decideix no renunciar al seu regne i es proclama rei de Sicília.

[LA REINA CONSTANÇA VISITA ROMA I TORNA A CATALUNYA]: 309.

La reina Constança, muller del difunt Pere el Gran, visita Roma i després retorna a Catalunya, on mor després d'haver fet construir molts monestirs i altres béns.

[RETORN DE LES BALEARS AL REI DE MALLORCA. EL COMTE-REI, A ROMA]: 309.

186. El rei Jaume pretén tractar el conflicte entre el rei de Sicília i el rei Carles, tot i que Muntaner no en dona més detalls.

El rei Jaume cita el seu oncle, el rei de Mallorca, a Coblliure²⁵. El rei d'Aragó ret les illes de Mallorca, Menorca i Eivissa al seu oncle per mitjà de Ramon Folc i Bernat de Sarrià.

[GUERRA AMB CASTELLA. EXPUGNACIÓ DEL CASTELL D'ALACANT]: 311.

187. Després del desafiament del rei de Castella, el rei Jaume envia l'infant Pere amb un exèrcit a assetjar la ciutat de Lleó.

188. Mentrestant, ell entra per Múrcia i es fa amb el poder del castell d'Alacant.

[CONQUESTA DEL SUD DEL PAÍS VALENCIÀ I DE MÚRCIA]: 313.

Després de conquerir el castell, el rei d'Aragó es fa amb tot el sud del País Valencià i amb Múrcia.

[MORT DE L'INFANT PERE]: 314.

El rei deixa Jaume Pere com a procurador de Múrcia.

189. L'infant Pere mor (1296) a Lleó d'una malaltia.

[LA GUERRA A SICÍLIA. BATALLA DE GAGLIANO]: 315.

190. Esclata la guerra a Sicília entre les forces del rei Frederic i les forces del duc Robert, fill major del rei Carles.

191. Tres barons francesos, amb un exèrcit de tres-cents homes anomenats «cavallers de la mort», intenten acabar amb les hosts del rei Frederic però fracassen estrepitosament.

²⁵ Coblliure és Cotlliure.

[BATALLA DE FALCONARA. PRESÓ DEL PRÍncep DE TARENTO]: 318.

192. Carles II d'Anjou envia el seu fill Felip, príncep de Tarent, a combatre el rei de Sicília. Felip no només perd la batalla, sinó que a més és caigut presoner.

[AJUT DE FRANÇA I DE L'ESGLÉSIA AL REI DE NÀPOLS]: 321.

193. Carles II d'Anjou rep el suport de l'església i també del rei de França.

[LA JOVENESA DE ROGER DE FLOR]: 322.

194. El cronista explica aquí els orígens de Roger de Flor.

[ROGER DE FLOR, AL SERVEI DE FREDERIC DE SICÍLIA]: 324.

Roger de Flor es posa al servei de Frederic i es guanya el seu afecte.

[SETGE DE MESSINA PER ROBERT DE NÀPOLS]: 326.

195. El rei de Nàpols intenta aïllar Messina.

196. Roger de Flor, amb un estol de deu naus, soluciona el problema.

[FINAL DE LA GUERRA. PAU DE CALTABELLOTTA]: 329.

197. El rei Carles i el seu seguici ataquen la vila de Xaca.

198. Carles i Frederic signen la pau (1302). El rei Carles deixa l'illa de Sicília i ofereix la seva filla Elionor a Frederic, i d'altra banda aquest abandona Calàbria i les altres parts del regne.

[ROGER DE FLOR I ELS ALMOGÀVERS PASSEN A CONSTANTINOBLE]: 331.

199. Roger de Flor demana permís al rei per a oferir els seus serveis a l'emperador de Constantinoble. Roger envia missatgers a l'emperador, i coneix que aquest li ofereix el càrrec de megaduc, a més de la seva neboda en matrimoni.

200. Roger fa els preparatius per a marxar cap a Constantinoble.

201. Roger, amb tots els seus acompanyants (almogàvers, cavallers, mullers, infants...) marxa de Messina.

202. La comitiva arriba a Constantinoble, i es celebren les noces entre Roger i la neboda de l'emperador. L'arribada dels nouvinguts desperta l'enveja dels genovesos, que se senten amenaçats.

[BREGA ENTRE CATALANS I GENOVESOS]: 336.

Un grup de genovesos comandats per Russo de Finar ataquen les forces catalanes sense èxit.

[ELS CATALANS PASSEN A ANATÒLIA]: 337.

203. L'emperador envia Roger i el seu exèrcit a l'Artaquí, situat a Anatòlia.

[PRIMERA VICTÒRIA DELS CATALANS SOBRE ELS TURCS]: 339.

Roger aconsegueix una gran victòria contra els turcs. Això desperta l'enveja del fill de l'emperador, xor Miqueli, el qual havia estat derrotat per aquests mateixos turcs.

[LA HIVERNADA A L'ARTAQUÍ]: 340.

Els catalans es veuen obligats a restar a l'Artaquí degut a les condicions climatològiques.

204. Roger va a veure l'emperador perquè li pagui els sous del seu exèrcit.

[NOUS COMBATS AMB ELS TURCS. MORT DE CORBERAN D'ALET]: 342.

205. Nova victòria de la companyia contra els turcs.

206. En un nou atac contra els turcs, perd la vida un dels homes de confiança de Roger, Corberan d'Alet.

[ARRIBADA DE BERNAT DE ROCAFORT. LES RELÍQUIES DE SANT JOAN A EFES]: 344.

L'emperador ordena a Bernat de Rocafort unir-se al seguici de Roger de Flor.

207. Bernat pren el càrrec de manescal de la host, abans ocupat per Corberan d'Alet.

[NOVA VICTÒRIA SOBRE ELS TURCS. ELS CATALANS ARRIBEN FINS A ARMÈNIA]: 346.

A la Porta del Ferre té lloc un setge ferotge que acaba amb la victòria catalana sobre els turcs.

208. Roger es planteja tornar a la ciutat d'Ània.

[L'EMPERADOR RECLAMA L'AJUT CATALÀ PER ASSEGURAR-SE EL REGNE DE BULGÀRIA]: 347.

L'emperador, en guerra contra l'emperador de Lutzara, demana a Roger la seva intervenció.

209. Roger fa una aturada a Gal·lípol²⁶ amb el seu exèrcit.

210. L'emperador de Lutzara, quan sap que les forces de Roger estan a punt de combatre'l, es rendeix i signa la pau amb l'emperador de Constantinoble.

211.

[ARRIBADA DE BERENGUER D'ENTENÇA]: 349.

Berenguer d'Entença arriba a Constantinoble, on Roger li cedeix el càrrec de megaduc.

[ROGER DE FLOR, CÈSAR DE L'IMPERI]: 350.

212. Roger de Flor és nomenat cèsar de l'imperi.

²⁶ Gal·lípol és Gal·lípoli.

[LA PRIMERA HIVERNADA A GAL·LÍPOLI]: 350.

La companyia hiverna a Gal·lípol a l'espera de passar al Natolí.

213. Roger vol anar a veure xor Miqueli, fill de l'emperador, tot i les recomanacions que no ho faci atesa l'enveja d'aquest cap a la seva persona.

[DESCRIPCIÓ DELS DARDANELS. RECORDS DE LA GUERRA DE TROIA]: 352.

214. Partint de la descripció d'un indret de l'Artaquí, el cronista explica els orígens i el desenllaç de la guerra de Troia.

[ASSASSINAT DE ROGER DE FLOR]: 353.

215. El cèsar visita Xor Miqueli, qui el traeix i l'assassina juntament amb tots els seus acompanyants.

[ELS CATALANS SÓN ATACATS A GAL·LÍPOLI]: 353.

Xor Miqueli envia les seves tropes a atacar els catalans que es troben a Gal·lípoli.

[LA COMPANYIA DESAFIA L'EMPERADOR. ASSASSINAT DELS MISSATGERS]: 355.

216. Els catalans envien missatgers a desafiar l'emperador, el qual decideix assassinar tots els catalans que es troben a Constantinoble.

217. L'emperador mana assassinar els missatgers.

[BERENGUER D'ENTENÇA, APRESAT PELS GENOVESOS]: 356.

218. Berenguer d'Entença, quan retorna de la ciutat de Recrea, és capturat pels genovesos.

[CONSELL DE LA COMPANYIA. DECISIONS HEROIQUES]: 357.

219. La companyia celebra un consell per a decidir si es retiren o lluiten, però finalment es decanten per aquesta darrera opció.

[VICTORIÓS CONTRA ATAC CATALÀ A GAL·LÍPOLI]: 358.

220. Els catalans aconsegueixen una gran victòria contra les tropes enemigues.

[ELS CATALANS DESFAN A APROS LA HOST DEL FILL DE L'EMPERADOR]: 360.

Muntaner contracta espies amb la intenció d'esbrinar on es troba xor Miqueli.

221. Les tropes catalanes ataquen les forces del fill de l'emperador amb un èxit total.

[RODOSTON I PÀNION, EN PODER DE LA COMPANYIA]: 362.

222. La companyia es fa amb les ciutats on havien assassinat els seus missatgers.

[ARRIBADA DE FERRAN XEMENIS D'ARENÓS. SETGE I PRESA DE MÀDITOS]: 363.

223. Ferran Xemenis d'Arenós s'uneix a la companyia i aconsegueix una gran victòria contra els enemics.

[ELS CATALANS CONTROLEN UNA AMPLA ZONA DE TRÀCIA]: 364.

Ferran Xemenis controla Màdito, Muntaner controla Gal·lípol i Rocafort controla Rodistó i Panido.

[ELS GRECS ATAQUEN PER SORPRESA GAL·LÍPOLI I SÓN DESBARATATS]: 365.

224. Muntaner atura amb èxit un atac dels grecs.

[INCURSIÓ CATALANA A LES DRASSANES IMPERIALS]: 366.

225. Rocafort incendia el llocs on es guarden les naus de l'imperi.

[VICTÒRIA SOBRE ELS ALANS. ATRIBUCIONS DE MUNTANER A GAL·LÍPOLI]: 366.

La companyia pretén atacar els alans, responsables de la mort de Roger de Flor. Muntaner fa reunir les forces a Gal·lípoli.

226. La companyia es combat amb els alans, aconseguint una gran victòria. Girgon, cap dels alans i assassí de Roger, mor en la batalla.

227.

[MUNTANER DEFENSA GAL·LÍPOLI CONTRA ELS GENOVESOS. HEROISME DE LES DONES DE LA COMPANYIA]: 369.

L'emperador envia els genovesos, comandats per Antoni Spíndola, a atacar Gal·lípoli, però Muntaner i la companyia aconsegueixen aturar l'atac amb una intervenció decisiva de les dones.

[CONTINGENTS DE TURCS I DE TURCOPLES S'INCORPOREN A LA COMPANYIA]: 373.

228. Després de veure totes les gestes de la companyia, tant els turcs com els turcoples²⁷ volen formar part d'aquesta.

²⁷ Turcs que professaven el cristianisme.

[BERENGUER D'ENTENÇA TORNA A LA COMPANYIA. DISSENSIONS ENTRE ELL I EN ROCAFORT]: 375.

229. Berenguer d'Entença és alliberat gràcies a les gestions del rei d'Aragó. Torna a Gal·lípol i es produeix un enfrontament entre ell i Rocafort per a veure qui ha de comandar la companyia.

[ARRIBADA DE L'INFANT FERRAN DE MALLORCA]: 376.

230. Per ordre del rei Frederic de Sicília, l'infant Ferran de Mallorca arriba a Gal·lípol i és rebut com a cap i senyor de la companyia.

[INTRIGA D'EN ROCAFORT CONTRA L'INFANT FERRAN]: 377.

Rocafort desconfia de l'infant perquè creu que donarà suport a Berenguer d'Entença i Ferran Xemenis abans que a ell.

[LA COMPANYIA ES TRASLLADA A LA REGIÓ DE CRISTÒPOLIS]: 380.

231. Després de cremar Gal·lípol, la companyia es trasllada a la ciutat de Cristòfol.

232. Ateses les desavinences, Rocafort i els altres van separats durant la marxa.

[BREGA ENTRE LA HOST DE ROCAFORT I LA DE L'INFANT. MORT DE BERENGUER D'ENTENÇA]: 381.

La host de Rocafort, formada pels turcs i pels turcoples, es troba amb la resta de la companyia i es produeix un enfrontament en el qual perd la vida Berenguer d'Entença. D'altra part, Ferran Xemenis es refugia en un castell de l'emperador.

[L'INFANT FERRAN S'ACOMIADA DE LA COMPANYIA]: 383.

233. L'infant Ferran marxa. Muntaner accepta la seva oferta d'acompanyar-lo.

[LA COMPANYIA, A LA PENÍNSULA DE CASSÀNDRIA]: 384.

La companyia es trasllada de lloc.

[SAQUEIG DE FÒCEA]: 385.

234. Un prohom genovès, anomenat Tesí Jaqueria, s'uneix a la companyia. Muntaner li tramet un bon nombre d'homes i el seu cosí germà Joan Muntaner com a capità amb la intenció d'atacar el castell de Fulla, el qual li havia estat pres pel seu oncle.

[LES RELÍQUIES DE SANT JOAN A FÒCEA]: 386.

Després del saqueig, es fan amb tres grans relíquies: una Veracreu, un camís i un llibre.

[L'INFANT FERRAN I MUNTANER A L'ILLA DE TASSOS]: 387.

Tesí Jaqueria rep molt afectuosament l'infant Ferran i Muntaner.

[L'INFANT FERRAN I MUNTANER, APRESATS PELS VENECIANS]: 387.

235. A Negrepont, l'infant Ferran i Muntaner són capturats pels venecians.

[MUNTANER ÉS TORNAT A LA COMPANYIA. DONATIUS QUE EN REP]: 389.

236. Muntaner és tornat a la companyia, la qual el rep amb gran goig.

[LA COMPANYIA RECONeix LA SENYORIA DE CARLES DE FRANÇA]: 390.

Rocafort fa jurar a tota la companyia la senyoria de Carles de França. Tibaut de Cipoys, un noble francès, és nomenat capità d'aquesta.

[MUNTANER TORNA AL NEGREPONT]: 390.

Muntaner s'acomiada de la companyia.

237. Muntaner arriba novament a Negrepont.

[MUNTANER VISITA L'INFANT FERRAN A LA PRESÓ]: 391.

Muntaner visita l'infant Ferran, qui li demana que vagui a Sicília i entregui una carta al rei Frederic.

238. Muntaner s'acomiada de l'infant.

[MUNTANER PASSA A SICÍLIA]: 392.

Muntaner arriba a Sicília i tramet els missatges de l'infant al rei Frederic.

[FI DEL CAPTIVERI DE L'INFANT FERRAN]: 394.

El rei Jaume de Mallorca intervé i aconsegueix acabar amb el captiveri del seu fill.

[TRÀGICA FI D'EN ROCAFORT]: 394.

239. Tibaud entrega Rocafort al rei Robert, qui l'empresona i el deixa morir de fam.

[LA COMPANYIA, AL SERVEI DEL DUC D'ATENES]: 396.

240. El duc d'Atenes mor sense descendència i el succeeix el comte de Brenda.

[TRAÏCIÓ DEL DUC D'ATENES. VICTÒRIA DELS CATALANS A HALMYRÓS]: 397.

El duc d'Atenes intenta acabar amb la companyia però fracassa estrepitosament.

[LA COMPANYIA S'ESTABLEIX AL DUCAT D'ATENES]: 398.

La companyia nomena capità Roger de Laur.

[ELS TURCS I ELS TURCOPLS S'ACOMIADEN DE LA COMPANYIA I SÓN TRAÏTS PELS GENOVESOS]: 399.

241. Els turcs i els turcoples abandonen la companyia i, acte seguit, són traïts i massacrats pels genovesos.

[BERNAT ESTANYOL, CAPITÀ DE LA COMPANYIA]: 399.

242. La companyia reconeix Manfrè, fill del rei de Sicília, com a senyor. Frederic envia un cavaller anomenat Bernat Estanyol com a nou capità.

[ALFONS FREDERIC, CAP I DESPRÉS SENYOR DE LA COMPANYIA]: 400.

243. Bernat Estanyol i Manfrè moren. Aleshores, Alfons Frederic, fill del rei de Sicília, és reconegut com a cap i senyor de la companyia.

[LA FORTUNA DE BONIFACI DE VERONA]: 402.

244. Muntaner relata aquí una història passada sobre el duc d'Atenes.

[PAU AMB FERRAN IV DE CASTELLA]: 404.

245. Després dels fets ocorreguts²⁸, el rei de Castella decideix fer les paus amb el rei d'Aragó. Es concerta el matrimoni entre Jaume, fill del rei d'Aragó, i Elionor, filla del rei de Castella.

[GUERRA AMB SARRAÏNS DE GRANADA. SETGE D'ALMERIA]: 405.

246. El rei d'Aragó, acompanyat del rei de Castella, marxa a combatre els sarraïns.

247. Ferran de Castella traeix el rei d'Aragó i marxa del combat. Finalment, com a conseqüència d'aquesta traïció i també perquè s'acosta l'hivern, Jaume d'Aragó decideix retornar a València.

[GERBA, SOTA LA SENYORIA DELS LLÚRIA]: 408.

248. Després de la mort de Roger de Llúria, l'almirallat de Gerba passa a ser del seu fill Rogeró. Aquest, després d'acabar amb el setge de l'illa per part del rei de Tunis, marxa a Nàpols, on emmalalteix i mor. El succeeix el seu germà Carlet.

249. Carlet també mor, i el succeeix el seu germà de només cinc anys, també Rogeró. En conèixer aquests fets, els sarraïns de l'illa es revoltent; el rei de Sicília envia un cavaller anomenat Jacme Castellar per a aturar la revolta, però perd la vida durant el combat.

250. El rei de Sicília coneix la mort de Jacme Castellar.

[GERBA ÉS LLIURADA A FREDERIC DE SICÍLIA]: 411.

Frederic de Sicília es fa càrrec de les despeses i a canvi rep l'illa de Gerba.

[FRACÀS DE L'EXPEDICIÓ DE PELEGRINO DE PATTI A GERBA]: 411.

El cavaller enviat per Frederic de Sicília a pagar les despeses és capturat pels sarraïns de l'illa.

251. Simon de Montoliu demana al rei que ofereixi el castell i la torre dels Querquens a algú, però el rei no troba qui hi vulgui anar.

[MUNTANER ÉS NOMENAT CAPITÀ DE GERBA]: 412.

Frederic de Sicília nomena Muntaner com a capità de l'illa atès el seu coneixement i la seva experiència.

²⁸ Vegeu més amunt, capítols 187-189.

[PRIMERES DISPOSICIONS DE MUNTANER PER A PACIFICAR GERBA]:
415.

252. Muntaner arriba a l'illa, on tothom el reconeix com a senyor menys el traïdor Alef, cap dels Mistoua²⁹.

[MUNTANER REBUTJA L'ATAC D'ALEF. SUBMISSIÓ DE CABDILLS SARRAÏNS]: 416.

253. Alef intenta entrar a l'illa, però Muntaner ho impedeix.

[ARRIBADA DE CONRAD LLANÇA A GERBA. DERROTA DELS MOROS DE MISTOUA]: 418.

254. El rei envia Corral Llança a Gerba per a venjar-se d'Alef.

255. Corral Llança aconsegueix una gran victòria contra els sarraïns de Mistoua.

[FRUITS DE LA GESTIÓ DE MUNTANER A GERBA]: 420.

Muntaner inicia la repoblació de l'illa amb l'ajuda dels Moàbia.

[VIATGE I CASAMENT DE MUNTANER A VALÈNCIA]: 421.

Muntaner marxa a València per a contraure matrimoni, però abans passa per Mallorca, on el reben amb gran goig el rei Jaume i l'infant Ferran. Després d'abandonar l'illa, el cronista coneix la notícia de la mort del rei Jaume (1311), i torna a passar per Mallorca per a veure el nou rei Sanç. Tot seguit retorna a Gerba, amb una aturada prèvia a Sicília.

[NOVA GUERRA ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 423.

256. Les paus entre el rei Frederic de Sicília i el rei Robert de Nàpols es trenquen quan aquest darrer decideix rompre els acords preestablerts atacant el regne sicilià.

257. Davant el conflicte, l'infant Ferran de Mallorca³⁰ visita el rei Frederic. També arriben per a donar suport al rei de Sicília els nobles Bernat de Sarrià i Damià de Castellnou.

258. El rei Robert inicia els atacs en terres sicilianes.

[GERBA, AMENAÇADA PER L'ESTOL DEL REI ROBERT. MUNTANER PREPARA LA DEFENSA]: 424.

259. El rei Robert pretén atacar Gerba. Muntaner prepara la defensa.

[TREVES ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 426.

260. Els dos reis arriben a un acord (1314) gràcies a la intervenció clau de dues dones:

²⁹ L'illa estava dividida entre els Mistoua i els Moàbia.

³⁰ Cal recordar que l'infant Ferran és el cunyat del rei Robert atès que aquest està casat amb la seva germana Sança.

- Maria, mare del rei Robert, vídua de Carles II d'Anjou i sogra del rei Frederic³¹.

- Sança de Mallorca, esposa del rei Robert i cosina del rei Frederic.

261.

[ELS VILLHARDOUIN AL DUCAT D'ATENES I A MOREA]: 429.

262. Muntaner explica la genealogia familiar d'Isabel de Sabran.

[MATRIMONI DE FERRAN DE MALLORCA AMB ISABEL DE SABRAN]: 433.

263. La mare d'Isabel, Margarida, concerta el matrimoni d'aquesta amb l'infant Ferran de Mallorca, el qual es troba a Sicília. Es celebren les noces a Messina, i poc temps després Isabel queda embarassada.

[MUNTANER ES POSA A DISPOSICIÓ DE L'INFANT FERRAN. MORT D'ISABEL DE SABRAN]: 434.

264. Neix el fill d'Isabel i Ferran, anomenat Jaume —futur Jaume III de Mallorca.

265. Isabel mor de malaltia, i en el seu testament deixa tots els seus territoris al seu fill.

266. L'infant Ferran encarrega a Muntaner portar el seu fill Jaume a la seva mare, la reina Esclarmonda.

[FERRAN DE MALLORCA, PRÍncep DE LA MOREA]: 438.

267. Ferran de Mallorca conquereix Clarença i les terres dels voltants, on el juren com a senyor.

[MUNTANER PORTA L'INFANT JAUME A PERPINYÀ]: 439.

268. Muntaner contracta una dida, Agnès Adri, i dues més per si un cas. Després d'una llarga travessia, arriba amb l'infant Jaume a Salou.

269. Muntaner visita el rei d'Aragó a Barcelona perquè pugui veure l'infant. Tot seguit, marxa a Perpinyà, on entrega l'infant a Esclarmonda i Maria, mare de Ferran i esposa de Sanç de Mallorca, respectivament.

[MORT DE L'INFANT FERRAN]: 443.

270. Mor l'infant Ferran (1316) i és sepultat a Perpinyà. També mor la seva mare Esclarmonda (1316).

[JAUME II DECIDEIX D'EMPRENDRE LA CONQUESTA DE SARDENYA]: 444.

271. El rei d'Aragó decideix conquerir el Regne de Sardenya de la mà del seu fill Alfons. Rep el suport del rei de Mallorca, el qual li proporciona naus.

³¹ Frederic està casat amb la seva filla, Elionor d'Anjou.

[CONSELLS DE MUNTANER PER A L'EMPRESA]: 445.

272. Per mitjà d'un joglar, Muntaner tramet un seguit de consells al rei en forma de sermó.

[L'EXPEDICIÓ SURT DE PORTFANGÓS]: 457.

273. Fets els preparatius, el rei convoca totes les forces a Portfangós, des d'on inicien la marxa.

[SETGE I PRESA D'ESGLÉSIES]: 458.

L'infant comença el setge sobre Viladesglesies³² i el castell de Càller.

274. Les hosts aragoneses es veuen afectades per una malaltia. Tot i així, prenen Viladesglesies.

[COMENÇA EL SETGE DEL CASTELL DE CÀLLER. ELS PISANS INTENTEN SOCÓRRER-LO]: 459.

275. Les hosts del castell de Càller reben l'ajuda de pisans i genovesos.

[DEFETA DELS PISANS A LUCOSISTERNA. VALOR PERSONAL DE L'INFANT ALFONS]: 461.

Les forces aragoneses aconseguen una bona victòria contra els pisans, amb una gran intervenció del propi infant Alfons.

[ELS CATALANS ESTRENYEN EL SETGE DEL CASTELL DE CÀLLER]: 464.

Mor el comte Ner, cap dels pisans, per les ferides del combat.

276. L'infant es fa pràcticament amb el control del castell. Només queda un petit nucli de pisans que no tenen els recursos suficients per fer-li front.

[JAUME II FA CONSTRUIR VINT GALERES LLEUGERES PER A SARDENYA]: 466.

277. El rei d'Aragó tramet vint naus, comandades per Pere de Bell-lloc, al castell de Càller.

[PAU AMB ELS PISANS. DOMINI CATALÀ A SARDENYA]: 467.

278. La superioritat catalana a Sardenya es fa evident en la pau acordada entre ambdós bàndols.

279. L'infant organitza tot el regne abans de marxar.

[L'INFANT TORNA A CATALUNYA]: 469.

L'infant és rebut amb gran goig en la seva arribada a Barcelona.

³² Viladesglesies és vila d'Esglésies.

[MORT DEL REI SANÇ. JAUME III, REI DE MALLORCA]: 469.

280. A Formigueres, el rei Sanç perd la vida (1324). Deixa com a successor de tots els seus territoris el seu nebot Jaume, fill del seu germà Ferran amb Isabel de Sabran³³.

Una clàusula del seu testament deixa dit que si mor Jaume sense descendència els territoris passaran a mans de l'altre fill de Ferran³⁴. Si aquest també mor sense descendència, els territoris passaran a mans de la Corona d'Aragó.

[NOVA GUERRA ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 470.

281. En les darreres treves³⁵, s'havia acordat que els territoris de Calàbria serien disposats a mans del rei d'Aragó perquè fes el que trobés més convenient. El rei Jaume decideix donar aquestes terres a l'església, la qual les ofereix al rei Robert. Davant aquesta decisió, el rei Frederic decideix posar fi a la pau.

282. Frederic enllesteix la defensa de l'illa davant l'imminent atac. Les hosts del rei Robert intenten penetrar dins terres sicilianes sense èxit.

[DEFECIÓ DELS GENOVESOS EN LA GUERRA DE SICÍLIA]: 474.

283. Els genovesos traeixen el rei Frederic.

[AJUT GENOVÈS ALS PISANS EN LA GUERRA DE SARDENYA]: 475.

Els genovesos fan una aliança amb els pisans contra el rei Frederic.

284. Els pisans i els genovesos intenten socórrer el castell de Càller, però el noble Francesc Carròs ho evita.

[FRACASSOS DELS PISANS I DELS GENOVESOS EN LA LLUITA NAVAL]: 477.

285. Un estol de pisans i genovesos perden la batalla contra l'estol de Francesc Carròs.

286. Els genovesos i els pisans es troben durant la retirada amb un estol de naus catalanes comandades pel noble Ramon de Peralta; intenten atacar-lo però també fracassen.

[ELS PISANS TORNEN A HOSTILITZAR ELS CATALANS]: 480.

Els pisans persisteixen en la idea d'atacar els catalans.

[ELS CATALANS PRENEN I DESTRUEIXEN STAMPACE]: 481.

Francesc Carròs i Ramon de Peralta decideixen prendre Estampatz³⁶, situat a la vila de Càller.

³³ De qui s'ha parlat en els capítols 264-269.

³⁴ Anomenat també Ferran, però fill del segon matrimoni de Ferran, Isabel d'Ibelín.

³⁵ Vegeu més amunt, capítol 260.

³⁶ Estampatz és Stampace.

287. Després d'un fort setge, els catalans prenen Estampatx.

[REGÈNCIA DE FELIP DE MALLORCA. ESPOSALLES DE JAUME III DE MALLORCA AMB LA INFANTA CONSTANÇA]: 483.

288. Felip agafa la regència de Mallorca fins a la majoria d'edat de Jaume III. Se signa el matrimoni entre aquest i Constança, filla d'Alfons el Benigne.

[NOVA PAU AMB ELS PISANS, QUE RENUNCIEN A SARDENYA]: 483.

289. Els pisans del castell de Càller, quan veuen tot l'exèrcit del rei d'Aragó, es rendeixen i renuncien als territoris de Sardenya.

290. Muntaner critica aquí els pisans per haver romput la primera pau que havien signat.

[EL CASTELL DE CÀLLER EN PODER DELS CATALANS]: 485.

Els pisans marxen del castell de Càller i hi entra el rei, acompanyat de Berenguer Carròs i les seves hosts.

[ELS FILLS DE JAUME II]: 487.

291. Muntaner parla aquí dels cinc fills i les cinc filles de Jaume el Just amb Blanca de Nàpols.

[MORT DE JAUME II]: 490.

292. El rei Jaume el Just emmalalteix i mor (1327).

[REGNAT D'ALFONS III. EL COMTE-REI, CAP DE TOTS ELS DINASTES DE NISSAGA CATALANA]: 491.

El fill del rei difunt, Alfons, el succeeix com a hereu al tron.

Muntaner dona aquí la seva opinió: que la Corona serà més poderosa si els monarques dels tres reialmes —Aragó, Mallorca, Sicília— són aliats i no enemics.

[PRIMERS ACTES DEL NOU SOBIRÀ]: 493.

293. Alfons marxa a Barcelona per a jurar el càrrec i per a ser jurat com a nou monarca.

294. Alfons convoca la gent a Saragossa per a la seva coronació.

[PERSONATGES QUE ASSISTIREN A LA CORONACIÓ]: 494.

295. Muntaner esmenta tots els personatges que assisteixen a la coronació.

[NOBLES QUE HI FOREN ARMATS CAVALLERS]: 496.

296. Muntaner esmenta els nobles que són armats cavallers novells.

[LA COMITIVA S'ADREÇA A L'ALFAJERIA]: 497.

Els cavallers van al palau del rei, l'Alfajeria.

[DURADA I SOLEMNITAT DE LES FESTES]: 498.

Es celebren unes grans festes.

297.

[EL REI S'ARMA CAVALLER]: 500.

El rei i els cavallers van fins a l'església de Sant Salvador per a dur a terme la cerimònia de coronació.

[CERIMÒNIES DE LA CORONACIÓ]: 501.

En acabar la cerimònia, tornen al palau de l'Alfajeria.

[EL REI TORNA AL SEU PALAU]: 503.

El rei retorna al palau acompanyat de tots els cavallers i nobles homes.

[CONVIT SOLEMNE]: 504.

Tots els assistents mengen amb gran alegria i goig.

[CANT I RECITACIÓ DE VERSOS DE L'INFANT PERE]: 506.

298. Per mitjà de joglars, l'infant Pere explica la significació de la corona i dels objectes reials: el pom, la verga...

[FINAL DE FESTES DE LA CORONACIÓ]: 507.

Es fa de nit i el rei i totes les gents es retiren.

5. CAPÍTOLS RELATIUS A LA CORONA DE MALLORCA

5.1. [CONQUESTA DE MALLORCA]: 33.

El comte d'Empúries fa unes caves per on entren les hosts del rei i conquereixen l'illa. El rei Jaume pren el rei sarraí per la barba acomplint així un jurament que s'havia fet.

El cronista de Peralada fa una al·lusió molt breu a l'episodi referit a la conquesta de Mallorca³⁷. Relata com el rei Jaume I ordena al comte d'Empúries fer unes caves per a poder entrar a la ciutat. Una vegada dins, al carrer Sant Miquel, el rei Jaume pren el rei sarraí per la barba, acomplint així un jurament que s'havia fet amb anterioritat. Ara bé, el mateix Jaume I en el *Llibre dels fets* comenta de manera més extensa l'episodi relatiu a les caves fetes durant el setge de la ciutat. Hi dedica quatre capítols.

En el capítol 69, titulat [DEL COMENÇAMENT DEL SETGE DE LA CIUTAT DE MALLORCA], es narra com el setge s'inicia amb atacs constants per mitjà d'algarades, almanjanecs, fonèvols, manganells i trabuquets³⁸. Enmig d'aquesta batalla, però, Jaspert de Barberà decideix construir una espècie de protecció perquè no els fereixin les pedres. Simultàniament, el comte d'Empúries i Jaume I comencen a fer unes caves, en les quals col·loquen gent armada —i cavadors, lògicament. Segons indica la crònica, la predisposició de les hosts de Jaume I és absoluta (1995: 81): “I, quan nós els manàvem que, amb els cavalls armats, anassen a vetlar de nit les màquines de guerra, o que anassen de dia a guardar els cavadors, o que anassen a fer qualsevol altra cosa necessària a la host, si es manava que n’hi anassen cinquanta, n’hi anaven cent”. També s’indica que en aquestes caves només hi dormen els cavallers i els escuders; tota l’altra gent ho fa dins els vaixells.

El capítol 73, [DE COM LA HOST DEL REI EN JAUME REBUTJÀ DOS CONTRATACS DELS MOROS DE LA CIUTAT DE MALLORCA], dona uns quants detalls més, com ara com el rei rep ajuda de dos homes de Lleida anomenats Proet i Joan Rixó. També, però, com Jaume I aconsegueix frenar dos contraatacs dels sarraïns. El primer es tracta d’una cava plena de foc feta per les hosts enemigues en direcció a les provisions, la qual aturen inundant-la d’aigua. El segon, una altra cava en direcció a la

³⁷ Capítol 7.

³⁸ Armes de guerra que disparaven pedres a distància.

cava de les hosts del rei, que rebutgen disparant una ballesta que mata dos sarraïns, de manera que els altres s'espanten i abandonen la cava.

El capítol 78, [DE COM EL REI DE MALLORCA PROPOSÀ UN PACTE DE RENDICIÓ, I DEL CONSELL QUE SE CELEBRÀ EN LA HOST DELS CRISTIANS], parla de la proposta de rendició per part del rei sarraí de Mallorca. Aquest proposa donar cinc besants³⁹ per persona a canvi de naus per a poder anar a Barbària acompanyat de tots els seus. Quan el rei Jaume I s'assabenta convoca un consell, en el qual el comte d'Empúries no es presenta perquè s'havia promès no sortir de la cava sense abans prendre la ciutat. Més endavant, però, i sense haver pres la ciutat, veiem amb normalitat el comte d'Empúries; segurament la prolongació del setge el fa canviar d'opinió. Es discuteix si s'accepta la rendició o no; alguns com Nuno se'n mostren partidaris mentre que d'altres volen derrotar els sarraïns en batalla, com ara Ramon Alemany, Guerau de Cervelló o Guillem de Claramunt.

Per últim, en el capítol 83, [DEL CONSELL QUE DONÀ LLOP XEMENIS DE LLUCIÀ AL REI EN JAUME], es relata com la nit anterior a la vespra de cap d'any, les hosts s'han decidit per a combatre. Durant la nit, Llop Xemenis de Llucià s'adreça al rei per a advertir-lo que no hi ha vigilància a les torres sarraïnes de la ciutat, cosa que han pogut saber perquè han accedit per les caves a l'interior, i li aconsella d'atacar. Tot i així, Jaume I rebutja la idea perquè creu que entrar de nit és molt perillós, atès que és molt complicat reconèixer uns i altres.

A més del *Llibre dels fets*, també parla sobre aquest episodi el *Tariq Mayurqa*. Sobre les caves conta com les hosts del rei Jaume I fan unes caves fins a la murada, i sota aquesta hi construeixen una estructura de fusta. Després que els sarraïns rebutgin una oferta de rendició per part dels cristians, aquests cremen l'estructura, esbucant la murada i iniciant-se així un combat ferotge entre els dos bàndols. En relació al moment en què el rei Jaume I agafa el rei sarraí per la barba, el *Tariq Mayurqa* no parla d'això mateix sinó de com, una vegada retingut, el torturen brutalment per a obtenir una confessió de les seves riqueses amagades (2008: 131): “Va viure quaranta-cinc jorns en un terrible suplici i en tal horror que faria fondre el ferro. Fou sotmès a diferents tipus de tortura, de dia i de nit, i hagué de suportar diverses calamitats. Va patir el pes de tanta violència sobre la seva persona que és molt possible que tot li hagi alleugerit la pena a pagar per les faltes que havia comès”. Fins i tot, perquè confessi, tallen el coll d'un fill seu en la seva presència i

³⁹ Nom que rebien unes determinades monedes d'aquell temps i que provenen de l'Imperi Bizantí.

intenten escanyar-ne un altre, tot i que aquest darrer se salva perquè es converteix al cristianisme. Malgrat tot, el rei sarraí mor sense dir una sola paraula.

5.2. [MENORCA SE LI FA TRIBUTÀRIA]: 34.

8. Menorca es rendeix a ell.

Pel que fa a la rendició de Menorca, el cronista de Peralada l'esmenta molt breument (Soldevila, 2011: 34): “E après que hac presa la ciutat, tot lo regne se reté a ell. E hac a lleixar l'illa de Menorca, que és a trenta milles prop l'illa de Mallorca, al moixerif de Menorca qui se'n féu son hom e son vassall, e s'avenc ab ell que li donàs son cert traüt tots anys”.

El *Llibre dels fets* però, novament, en dona més informació⁴⁰. Ramon de Serra, comanador de Mallorca (1231-1232) és qui aconsella el rei d'enviar una comitiva a Menorca per a acordar la rendició dels sarraïns tot informant-los que acaben de prendre Mallorca. Bernat de Santa Eugènia, senyor de Torroella de Montgrí, don Assalit de Gudar, jurista aragonès, i don Pero Maça, noble aragonès, hi estan d'acord. Els motius de voler conquerir Menorca sense conflicte armat, són, com bé assenyala Ensenyat (2009: 112):

[...] la manca de recursos per dur a terme una operació que implicava l'armament d'una flota i un exèrcit considerables, la dificultat per poblar l'illa amb gent cristiana (en un moment en què el procés a penes havia començat a Mallorca) i, sobretot, perquè ja albirava la conquesta de València, que havia quedat ajornada arran de la campanya de Mallorca [...].

Per tant, la implicació a l'hora de conquerir Menorca no és la mateixa que Mallorca. Jaume I envia a Menorca tres naus comandades pels tres personatges esmentats: Bernat, Assalit i Ramon. En arribar a terres menorquines, els sarraïns, lluny d'atemorir-se, els reben cordialment.

L'almoixerif a qui fa referència Muntaner es tracta d'Abû 'Uthmân Sa'îd ibn Hakam, el qual va ser probablement el que negocià la rendició. Per a prendre una decisió, els sarraïns demanen un dia per a poder reunir els homes savis del seu seguici.

Una estratègia emprada per les hosts de Jaume I, idea de Ramon de Serra, és encendre un gran nombre de fogueres al llarg de tota la costa mallorquina, que es veu des de Menorca, al voltant de Capdepera, per a així fer veure que un gran exèrcit està preparat per a atacar (1995: 110⁴¹): “[...] férem foc, i diguérem als nostres que vinguessen tots amb nós, i calàrem foc a més de tres-cents llocs per les mates, d'ací i d'allà, perquè semblàs que allà estava acampada una gran host”.

⁴⁰ Capítols 117-123.

⁴¹ Capítol esmentat [DE L'ESTRATÈGIA QUE FÉU EL REI, QUE ROMANIA AL CAP DE PERA].

Finalment, i gràcies en part a aquesta estratagema, els sarraïns es rendeixen a Jaume I i signen unes capitulacions en les quals, com indica Ensenyat (2009: 120): “Els menorquins reconeixen Jaume I com a senyor, li reten les fortaleses i es comprometen a pagar-li un tribut anual. En contrapartida, conserven la seva autonomia interna, la cultura i religió islàmiques i les propietats, alhora que gaudeixen de la protecció del Conqueridor”.

Després de signar aquests acords, els sarraïns es presenten davant el rei en Jaume I per a ratificar l’acord, la qual cosa es pot comprovar en els capítols 122 i 123 del *Llibre dels fets*. Així doncs, el rei dona el vistiplau als convenis signats (1995: 112): “I els diguérem que ens agradava el pacte que els nostres havien fet amb ells; i férem els nostres documents amb el segell nostre, concedint-los que fossen nostres i dels nostres per sempre més, si ells ens feien sempre aquell tribut a nós i als nostres”.

5.3. [SUBMISSIÓ D'EIVISSA]: 34.

Eivissa també se sotmet.

Muntaner, sobre la submissió d'Eivissa, únicament assenyala que es va fer de manera semblant a Menorca perquè el més prioritari en aquell moment era la conquesta de València. Aquesta rendició, però, es pot comentar més extensament, i no d'una manera tant concisa com ho fa el cronista, seguint un altre cop el relat d'*El llibre dels fets* de Jaume I.

Guillem de Montgrí, arquebisbe de Tarragona, té un paper important en la submissió de l'illa: rep del rei Jaume I la potestat per a conquerir les illes d'Eivissa i de Formentera. Així, el rei se'n reserva només la sobirania, el dret a fer la guerra i la pau, i l'ús dels castells i les fortaleses quan siguin reclamades. En aquest acord signat, el rei Jaume I també posa una data límit a l'arquebisbe per a acomplir els objectius: la festa de Sant Miquel de l'any 1235.

Guillem de Montgrí, aleshores, decideix signar un conveni amb Pere de Portugal i Nuno Sanç, comte de Rosselló, de manera que si aconseguen el propòsit restaran com a feudataris de l'arquebisbe. La conquesta es fa efectiva finalment el 8 d'agost de 1235, quan es pren la Vila i el Castell d'Eivissa. Després d'aquesta, els tres personatges acompleixen fidelment els convenis acordats, que són:

1. L'erecció d'una església parroquial a Eivissa. Es pacta el 15 de setembre de 1235 i es tracta de la parròquia de Santa Maria d'Eivissa.
2. La recuperació de les despeses perdudes en la conquesta mitjançant els béns presos durant el saqueig. Tot i que, com assenyala Marí (1976), no hi ha cap document que ens permeti comprovar si aquest punt s'acomplí.
3. Repartiment equitatiu de la Vila i el Castell d'Eivissa restant els dos nobles com a feudataris de Montgrí.
4. Repartiment de tota la resta de la terra en funció dels cavallers aportats per cadascun. Pel que fa al repartiment dels Estanys de la sal, no es va poder fer tenint en compte la superfície sinó que s'havia de mirar la proporció de sal que se n'extreia. Guillem de Montgrí va ser el que es va quedar amb la major part, de la qual cosa es pot deduir que va ser qui més cavallers aportà a la causa.

Per tant, pel que fa a les conquestes de Mallorca, Menorca i Eivissa, s'ha pogut comprovar que Muntaner les relata de manera molt concisa. En canvi, *El llibre dels fets de Jaume I* ho fa d'una manera més exhaustiva, fet que ens permet tenir més informació sobre aquests esdeveniments. Aquest relat, doncs, sumat a diferents treballs fets per estudiosos de la matèria, ens han permès saber que les tres conquestes presenten entre elles una manca d'interès progressiva sobretot com a conseqüència de la imminent conquesta de València. Així, Mallorca va ser conquerida després d'una gran lluita i per mitjà de diferents estratègies militars, Menorca es va rendir després d'una estratagema de Jaume I per iniciativa de Ramon de Serra i, finalment, Eivissa es va sotmetre sense la presència del monarca; va exercir d'intermediari Guillem de Montgrí, que es va acompanyar de Pere de Portugal i Nuno Sanç per a aconseguir el seu propòsit.

5.4. [CASAMENT DE L'INFANT JAUME]: 40.

L'infant Jaume es casa amb Esclarmonda de Foix, filla del comte de Foix.

5.5 [FILLS DE L'INFANT JAUME]: 40.

Isabel, Sança, Jaume, Sanç, Ferran i Felip.

En aquests dos capítols de la crònica, Muntaner tracta breument el matrimoni i la descendència de l'infant Jaume, futur rei de Mallorca.

Pel que fa al matrimoni, l'infant es casa amb Esclarmonda de Foix, filla del comte Roger Bernat III, el 4 d'octubre de 1275, poc abans de la mort del Conqueridor. Muntaner no deixa passar l'ocasió per a fer un elogi tant al comte de Foix com a la nova esposa de l'infant (Soldevila, 2011: 40): “[...] e donà-li per muller la filla del comte de Foix, qui és lo pus honrat baró e el pus ric que sia en la Llenguadoc, la qual filla del dit comte de Foix havia nom madona Esclarmunda, e fo de les pus sàvies dones e de mellor vida e de la pus honesta que anc fos”. Des d'aquest moment el comte de Foix es converteix en un dels principats aliats de l'infant Jaume en els esdeveniments futurs.

D'aquest matrimoni neixen quatre fills i dues filles, que són:

- Jaume. Successor legítim de la Corona, renuncia als seus drets per a dedicar-se a la vida espiritual. D'això, se'n parla d'una manera més extensa en el capítol 5.24⁴² del present estudi.
- Sanç. Després de la renúncia del seu germà, es converteix en el nou rei de Mallorca. Es parla sobre la seva figura més detingudament en el capítol 5.43⁴³.
- Ferran. Després de la mort del rei Sanç, es converteix en el nou monarca del Regne de Mallorca. Atesa la gran estima que professa el cronista cap a la seva persona i les aventures que viuen plegats, Muntaner li dedica una gran quantitat de capítols, probablement els més sentits de tota la seva obra⁴⁴.
- Isabel. Casada amb l'infant Joan Manuel de Castella, un dels autors destacats de la literatura castellana medieval. Com indica Martínez Ferrando (1979: 123): “Però Isabel no gaudia de bona salut; experimentava un delit cada dia més agut i punyent a mesura

⁴² [VOCACIÓ RELIGIOSA DE L'INFANT JAUME DE MALLORCA].

⁴³ [MORT DEL REI SANÇ. JAUME III, REI DE MALLORCA].

⁴⁴ Capítols 5.27-5.41 d'aquest treball.

que s'agreujava el seu estat físic". L'esmentat problema de salut acaba amb la vida d'Isabel l'any 1301 amb poc més de vint anys i sense haver pogut complir el seu desig de retornar a la seva terra natal.

- Sança. Professa una religiositat extrema, que, com indica Martínez Ferrando (1979: 127): "s'aguditzà encara més en els darrers temps de la seva vida". Contreu matrimoni amb Robert d'Anjou anys després de la pau d'Anagni, el 1304. De la infanta, se'n parla en els capítols 5.34⁴⁵ i 5.36⁴⁶ d'aquest treball; en el primer per la seva influència durant l'estada de l'infant Ferran a la presó de Nàpols i en el segon per la seva intervenció decisiva en les treves entre els reis de Sicília i Nàpols.

- Felip. Tal com assenyala Oliver (1963: 164): "*Toda esa corriente espiritual de la familia de Jaime II, con su tendència a la aventura y al extremismo, parece haberse vertido en el alma del quinto hijo del rey, el infante Felipe*". Aleshores, de l'infant Felip cal destacar això mateix, la seva intensa religiositat, així com la seva germana Sança: fins i tot més exagerada, perquè segons explica Alomar i Esteve (1976-1977): "[...] *ésta se hallaba sujeta a limitaciones por sus condiciones de reina y de mujer; y él era varón y libre de movimientos, pese a su sacerdocio*". També és remarcable el seu període de regència del Regne de Mallorca durant la minoria d'edat de l'infant Jaume, comentada en el capítol 5.44⁴⁷. Felip acaba els seus dies servint a Déu i a l'església fins a la seva mort a Nàpols, entre els anys 1340 i 1343, envoltat dels seus incondicionals deixebles.

⁴⁵ [FI DEL CAPTIVERI DE L'INFANT FERRAN].

⁴⁶ [TREVES ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS].

⁴⁷ [REGÈNCIA DE FELIP DE MALLORCA. ESPOSALLES DE JAUME III DE MALLORCA AMB LA INFANTA CONSTANÇA].

5.6. [REPARTIMENT DE LA PROCURADORIA DEL REGNE]: 49.

a) Jaume: Regne de Mallorca, Menorca i Eivissa, Comtats de Rosselló, Conflent i Cerdanya i Montpeller.

En un primer moment, el problema de la partició dels seus territoris suposa un mal de cap constant pel Conqueridor. La seva intenció és que l'herència patrimonial es reservi a Alfons, fill del seu primer matrimoni amb Elionor de Castella, mentre que el Regne de Mallorca i les terres per conquerir dels sarraïns als fills que tingui amb la seva segona esposa, Violant d'Hongria. Cal tenir en compte que la Corona, com a conseqüència del bon govern del rei al llarg dels anys, ha assolit tal prestigi que es posiciona entre les principals potències europees.

El Conqueridor, en el seu testament datat de l'any 1248, estableix el següent repartiment: el Regne d'Aragó per al seu primer fill amb Elionor de Castella, Alfons, Catalunya i el Regne de Mallorca per a Pere, el Regne de València per a Jaume i els Comtats de Rosselló, Conflent, Cerdanya i el Senyoriu de Montpeller per al quart fill Ferran. Dos fets inesperats, però, faciliten les coses al monarca: les morts inesperades d'Alfons i Ferran. Aleshores, la partició de tots els territoris es reserva als dos primers fills del rei amb Violant d'Hongria⁴⁸: Pere i Jaume.

Tot i que, aparentment, el problema successori sembla haver-se simplificat, no acabarà sent així. Tal com assenyala Martínez Ferrando (1979: 14): “[...] l'oportuna mort prematura de l'infant Alfons, príncep sense ventura, deixaria al sobirà el camí obert per a trobar una solució més fàcil. S'equivocaria, però, i l'inquietant problema l'acompanyaria i obsessionaria fins a l'hora de la mort”.

Així doncs, el monarca convoca unes Corts l'any 1262 per a fixar d'una vegada la problemàtica de la divisió dels territoris. És d'aquestes Corts de les quals parla precisament el cronista en aquest capítol, tot i que s'equivoca en la cronologia: segons Muntaner tenen lloc després de la conquesta de Múrcia, o sigui, uns quants anys després (1266). En aquests acords el rei atorga a l'infant Pere el Regne d'Aragó i Catalunya i el Regne de València, i a l'infant Jaume, tot formant part del Regne de Mallorca, les Illes Balears, els Comtats de Rosselló, Conflent i Cerdanya, la baronia de Montpeller i també les baronies de Carlades i Omelades, aquestes dues no esmentades pel cronista. En els acords, el monarca també estableix que, si un dels dos mor sense descendència masculina

⁴⁸ Sanç, tercer fill, no pot heretar: dedica la seva vida a la contemplació.

legítima, els seus territoris passaran a mans de l'altre. Poc temps abans de la seva mort, l'any 1272, el darrer testament del rei ratifica tots i cada un dels punts dels acords de l'any 1262.

Tot i que els dos infants reials accepten i signen aquests acords, Pere no queda gaire satisfet perquè la seva ambició és la de governar tots els territoris governats pel seu pare, i a més a més conquerir-ne i annexionar-ne de nous. Aquesta insatisfacció de l'infant suposarà una mala relació constant amb el seu germà Jaume, tal i com es veurà al llarg d'aquest document.

5.7. [ELS ANIVERSARIS DEL REI JAUME]: 66.

Cada any es celebra la festa de l'Estendard per a commemorar l'entrada de les tropes del rei Jaume a la ciutat de Mallorca.

La festa de l'Estendard o de la Conquesta de Mallorca és la festa nacional més antiga d'Europa. Ha estat històricament la commemoració anual del naixement de les Balears amb la seva personalitat actual, mitjançant la seva incorporació a la civilització europea i catalana, amb un estat propi amb forma de regne que va prendre nom de la seva capital, Mallorca.

Aquestes paraules d'Alomar (1998: 15) resumeixen molt bé la significació de la festa de l'Estendard, a la qual Muntaner fa referència en aquest capítol. La celebració, doncs, té com a propòsit principal commemorar el fet històric que va tenir lloc el 31 de desembre de 1229⁴⁹, és a dir, l'entrada del Conqueridor a la ciutat de Mallorca per a acabar amb el domini musulmà de l'illa. Tot i així, d'ençà del segle XIII la festivitat ha patit una evolució constant fins arribar a dia d'avui. De fet, la celebració s'ha adaptat al llarg dels segles a cada moment històric i politico-social; la seva capacitat de resistència i adaptació és sorprenent i el motiu pel qual ha perdurat tant és perquè ja forma part de la nostra memòria col·lectiva, com assenyala Quintana i Torres (1998: 14-15).

Com també indica aquest mateix autor (1998: 19), el dia de la festa de l'Estendard no es commemora la reducció total del territori, fet que es va produir dos anys després, sinó l'entrada de les tropes dins la ciutat. Aquesta entrada es va produir per la porta de *Bab al-Kofol*, que més tard va passar a anomenar-se la Porta Pintada o la Porta de Santa Margalida.

Tot i que la primera referència directa de la festa es troba a principis del segle XIV, probablement es va començar a celebrar poc temps després de la conquesta, encara en vida del Conqueridor; ara bé, tal com assenyala Alomar (1998: 19):

En els anys immediats posteriors a 1229, quan l'objectiu era encara d'assegurar el domini de tota l'illa i Jaume I encara era viu, la commemoració no degué tenir tanta importància simbòlica com en el futur i, si de cas, no degué girar al voltant de la figura del Conquistador, sobretot perquè el rei havia cedit l'illa a l'infant Pere de Portugal com a senyor.

El cronista de Peralada va viure la festa per primer cop l'any 1286, i la va poder reviure unes quantes vegades més a principis del segle XIV. La commemoració li produïa una emoció i un sentiment d'identificació tan grans que fins i tot proposà en aquest mateix

⁴⁹ El cronista s'hi refereix com a «lo jorn de Sent Silvestre e de Santa Coloma» fent referència als noms dels sants d'aquest dia.

capítol de la crònica la celebració de la festa a la ciutat de València, on s'hi va acabar instal·lant l'any 1338, encara que el cronista no ho va poder veure perquè va morir dos anys abans.

Pel que fa al finançament de la festa, va estar sempre regit per la Universitat de la Ciutat i Regne de Mallorca, que era el conjunt d'institucions que governaven l'illa d'ençà de la conquesta. Aquest estament era l'encarregat de gestionar tot allò relacionat amb la celebració, encara que en la qüestió econòmica també hi intervenien tant l'església com la monarquia, que es beneficiaven de la festa per a augmentar el seu prestigi⁵⁰.

La festa, en els seus orígens, constava de dos components: un civil i un religiós. El civil perquè representava un fet històric determinat, la conquesta de l'illa per part del Conqueridor, i el religiós perquè suposava la reincorporació de l'illa a la cristiandat.

Abans de la festa, evidentment, s'havien de fer tot un seguit de preparatius. El primer que es feia era convidar les persones que havien d'assistir-hi, com ara els músics o els encarregats de portar l'Estendard, entre d'altres. Un altre preparatiu important era adornar el terra amb càrritx i murta i col·locar el retrat del Conqueridor al centre de la plaça de Cort. Més endavant, al costat del retrat, s'hi van col·locar tot un seguit d'armes antigues considerades relíquies, com ara la cimera amb el timbre reial, sobrevestes d'home i de cavall, un peto de junyir o una rodella àrab. La mitificació d'aquests elements tenia una funció: "fer més present al poble la figura de Jaume I, amb l'objectiu de refermar-lo com a vencedor dels musulmans" (Alomar, 1998: 29). També s'havien de dur el cordam i els ormejos necessaris per a hissar l'Estendard entre les torres de la Porta de Sant Antoni i la Porta Pintada. Òbviament, tots aquells llocs per on havia de passar el seguici s'havien de netejar a consciència perquè així la ciutat pogués lluir el millor possible per a l'ocasió. Un dels darrers preparatius necessaris era portar la sobrevesta, la sella i els altres paraments del cavall al portaestendard. Un cop s'havien enllestit tots els preparatius, doncs, dia 31 de desembre tenia lloc la gran celebració esperada per tota la gent de l'illa, la qual començava amb una missa. Una vegada finalitzada aquesta, els jurats sortien a la plaça i s'asseien al seu lloc corresponent, així com els caps de tots els gremis. L'Estendard es col·locava llavors al centre de la plaça, i era honorat amb una desfilada per part de les companyies d'artilleria de la Universitat i del rei. Tot seguit, i amb la música de fons,

⁵⁰ La monarquia se'n va beneficiar sobretot amb la incorporació de la cavalleria feudal i el permís per a portar la cimera reial al portaestendard; aquest darrer privilegi concedit per Martí l'Humà l'any 1407.

desfilaven el batle i el mestre de guaita, cap de la policia, acompanyats de diferents nobles a cavall.

Fets els honors al retrat del rei i a l'Estendard, començava la processó-cavalcada. En primer lloc es reunia una comitiva, formada pels gremis, els jurats, els menestrals, els músics, els nobles i el penoner amb l'Estendard. Aquesta comitiva iniciava la marxa al palau de l'Almudaina per a anar a cercar el governador, el qual ja estava esperant a la porta. Mentrestant, l'artilleria disparava salves⁵¹. Acte seguit, es congregava tothom a la plaça de la Seu, des d'on s'iniciava la processó. La processó seguia l'itinerari següent: carrers del Deganat, carrer de Sant Pere Nolasc, portal de Valldigna⁵², carrer d'en Morei, plaça de Santa Eulàlia, carrer del Sant Crist, Sindicat i plaça de Sant Antoni. Tant a la plaça de Santa Eulàlia com a la plaça de Sant Antoni els assistents feien una sèrie de crits en honor a aquest dos sants.

Aleshores, a la plaça de Sant Antoni, s'hissava verticalment l'Estendard amb l'ajuda dels mariners amb l'objectiu de passar-lo per damunt la murada sense que s'inclinés. Aquest ritual de fer passar la senyera, tot esquivant les portes, es produïa diverses vegades i tenia la seva explicació en què inclinar-la era vist com una manca de respecte.

Un cop fet això, arribaven al Peiró, on tenia lloc un sermó pronunciat per un predicador que feia referència al dia tan esperat per la gent tot evocant la seva importància i la seva significació. Posteriorment, l'any 1566, el sermó es va traslladar a la Seu un cop acabada la processó; segons Alomar (1998: 44): "El canvi de lloc degué tenir relació amb les obres de la nova murada, amb l'avanç de les de la Seu, amb l'esperit del concili de Trento i amb la possibilitat per a l'Església, en un context de rivalitats amb el poder civil, de dur el sermó a un espai propi, que, a més, ja era el punt de partida i d'acabament de la processó". Pronunciat el sermó, la desfilada seguia cap a la Porta Pintada, on tenia lloc el mateix ritual que a la porta de Sant Antoni: hissar l'Estendard verticalment per sobre de la porta, tot representant l'entrada del Conqueridor a la ciutat. En aquest moment es cantava el Te Deum⁵³, sonaven els tambors i novament es disparaven salves. Després del ritual a la Porta Pintada, el seguici posava direcció cap a l'església de Sant Miquel, on feia una breu aturada abans d'anar cap a la Seu, tot passant pel carrer de l'Argenteria, la plaça de Santa Eulàlia, la plaça de Cort i el carrer del Palau Reial. A la Seu, es cantava una Salve i el

⁵¹ Una salva és una «descàrrega d'armes de foc en senyal de festa o de salutació» (Definició del DIEC).

⁵² Enderrocat l'any 1649.

⁵³ Himne cristià litúrgic.

bisbe feia una pregària i beneïa tots els assistents. Finalment, s'acompanyava el governador al Castell Reial i es retornava l'Estendard a la casa dels Jurats.

La celebració, després de la Guerra de Successió i la instauració dels Decrets de Nova Planta, va patir una decadència important. L'Ajuntament i els regidors van substituir la Universitat i els jurats, el capità general va substituir el governador i van desaparèixer les figures del batle i del veguer. A més, passà a ser una companyia militar espanyola la qual va passar a retre homenatge a la senyera. D'altra banda, un canvi que deixava veure la degradació de la festa es representava en la figura del mestre de guaites, el qual va passar de ser una figura cabdal de la celebració a ser un personatge còmic i teatral. Altres canvis notoris van ser la supressió de l'escut de les Quatre Barres del retrat reial i la pronúncia del sermó en llengua castellana.

En el segle XIX, concretament l'any 1828, es deixà pràcticament⁵⁴ de fer la festa fins setze anys més tard, l'any 1844. Aquest any, però, ja no va comptar amb els cavalls, i d'aquesta manera va desaparèixer la cavalcada. Durant aquests anys es va enderrocar l'església de Santo Domingo i la major part de la capella de la Mare de Déu de la Victòria. A més, quan la festa es va reiniciar es va fer sonar l'himne del Regne d'Espanya, la Marxa Reial, a l'hora de treure i entrar la senyera. Finalment, les esperances de retornar la festa al seu estat inicial van desaparèixer l'any 1902 amb l'enderrocament de les muralles de la ciutat i la Porta Pintada.

Això no obstant, durant la Renaixença, van aparèixer tot un seguit de composicions que reivindicaven i evocaven la celebració de la festa de l'Estendard. D'entre aquestes destacà per damunt les altres *Sa Colcada*, de Pere d'Alcàntara Penya, que és “una descripció costumista i nostàlgica de la celebració que parteix de fonts orals i segurament d'estudis fets a l'època [...]” (Alomar, 1998: 60).

Entrats ja en el segle XX, durant la Segona República, la festa no es va celebrar; només se'n feia la part religiosa a la Seu. L'any 1935, però, es va recuperar tot i que els que es van atribuir el mèrit d'aquesta recuperació van ser els feixistes, que s'havien fet amb el poder l'any 1936. El nou règim va fer servir la festa de l'Estendard per a dur a terme una demostració de la seva força, amb una desfilada de les tropes i una parada militar dels cossos de seguretat, dels carlins i dels falangistes. Trenta anys després, a partir del 1965,

⁵⁴ “Pràcticament” perquè se seguia traient el retrat del Conqueridor, tot i que més tard va ser substituït pel d'Isabel II.

es començà a recitar *Sa Colcada*, primer davant el monument del Conqueridor i tot seguit a la plaça de Cort.

Avui en dia, la festa es celebra d'aquesta manera: es treu a la plaça de Cort un penó amb quatre barres i el retrat del Conqueridor, el seguici⁵⁵ es dirigeix cap a la Seu, es duu a terme una missa a la Catedral, que inclou el sermó, es recita *Sa Colcada* un altre cop a la plaça de Cort i per últim es lliuren les medalles d'or de la ciutat i es nomenen els fills il·lustres d'aquesta a la sala de sessions.

⁵⁵ Format ara per la policia municipal, els cavallets, els cavallers de Sant Jordi, els ministrils, els tamborers de la Sala, els macers, les autoritats i el públic.

5.8. [CORONAMENT DE JAUME II DE MALLORCA]: 69.

Té lloc la coronació de l'infant Jaume a Mallorca, als Comtats de Rosselló, Cerdanya i Conflent i Montpeller.

Després de la mort del seu pare, Jaume II de Mallorca és coronat com a nou monarca del Regne de Mallorca. Ara bé, això en un primer moment no havia de ser així.

Les morts d'Alfons (1260) i Ferran (1251), com s'ha esmentat anteriorment, obliguen el monarca a signar un nou testament; l'infant Pere passa a ser hereu d'Aragó, Catalunya i València mentre que l'infant Jaume resta amb els altres territoris. Tot i així, el Conqueridor deixa clar en aquests documents que cap dels dos germans ha d'estar subordinat a l'altre⁵⁶, fet que separa la Corona en dues monarquies independents i que ocasionarà més d'un conflicte en el futur immediat.

Segons la majoria d'estudiosos sobre la matèria, la motivació del Conqueridor a l'hora de fer un repartiment equitatiu entre els seus primogènits és l'amor que professa cap a ells però també la influència de la seva dona Violant d'Hongria, per la qual sent un gran afecte. Pinya Homs (1982: 22), respecte a l'enemistat que es produí entre els dos germans, segurament no s'equivoca quan afirma que, si Pere hagués volgut aprofitar les grans capacitats del seu germà, hauria pogut donar una gran força i estabilitat a la confederació catalano-aragonesa que acabà minvant amb el pas dels anys.

El primer acte oficial en què Jaume és rebut com a futur monarca del regne de Mallorca té lloc l'any 1256, a l'església de Santa Eulàlia, on l'infant confirma les franqueses i els privilegis atorgats al regne. La coronació, però, no té lloc fins poc després de la mort del seu pare, l'any 1276. L'infant Jaume, que un any abans s'havia casat amb Esclarmonda de Foix, pren possessió el 12 de setembre, amb el títol de *Dei gratia Rex Majoricarum, comes Rossilionis et Ceritaniae, et Dominus Montispesulani*.

Aquests anys, doncs, comença el regnat de Jaume II de Mallorca, regnat que es veu afectat constantment per les disputes amb el seu germà, encara que Muntaner faci al llarg de tota la crònica un gran esforç per amagar-les o disfressar-les. De fet, un dels primers conflictes que té lloc entre ambdós germans no és relatat pel cronista de Peralada.

El conflicte en qüestió s'inicia amb una revolta de la noblesa catalana contra el rei Pere per a mirar d'aconseguir nous privilegis, així com els aragonesos. Els catalans, doncs,

⁵⁶ Per tant, aquests acords de 1272 ratifiquen els acords signats deu anys abans, esmentats en el capítol 5.6. [REPARTIMENT DE LA PROCUDORIA DEL REGNE].

liderats pel comte Bernat Roger de Foix, reben el suport de Jaume II de Mallorca, cunyat del comte⁵⁷. Tot i així, aquesta revolta no arriba a bon port perquè les forces del rei de Mallorca són totalment insuficients comparades amb les del seu germà. El rei Jaume, derrotat, es veu llavors obligat a signar una treva amb el rei Pere, que té lloc el 20 de gener de 1279 a Perpinyà. Aquesta convenció, òbviament, és aprofitada pel monarca d'Aragó per a imposar-se sobre el seu germà i el Regne de Mallorca. Algunes de les clàusules que s'acorden en perjudici d'aquest són:

- L'obligació de retre homenatge als reis d'Aragó quan aquests ho requereixin.
- L'obligació de presentar-se un cop a l'any davant la cort catalano-aragonesa.
- L'obligació de donar suport al rei d'Aragó contra tots els seus enemics.
- L'obligació d'observar al Rosselló els Usatges de Barcelona i les Constitucions de Catalunya.
- L'obligació de fer circular la moneda barcelonesa pels comtats de Cerdanya i Rosselló.

És evident, doncs, que totes aquestes imposicions no són més que un abús per part del monarca d'Aragó cap al seu germà. De fet, aquesta convenció de 1279 suposa un punt de partida en les males relacions entre ambdós germans, motiu pel qual Muntaner no en fa cap tipus d'al·lusió. Aquestes imposicions també fan que el rei Jaume II de Mallorca cerqui a partir d'aquest moment aliances amb els enemics del seu germà, com es podrà veure al llarg d'aquest treball.

⁵⁷ Bernat Roger de Foix és el germà d'Esclarmonda, esposa del rei Jaume.

5.9. [PROFERTA DEL REI DE MALLORCA]: 93.

45. El rei Jaume de Mallorca s'ofereix per a anar a la guerra, però el seu germà no li ho permet.

Manfrè, rei de Sicília, té disputes sovint amb l'Església. És per aquest motiu que el comte d'Anjou, sota la promesa d'envair el territori italià, rep el suport total per part d'aquesta: fins i tot és coronat com a nou rei de Sicília. La guerra, doncs, esclata i té lloc la batalla de Benevento, on el rei Carles aconsegueix derrotar el rei Manfré, qui perd la vida en el curs de la batalla.

Malgrat tot, aquest conflicte dona peu a un altre conflicte: el rei Pere, casat amb la filla del rei Manfrè, Constança⁵⁸, proclama la guerra al rei Carles. Aquest rep un cop inesperat quan els habitants de l'illa, partidaris del rei Pere, es revoltin i assassinen un gran nombre de francesos en les anomenades Vespres Sicilianes, que tenen lloc el 31 de març de 1282. Esclatada la guerra, tant el rei francès Felip l'Ardit com l'església, amb el papa Martí IV com a màxim representant, es preparen pel conflicte amb el rei Pere. De fet, el papa l'excomunica oficialment dels seus regnes, i els ofereix a un dels fills del rei francès, Carles de Valois.

El rei Pere, després d'això, envia dos emissaris a Perpinyà⁵⁹ per a demanar l'ajuda del seu germà, el rei Jaume II de Mallorca. Ara bé, els fets reals divergeixen molt dels que explica Muntaner en el capítol de la seva crònica. En aquesta, el cronista conta com els dos germans es citen cara a cara, i que és Jaume II qui s'ofereix per a donar suport al rei Pere, però aquest no li ho permet. Segons Muntaner, la contestació del monarca és la següent (Soldevila, 2011: 93):

—Frare, jo no vull que en aquest viatge vós anets, mas que romangats e que us prenats guarda e cura de nostra terra; e així mateis prec-vos que no us pes com jo no us dic ço que entén de fer, que, per cert, frare, si ha persona en el món a qui jo degué descobrir mon cor, jo el descobriria a vós, mas no és mon enteniment que, salvant Déu, que null hom sàpia mon cor d'aquest viatge. E així encara vos prec que no us sàpia greu. E així mateix no vull ajuda ne secors d'hom del món, sal de mos vassalls e sotsmeses.

Aquest fragment deixa clara la visió que vol donar Muntaner dels fets per tal de justificar els esdeveniments futurs: que és el rei d'Aragó qui no vol que el seu germà

⁵⁸ Constança, després de la decapitació de Conradí per part de Carles d'Anjou, passa a ser l'hereva legítima de la corona siciliana.

⁵⁹ El 20 de juliol de 1283.

intervingui per res en el conflicte. Això, però, és una invenció més del cronista per tal de dissimular les desavinences entre els dos germans. La realitat és que Jaume II de Mallorca contesta al rei Pere tot informant-lo que no li donarà el seu suport, encara que tampoc s'aixecarà contra ell. Els motius de Jaume II a l'hora de no oferir ajuda al seu germà, són, com assenyala Pinya Homs (1982: 37), la seva religiositat i la possible pèrdua del regne per part de Pere. Pel que fa a aquests fets, però, cal tenir en consideració un punt important: segons les convencions de 1279 el rei Jaume II de Mallorca està obligat a donar suport a la Corona d'Aragó contra tots els seus enemics. Per tant, el trencament d'aquesta obligació per part del rei de Mallorca serà un altre punt d'inflexió en la discòrdia entre els dos germans i en els futurs conflictes que s'ocasionaran entre els dos.

5.10. [L'ESTOL A MENORCA]: 99.

L'almirall Jaume Pere dona un albarà a cadascuna de les naus que parteixen, amb l'ordre d'obrir-lo després d'una aturada estratègica a l'illa de Menorca.

50. Alguns sarraïns es revolten amb l'ajuda del moixerif de Menorca, que traeix el rei.

Des de la conquesta de Mallorca, l'illa de Menorca es troba sota el vassallatge del rei d'Aragó⁶⁰. Jaume I el Conqueridor, en el tractat de pau signat l'any 1231, deixa estipulat que el moixerif de Menorca té l'obligació de lliurar un tribut anual al rei d'Aragó, a més d'altres clàusules que no fan més que confirmar la submissió dels sarraïns de Menorca a la Corona d'Aragó.

No obstant això, en aquest capítol Muntaner relata la traïció d'aquest pacte de vassallatge per part del moixerif del moment, anomenat Abu Omar Hacam ben Çaid. A principis de juny de l'any 1282, el rei Pere el Gran entra a l'illa amb una gran armada, disposat, tot seguit, a dirigir-se a Alcoll⁶¹. La traïció esdevé quan el moixerif avisa d'aquestes intencions a Tunis, als enemics del rei Pere. Aleshores, el monarca d'Aragó, un cop allà, troba mort el seu aliat Brugon, senyor de Constantina.

La traïció del moixerif de Menorca, explicada pel cronista, servirà de justificació per a la conquesta de Menorca per part d'Alfons el Liberal.

⁶⁰ Vegeu 5.2. [MENORCA SE LI FA TRIBUTÀRIA].

⁶¹ Novament la ciutat del Nord-Àfrica, no del País Valencià.

5.11. [LA REINA I ELS INFANTS PASSEN A SICÍLIA]: 169.

95. La reina, acompanyada dels infants Frederic i Jaume, marxa a Sicília. El rei, molt trist, no vol sortir de la cambra fins que s'assabenta de la visita del seu germà, Jaume de Mallorca.

Aquest capítol és un exemple que clarifica molt bé els esforços de Muntaner per tal de presentar la relació entre el rei Pere d'Aragó i el rei Jaume de Mallorca com la relació d'estima i amor fraternal que el propi cronista hauria desitjat que fos.

L'episodi en qüestió fa referència a la partida de la reina Constança i dels infants Jaume i Frederic cap a terres sicilianes. Tot i així, i tal com indica el mateix Soldevila (2011: 169): “Aquest tendre comiat degué tenir lloc, si de cas, a Sicília, quan el rei va separar-se de la reina per a venir a Catalunya”; aleshores, queda clar que el capítol parteix d'un fet erroni o inventat. És de destacar, no obstant, la gran tristesa del rei Jaume de Mallorca quan s'acomia de la reina i els infants (Soldevila, 2011: 171): “E sobre açò lo senyor rei de Mallorca pres comiat de madona la reina en plorant e puis dels infants; e los senyà e els beneí e els donà la sua benedicció molt clarament e plorant”. No obstant això, la invenció que cal remarcar està relacionada amb l'esmentada relació entre els dos germans.

El cronista explica que, un cop la reina i els infants han marxat del costat del rei, aquest queda profundament afligit (Soldevila, 2011: 170): “E el senyor rei romàs en la cambra tot sol, ben quatre hores al dia, que no volc que null hom hi entràs”. El monarca només canvia el seu estat d'ànim quan rep la presència del seu germà (Soldevila, 2011: 172): “E, con lo senyor rei sabé que el senyor rei de Mallorca fo vengut, e els comtes o barons, eixí de la cambra”.

Aleshores, s'ha pogut observar en la narració d'aquests esdeveniments com el cronista torna a fer una pinzellada a la realitat per tal d'amagar les friccions entre els dos reis i mostrar la seva relació com una relació d'afecte i estima.

5.12. [CORTS A PALERM I A MESSINA]: 175.

101. El rei de Mallorca, que es troba amb el rei d'Aragó, marxa a Perpinyà.

Quan el rei Pere s'assabenta de la bona arribada de la seva dona a Sicília, escriu al seu germà i altres nobles perquè facin oracions a Déu.

En els dos capítols anteriors (99 i 100), Muntaner relata com la reina Constança i els dos infants, Jaume i Frederic, arriben a terres sicilianes. Primer a Palerm i tot seguit a Messina, la reina i l'infant Jaume són lloats i jurats com a nous senyors del territori en nom del rei Pere d'Aragó. Acte seguit tenen lloc les pertinents celebracions.

En el capítol 101, el cronista torna a introduir una de les seves particulars invencions: l'estança conjunta del rei Pere amb el seu germà a Barcelona un cop la reina Constança i els infants han partit cap a Sicília. Tot i així, el rei Jaume marxa passats vuit dies.

El rei Pere, que s'ha promès no marxar d'allà fins a tenir notícies de la bona arribada dels seus estimats⁶², escriu al seu germà i a tots els nobles dels seus territoris un cop s'assabenta d'això mateix, tot demanant-los que facin oracions a Déu.

En un moment en què les tensions entre el rei Pere i el rei Jaume són ben evidents⁶³, és prou clar, doncs, que tant aquesta estança entre els dos com la petició del rei Pere de lloar Déu per a donar gràcies de l'arribada sense infortunis de la seva família són dues invencions més del cronista en el seu habitual intent de mostrar els dos germans en una relació fraterna afectuosa i agradable.

⁶² Promesa inventada també per Muntaner.

⁶³ Cal recordar les convencions de 1279 o la contesta de no-suport del rei Jaume davant el conflicte a Sicília.

5.13. [ENTREVISTA DEL REI PERE AMB JAUME II DE MALLORCA]: 198.

El rei Pere es reuneix a Girona amb el seu germà, el rei Jaume de Mallorca. Els dos s'alegren molt de veure's i celebren unes grans festes.

Pere demana al seu germà que no s'enfronti a França. És més, li demana que faci una aliança amb ell amb la intenció de conservar Montpeller i els Comtats de Rosselló, Conflent i Cerdanya.

Aquesta entrevista entre els dos germans també és una invenció del cronista de Peralada, en el seu intent constant de dissimular les seves desavinences i de mostrar la Corona com una sola unitat, fidel i inseparable.

Davant l'imminent conflicte entre la Corona d'Aragó i la Corona de França, aquesta darrera amb el suport total per part de l'església, el rei Jaume no només no dona suport al seu germà sinó que es posiciona contra ell: encara que l'entrevista del rei Pere amb el rei Jaume no es produeix, sí que té lloc una trobada entre aquest i el rei Felip l'Ardit. Així, el 16 d'agost de 1283 els dos reis es troben a Carcassona i signen una aliança. Felip, que coneix la importància dels territoris del rei Jaume per a dur a terme la conquesta, soluciona el conflicte de Montpeller⁶⁴, guanyant-se així la lleialtat absoluta del seu aliat. A més d'aquest, els motius que empenyen el monarca mallorquí a signar l'aliança són, principalment, les imposicions abusives de 1279 i la por a guanyar-se l'enemistat de l'església. El monarca francès i el rei de Mallorca estableixen així una gran amistat, en una relació a priori mútuament beneficiosa.

És molt curiosa la gran exageració que porta a terme Muntaner per tal d'amagar l'enemistat dels dos germans. El cronista explica que Jaume II de Mallorca signa l'aliança per petició de Pere d'Aragó (Soldevila, 2011: 199):

Què ordonaren e dixeren entre ells, açò negun no pot saber; mas ben se dix per moltes gents que el senyor rei d'Aragon donà llicència al senyor rei de Mallorca que valgués e ajudàs al rei de França contra ell, per ço con cascun d'ambdossos germans eren savis e coneixien que Montspeller e els comdats de Rosselló e de Conflent e de Cerdanya serien perduts, si àls se'n faïa.

És més que evident, doncs, que Muntaner està disposat a fer qualsevol cosa per tal de no relatar els fets que posarien la unió de les corones en entredit. En aquest episodi, però, ho fa d'una manera exagerada: és capaç d'inventar-se que la raó per la qual el rei de Mallorca estableix una relació amb el rei de França en perjudici del seu germà és

⁶⁴ Vegeu capítol [LA VISTA DE TOLOSA]: pàgina 17.

precisament per petició d'aquest, sota el pretext d'una estratègia militar que consisteix en aparentar amistat amb el rei francès mentre que el vincle entre els dos germans segueix vigent de manera secreta. Tot i el desig de Muntaner perquè els fets haguessin transcorregut d'aquesta manera, la realitat va ser ben diferent: l'aliança entre Felip i Jaume va ser ben real, i tindria en un futur pròxim dramàtiques conseqüències pel Regne de Mallorca.

Un cop signada l'aliança, doncs, el rei francès comença a fer els preparatius necessaris per a entrar dins els territoris del rei Pere. Fins i tot té lloc una revolta sense èxit a Barcelona, segurament impulsada pel rei Felip l'Ardit. Després d'aquest episodi, el rei Pere marxa amb un exèrcit a Perpinyà, on es troben el rei Jaume II de Mallorca amb la seva família. Un cop allà, el rei Pere i el seu seguici entren dins la vila i es fan amb el control. Tot i així, el monarca d'Aragó no aconsegueix visitar el seu germà perquè es troba malalt en la seva cambra.

Recercant entre els tresors presos de la vila, el rei Pere es troba amb un document força interessant: un conveni entre Felip l'Ardit i Jaume II de Mallorca amb l'aprovació de la Santa Seu segons el qual el rei de Mallorca es compromet a ajudar el rei de França en la guerra contra la Corona d'Aragó a canvi del Regne de València un cop sigui conquerit.

Després de dos dies tancat dins la seva cambra, el rei Jaume II de Mallorca, en funció de la situació, es veu obligat a prometre el seu suport al rei Pere. Tot i així, quan un notari el visita per a signar la promesa per escrit, ell fins a tres cops simula estar dormit; entretant, crida el mestre d'obres i li demana que cerqui una via d'escapament per a fugir d'allà. El mestre d'obres és capaç de trobar la manera: el clavegueram que comunica la cuina amb l'exterior del castell. Aleshores, el rei Jaume, únicament acompanyat de dos escuders, surt del castell i es dirigeix al castell de la Roca, on és molt ben rebut.

L'endemà al matí, a Perpinyà, el rei Pere es veu obligat a marxar de la vila perquè la gent es revolta contra ell tot pensant que ha assassinat el seu germà. Pere s'emporta amb ell la reina Esclarmonda i els tres infants, tot i que, per recomanació del vescomte de Cardona i del comte de Pallars, deixa marxar la reina i només retén els tres prínceps.

Aquest episodi del clavegueram, doncs, és un altre punt d'inflexió en les males relacions entre els dos monarques. En aquest moment el lligam entre ells ha arribat a un punt de ràbia i rancor màxima en què, fins i tot, el rei Jaume II ha de fugir per a no caure en mans del seu germà. No obstant això, el cronista de Peralada fa un gran esforç, un més, i no relata en cap moment de la seva crònica els fets ocorreguts a Perpinyà. L'omissió d'aquests fets per part de Muntaner, sumada a totes les seves invencions i altres

omissions, són una constant en la seva obra amb la intenció, com s'ha esmentat al llarg d'aquest treball, de mostrar tots els territoris heretats de Jaume I el Conqueridor en unitat i harmonia.

5.14. [EL REI DE FRANÇA EMPREN L'EXPEDICIÓ CONTRA CATALUNYA]: 213.

119. El rei Jaume de Mallorca facilita el pas a Catalunya al rei de França.

5.15. [ELS Francesos intenten passar el Coll de Panissars]: 216.

121. El rei de Mallorca es reuneix amb els francesos al Rosselló, i tot seguit passen per Perpinyà. Els francesos intenten entrar pel Coll de Panissars però les tropes catalanes ho eviten. Després d'aquest fracàs, marxen a Euna, on porten a terme una cruel matança.

5.16. [VICTÒRIA DE L'ESTOL DE ROGER DE LLÚRIA]: 245.

137. Els tres cavallers decideixen anar al Coll de Panissars. A Rosselló, no es celebren les victòries del rei Pere perquè els dos fills de Jaume II de Mallorca, Jaume i Sanç, es troben a París.

5.17. [MORT DEL REI DE FRANÇA]: 247.

138. El rei de França mor (1285). Abans de morir, demana al seu fill i successor Felip — futur Felip el Bell— que parli amb el seu oncle, el rei Pere, perquè el deixi retornar a les seves terres.

Jaume de Mallorca, per petició del rei Pere, es reuneix amb els francesos per a protegir-los d'un possible atac dels aragonesos que es troben ja al Coll de Panissars.

5.18. [DESASTRE DELS Francesos al Coll de Panissars]: 250.

139. Els súbdits del rei Pere ataquen els francesos. Tot seguit, aquests es reuneixen amb el rei de Mallorca i marxen a Perpinyà.

Aquests cinc capítols, que tracten sobre la croada francesa contra la Corona d'Aragó, són presentats en la crònica per la conveniència, un altre cop, de Muntaner. La croada es troba encapçalada pel rei francès Felip l'Ardit, qui rep en tot moment el suport del rei Jaume II de Mallorca. Tot i així, el cronista descriu aquest pacte com una estratagema ideada pel rei Pere⁶⁵ amb la intenció d'evitar la pèrdua de Montpeller i els comtats de Rosselló, Conflent i Cerdanya. Fins i tot, Muntaner afegeix un altre motiu que explica perquè el rei Pere vol que el seu germà deixi passar l'exèrcit francès (Soldevila, 2011: 213): “[...]; l'altra raon, que, si aquèn no entrassen e entrassen per Navarra e per Gascunya, havien

⁶⁵ Vegeu 5.13. [ENTREVISTA DEL REI PERE AMB JAUME II DE MALLORCA].

mellor entrada que per Rosselló; que ben con fossen en Rosselló, era forts cosa d'entrar en Catalunya”.

Muntaner, en el capítol 120⁶⁶, explica que el rei Pere es queda sense aliats perquè el rei Sanç de Castella, que havia promès el seu suport anys abans, el traeix i estableix un acord amb el rei francès. Tampoc no rep el suport dels aragonesos ni dels pobles occitans. En aquest cas, el cronista explica els fets de manera verídica, tot i que realment la falta de suport al rei Pere encara és més escassa, atès que no compta ni amb el suport del seu germà. Els francesos, davant això, i atès que contenen amb el suport del rei de Mallorca i de l'església, estan gairebé convençuts de la seva victòria.

El rei Pere, després dels esdeveniments ocorreguts a Perpinyà⁶⁷, marxa amb les seves tropes al Coll de Panissars, possible entrada dels francesos. Segons Desclot (Soldevila, 2008: 295): “E aquell dia ell sabé per les espies que havia en la host del rei de França que el rei de França havia fet ordonament que l'endemà matí passàs un coll que ha nom Panissars, per entrar en Catalunya”. Ara bé, el mateix Soldevila (1963: 237) indica que Felip l'Ardit encara no era tan a prop, sinó que encara havien de transcórrer bastants dies.

En aquests moments, el rei Jaume de Mallorca —que es troba aleshores al castell de la Roca després de la fugida de Perpinyà— es reuneix amb el rei Felip l'Ardit, després de rebre missatgers per part d'aquest. Una vegada units, el monarca de Mallorca expressa el seu desig de venjança envers el seu germà i ofereix al rei francès els castells de la Roca i de la Clusa, punts claus d'entrada a Catalunya.

Seguint un altre cop el relat de Desclot, cal comentar una estratègia molt audaç del monarca d'Aragó per tal d'evitar l'atac francès i així fer temps per a reunir un exèrcit major: encendre un gran nombre de fogueres fent veure que un gran exèrcit es troba a les fronteres del territori⁶⁸. Els francesos, en veure això, retornen al Rosselló. Muntaner, sobre aquest episodi, relata com té lloc una aferrissada lluita en la qual l'exèrcit francès pateix nombroses baixes. És probable, però, que el cronista es refereixi a la defensa del Voló, una vila molt pròxima al coll, per la noble dama Alicsen de Montesquiú. Tal com indica Martínez Ferrando (1979: 89): “Fou tal el braó amb què lluità Alicsen, que els

⁶⁶ Titulat [EL REI PERE, SOL EN LA LLUITA].

⁶⁷ Cal recordar l'hostilitat dels habitants de la vila contra ell.

⁶⁸ Mateixa estratègia emprada pel Conqueridor en la conquesta de Menorca: vegeu capítol 5.2. [MENORCA SE LI FA TRIBUTÀRIA].

francesos desistiren de llur intent i passaren per la vergonya d'haver estat obligats pel singular valor d'una dona”.

Acte seguit, i davant la notícia que el monarca d'Aragó avança amb totes les seves tropes, l'exèrcit francès decideix retrocedir fins a la vila de Perpinyà, la qual pren amb gran crueltat i violència. Una altra de les viles que oposen resistència, Elna, és víctima dels abusos per part dels croats. Tot i així, aquestes atrocitats provoquen en els catalans un esperit d'encoratjament i resistència més que no pas de temor (Soldevila, 1963: 239). Muntaner parla en el capítol 121 de la matança d'Elna i d'aquest sentiment que es desperta en els catalans (Soldevila, 2011: 217): “Sí que, con açò hagren sabut per tota Catalunya, doblà lo cor a tothom, e pensaren que més los valria morir contra ells, que sol n'hi hagués un qui a ells se retés”.

El rei francès, després dels diferents fracassos, no veu la possibilitat d'endinsar-se en les terres catalanes (Martínez Ferrando, 1979: 90):

S'escolaven els dies. La imponent barrera dels Pirineus descoratjava Felip l'Ardit, el qual, davant la impossibilitat de travessar-la, romania inactiu i perplex; com més esguardava les muntanyes, més alteroses i més abruptes li semblaven. Entre les seves gents n'hi havia molts que començaven a descoratjar-se, a deixar-se vèncer pel dubte i per la fatiga de la inacció.

Fins i tot, Felip rep una advertència per part de l'Església, recriminant-li la manca d'efectivitat i la consumició dels béns de l'Església sense obtenir cap resultat.

Malgrat tot, en el moment de màxim descoratjament, el monarca rep una bona notícia: un camí possible per on poder entrar. Pel que fa a la persona —o persones— que van fer saber aquest camí al rei, existeixen diferents hipòtesis. Muntaner parla en el capítol 122⁶⁹ de quatre monjos d'un monestir pròxim a Argelers, encara que això és una altra de les invencions del cronista amb l'objectiu de relatar els fets segons els seus interessos. El cronista no relata els fets que van ocórrer realment perquè qui es trobava darrera tot això era el rei Jaume II de Mallorca. Segons Desclot⁷⁰, el germà del monarca d'Aragó va enviar l'abat de Sant Pere de Roda, acompanyat de tres monjos, a comunicar al rei francès el descobriment d'un pas poc conegut que anava a parar davant la vila de Peralada. El camí en qüestió, estret i carregat de vegetació, havia estat adobat pels homes del rei Jaume amb la intenció de facilitar la incursió de les tropes franceses. Muntaner, amb el propòsit constant d'amagar la traïció del rei de Mallorca, introdueix la figura dels quatre monjos i no menciona en cap moment la participació del rei Jaume. No obstant això, una altra de

⁶⁹ Titulat [ELS Francesos passen el coll de la Maçana].

⁷⁰ Capítol CXLVI.

les hipòtesis dels estudiosos és que qui va facilitar el pas dels francesos va ser el bastard del Rosselló, a qui el rei francès havia perdonat la vida després de ser capturat durant la matança d'Elna⁷¹. Segons indica Cingolani (2011: 377):

Una cosa sí que és clara: des del bàndol català no se sabia qui havia ensenyat als francesos el port per on podien passar, ni tampoc se sabia del cert per on havien passat. Com hem comentat en termes generals, les notícies i els rumors que circulaven sobre aquest particular devien ser diferents i, sovint, contradictoris.

Un altre capítol en el qual el cronista manipula convenientment els fets és el 137, en el qual esmenta que el motiu pel qual ni el rei de Mallorca ni la gent del Rosselló celebra les victòries de Pere el Gran és perquè dos fills de Jaume es troben a París. Això, però, és una falsedat: els dos fills del rei de Mallorca, Jaume i Sanç, no es troben a la capital francesa sinó que són retinguts presoners pel monarca d'Aragó després dels fets ocorreguts a Perpinyà.

Un cop acabada la guerra amb una victòria inapel·lable del rei Pere el Gran, els francesos disposen la seva retirada. El rei de França, greument malalt, marxa cap a les seves terres en companyia dels seus dos fills, Carles i Felip. Aquest últim apel·la al seu parentesc amb el rei Pere⁷² per a demanar-li que els deixin retornar sans i estalvis, petició que els hi és concedida. Durant la retirada, el rei de Mallorca s'afegeix al seguici i, poc després, perd la vida el monarca francès. En aquest moment, cal destacar l'actitud del rei Jaume (Martínez Ferrando, 1979: 95): "El rei Jaume s'impressionaria força amb la sobtada mort del seu cunyat i disposaria que es retessin els màxims honors a les seves despulles; durant vuit dies seguits se celebraren misses, absoltes i processons; mil brandons de cera foren encesos entorn del cadàver del rei de França"; aquesta demostra l'estima del rei Jaume envers el sobirà francès, actitud que intenta dissimular en tot moment el cronista. El rei de Mallorca, després de la mort del rei de França, acompanya la comitiva amb el fèretre reial fins a terres franceses, i tot seguit retorna a Perpinyà.

Muntaner, sobre aquest episodi, torna a fer una de les seves típiques invencions: explica que el rei de Mallorca s'afegeix novament al seguici francès per disposició del seu germà. El cronista posa en boca del rei francès les següents paraules (Soldevila, 2011: 251): "No us temats, que aquell és nostre avoncle, lo rei de Mallorca, qui ens ve

⁷¹ Aquesta hipòtesi és més pròpia de les fonts franceses.

⁷² Felip és el fill del rei francès amb Elisabet d'Aragó, germana de Pere el Gran: aquest és, per tant, el seu oncle.

acompanyar, que nós sabem que així era ordonat per lo rei d'Aragó e per lo rei de Mallorca”.

Aleshores, aquests episodis concrets relatius a la croada francesa contra el rei Pere d'Aragó ens han permès veure un cop més els grans esforços que fa el cronista de Peralada per tal d'amagar la traïció del rei de Mallorca al seu germà, i també la manipulació de diferents fets per tal de dissimular les desavinences entre els dos, com ara la no celebració de les victòries catalanes al Rosselló.

5.19. [EL REI PERE ES PROPOSA ENSENYORIR-SE DE MALLORCA]: 253.

141. El rei Pere envia l'almirall i l'infant Alfons a fer-se amb Mallorca. El pretext que posa és que el papa vol que el rei de França la conquereixi abans fent servir com a ostatges els dos fills del rei de Mallorca que es troben en territori francès, Jaume i Sanç.

Muntaner presenta aquesta presa de Mallorca com a pactada entre els dos germans.

142. El rei Pere tramet missatges al rei de Mallorca.

5.20. [MORT DE PERE EL GRAN]: 256.

144. L'infant, acompanyat de Corral Llança, entra a Mallorca i inicien conversacions amb el lloctinent i altres prohoms.

5.21. [RENDICIÓ DE MALLORCA A ALFONS II]: 264.

151. Mallorca es ret al rei Alfons, i tot seguit també Eivissa. Envia el noble Ponç Saguàrdia a Perpinyà a reunir-se amb Jaume de Mallorca, qui el rep molt cordialment.

Un cop derrotats els adversaris francesos, Pere el Gran vol venjar-se ràpidament de tots aquells que li han donat l'esquena en el conflicte. Llavors, un dels primers propòsits és castigar el seu germà i reintegrar les Balears a la corona; el monarca d'Aragó encomana aquesta tasca al seu primogènit Alfons, i mentrestant ell marxa a Xàtiva amb la intenció d'alliberar els infants de la Cerda i proclamar Alfons com a rei de Castella⁷³.

Novament, però, és si més no curiosa la versió dels fets que dona el cronista de Peralada sobre els esdeveniments. Muntaner, en el seu intent constant de silenciar la pugna entre els dos germans, presenta la conquesta de les Balears per part de l'infant Alfons com un pacte entre el rei d'Aragó i el rei de Mallorca per tal d'evitar patiments a aquest darrer; el pretext que posa és que el papa vol entregar l'illa a França, i, per tant, el rei Pere s'ha de fer abans amb l'illa que no pas els francesos. Tot això es posa de manifest en les paraules que el cronista posa en boca del monarca d'Aragó dirigint-se a l'infant Alfons (Soldevila, 2011: 254):

E així vosaltres haurets tantost la ciutat, e lo rei de Mallorca, nostre frare, serà fora de perill, e nós, fora de tota sospita; que, si una vegada hi entrava lo poder del rei de França ne de les comunes, jamás lo rei de Mallorca no s'hi veuria; e a ell val aitant que nós la tingam com ell, que, con pau hajam, ell haja sos fills en sa terra, nós la li retrem.

⁷³ Amb l'objectiu de castigar el rei de Castella, Sanç el Brau, per la seva traïció.

És remarcable també, doncs, la darrera afirmació del monarca: que l'illa serà retornada al rei Jaume quan s'estableixi la pau amb França. Aquesta versió dels fets torna a ser una de les invencions del cronista per tal de justificar la invasió de les Balears; d'altra manera es farien evidents les males relacions entre els dos germans i la traïció del rei de Mallorca en la croada francesa contra el rei d'Aragó. Fins i tot, el cronista s'inventa en el capítol 142 que Pere el Gran envia correspondència al seu germà sobre els esdeveniments, i aquest tramet missatges al lloctinent de l'illa; sobre aquests missatges Muntaner diu (Soldevila, 2011: 255): “Què los feu saber, açò no ho sé, cascuns vos ho podets pensar” tot deixant intuir que el rei de Mallorca ordena la rendició de l'illa al rei d'Aragó.

No obstant això, té lloc un fet totalment inesperat: la mort de Pere el Gran. El monarca perd la vida a Vilafranca del Penedès durant la seva expedició, i és enterrat, per desig propi, al monestir de Santes Creus. Tant Muntaner com Desclot descriuen aquí els grans honors retuts al monarca en aquest indret i també la gran tristesa provocada per la defunció del monarca arreu del territori. Muntaner també relata una conversació entre l'infant Alfons i el monarca poc abans de la seva mort i el testament que deixa escrit aquest. Sobre la conversació cal destacar la pressa que fica el monarca al seu fill en relació a l'ocupació de Mallorca (Soldevila, 2011: 257): “Per què pensats-vos-en d'anar, e recollits-vos a la bona hora, que la vostra anada és molt bona, e envers Déu e envers nostre regisme e de nostre frare, lo rei de Mallorca; e la tarda podria tornar a gran dan”. Pel que fa al testament el monarca d'Aragó deixa com a hereu de la Corona l'infant Alfons i com a hereu del regne de Sicília l'infant Jaume.

Després de la mort del monarca, i ara com a nou rei de la Corona, Alfons es disposa a complir amb un dels darrers desitjos del seu pare: l'ocupació de Mallorca. Muntaner segueix amb el seu entramat d'invencions i explica que l'illa es ret a ell sense cap dificultat, fet que s'explica pel pacte inventat amb el rei de Mallorca. Sobre l'ocupació d'Eivissa, el cronista relata que els prohoms de l'illa contesten a Alfons dient-li que faran allò que faci l'illa de Mallorca. Per tant, també es rendeixen al nou rei d'Aragó sense oposició.

Ara bé, la realitat no va ser exactament així. Alfons, després de la notícia de la mort del seu pare, desembarca a la Porrassa i hi instal·la el campament. Després d'unes negociacions no gaire dificultoses —encapçalades pel cavaller sicilià Conrad Llança—, el governador de l'illa Ponç Saguàrdia es rendeix al nou rei d'Aragó. En relació a aquesta rendició, cal destacar la gran estratègia emprada per Alfons (Soldevila, 1963: 318): “En aquella hora encara no havia trencat el secret de la mort del seu pare i encara actuà com

si ell fos vivent, i en nom seu rebé el jurament d'obediència". La ràpida rendició dels mallorquins també s'explica, segons Quadrado (Pinya Homs, 1982: 39), pel parentesc entre els conqueridors i els pobladors de l'illa, els quals encara recordaven la memòria dels reis aragonesos. Tot i així, hi va haver certs nuclis de resistència a l'illa⁷⁴, com ara els castells d'Alaró, Pollensa i Santueri. Els dos últims, com indiquen Bernat & Serra (2000: 46-47), no van oposar una gran resistència. D'altra banda, pel que fa al castell d'Alaró, val la pena assenyalar la gran oposició duta a terme per Cabrit i Bassa, tot i que la falta de proves substancials impedeixen saber amb exactitud l'abast d'aquesta oposició. Tot i així, la resistència dels dos defensors del castell d'Alaró es va mitificar i tant Bassa⁷⁵ com Cabrit van ser considerats màrtirs. Ara bé, aquesta mitificació, com expliquen Bernat & Serra (2000: 121), té al darrere utilitats polítiques: "[...] la història subsegüent sobre el martiri de dues persones per sostenir els drets del seu senyor natural i mantenir el jurament de fidelitat sembla una construcció històrica realitzada amb finalitats clarament polítiques".

En canvi, a Eivissa, és cert que la rendició no va presentar cap mena d'oposició; com indica Martínez Ferrando (1979: 99): "Tres missatgers, el mallorquí Cervià de Riera, Pere de Cardona i Guillem de Lloret, foren suficients per a gestionar i obtenir la rendició de l'illa, la qual tingué lloc el 13 de gener de 1286".

Aleshores, aquest seguit d'episodis inventats per Muntaner sobre l'ocupació de l'illa de Mallorca per ordre de Pere el Gran ens han permès comprovar una vegada més el gran interès del cronista per a amagar la realitat i poder mostrar d'aquesta manera els reis catalans en pau i harmonia. Així i tot, i com es veurà a continuació, aquestes no són ni molt menys les darreres invencions del cronista al llarg de la crònica.

⁷⁴ Dels quals Muntaner no en parla per raons evidents.

⁷⁵ Bassa va ser executat després de l'ocupació de l'illa.

5.22. [EXPEDICIÓ D'ALFONS II A MENORCA]: 284.

170. El rei Alfons vol expulsar els sarraïns de Menorca. Davant la resposta negativa de rendició del moixerif de Menorca, prepara un estol i es dirigeix cap allà. S'atura a Mallorca.

Muntaner presenta aquesta expedició com un favor del rei Alfons al rei de Mallorca.

5.23. [CONQUESTA DE MENORCA]: 287.

172. El rei Alfons aconsegueix guanyar la batalla contra les tropes del moixerif de Menorca, que es refugia en el castell de la vila acompanyat d'uns pocs sarraïns. El moixerif, sense cap possibilitat, es rendeix i demana al rei Alfons poder fugir a Barbària amb els seus, petició que li és concedida.

El rei visita Mallorca, on li fan unes grans celebracions, i tot seguit Eivissa.

Com s'ha vist en el capítol 5.8. [L'ESTOL A MENORCA], la traïció del moixerif de Menorca és el detonant que condueix al rei Alfons el Liberal a la conquesta de l'illa. Ara bé, tal com indica Parpal i Marquès (1964: 9-10), no és l'únic motiu. El monarca d'Aragó també vol venjar-se dels sarraïns de Menorca per haver ofert el seu suport al rei Felip l'Ardit en la croada francesa contra Pere el Gran. Una altra raó són les rivalitats existents entre els nobles aragonesos⁷⁶ i catalans; el monarca pensa que l'expedició pot servir per a unir interessos i evitar enfrontaments. Per últim, cal tenir en compte la situació estratègica de l'illa dins la Mediterrània.

En qualsevol cas, aquests no són els detonants que indica el cronista de Peralada. A més del desig de venjança per la traïció del moixerif de Menorca al seu pare, Muntaner explica que Alfons el Liberal vol conquerir l'illa per la vergonya que suposa l'existència de sarraïns a l'illa i també per a fer un favor al seu oncle Jaume II de Mallorca (Soldevila, 2011: 284-285): “e així que era bo que els ne gitàs e que la conquerís e que en llevàs d'afany son avoncle, lo rei de Mallorca; e que més valia, quan que li retés l'illa de Mallorca, que li retés l'illa de Menorca poblada de crestians, que no faria que els sarraïns hi haguessen lleixats”. Aquesta última raó adduïda pel cronista torna a ser novament una invenció amb l'objectiu de refermar la bona relació entre les dues cases descrita al llarg de tota la crònica, sempre mitjançant la invenció de fets, o, quan ni això és possible, amb l'omissió d'aquests.

⁷⁶ Alfons el Liberal és conscient que els aragonesos es poden rebel·lar en qualsevol moment.

Respecte de la conquesta en sí, cal destacar en primer lloc els grans preparatius fets per Alfons el Liberal, la qual cosa indica el seu desig de no fracassar i aconseguir fer-se amb el control de Menorca amb èxit⁷⁷. Muntaner parla de la petició de suport del monarca d'Aragó al rei de Sicília⁷⁸ i a l'almirall Roger de Llúria. Seguint la informació aportada per Parpal i Marquès (1964: 24-25), és cert que el rei de Sicília envia el seu suport: en forma de quaranta naus armades, tal com indica el cronista. En canvi, sembla que l'almirall no participa en l'expedició de manera directa: la seva missió és la d'evitar que arribi suport des d'altres indrets, com ara el litoral d'Espanya ocupat pels sarraïns o les costes nord-africanes.

Muntaner també parla dels missatges tramesos entre Alfons el Liberal i Abu Omar Hacam ben Çaid. En efecte, aquests missatges tenen lloc: el sarraí envia un missatge al rei d'Aragó oferint-li el seu vassallatge i tot seguit rep una resposta d'aquest instant-lo a abandonar i lliurar l'illa. Davant la resposta negativa d'Abu Omar, el monarca d'Aragó declara la guerra al moixerif i a les seves gents.

Un cop enllestits els preparatius, la flota d'Alfons el Liberal, comandada pels almiralls Ramon Marquet i Berenguer Malloí, surt de Mallorca en direcció a l'illa veïna però es veu obligada a retrocedir a causa de les condicions meteorològiques (Soldevila, 2011: 287): "E, con o entrò a vint milles de l'illa de Menorca, una gran fortuna acollí-lo, així que li departí tot l'estol, en tal manera que sol ab vint galees ell pres terra al port de Maó". Aquestes vint naus es veuen obligades a prendre terra a l'Illa de Conills, des d'aleshores coneguda amb el nom «Illa del rei». Un cop amainat el temporal, i cansat d'esperar, el rei Alfons decideix començar l'atac, tot ignorant les advertències dels seus consellers.

Aleshores, té lloc una aferrissada batalla. Seguint novament el text de l'historiador menorquí Parpal i Marquès (1964: 36), la versió que dona Muntaner sobre el combat ha de ser, per força, veritat⁷⁹. Cal observar, doncs, la descripció de la batalla que fa el cronista (Soldevila, 2011: 288):

E la batalla fo així cruel e fellona, que tuit havien assats què fer; mas lo senyor rei, qui era dels mellors cavallers del món, brocava ça e lla, e no li escapava cavaller a qui pogués ferir a colp; sí que totes ses armes hi rompé, salvant la maça, de què faïa tant, que null hom davant no li gosava

⁷⁷ Hom ha calculat que el contingent armat que el monarca envià a l'illa era quatre vegades superior al que calia per a conquerir-la.

⁷⁸ El rei Jaume —futur Jaume el Just—, germà petit del monarca.

⁷⁹ Segons l'historiador, una font històrica ha de ser considerada veritat quan "ni els documents ni l'essència dels fets la contradiguin".

estar. E així, ab la gràcia de Déu e ab la sua proesa e de les sues gents, ell vencé la batalla; sí que el moixerif fugí e mes-se en el castell entrò ab vint de sos parents; los altres moriren tots.

Llavors, un cop guanyada la batalla, el rei amb les seves tropes es dirigeix al refugi del moixerif. Es tracta del castell de Sent Agayz, al terme de Ferreries. Abu Omar, en considerar la impossibilitat d'aconseguir la victòria en combat, decideix rendir-se. Els pactes se signen el 21 de gener de 1287, i s'acorden els següents punts: l'entrega de l'illa i el lliurament dels seus habitants com a esclaus⁸⁰. Tot i així, Alfons permet al moixerif el retorn a Barbària, acompanyat de la seva família i alguns membres del seu seguici.

Per últim, sobre la repoblació de l'illa; el cronista en diu (Soldevila, 2011: 289): “E així ho féu segurament, que així és poblada l'illa de Menorca de bona gent de catalans, con negun lloc pot ésser ben poblat”. Muntaner es refereix al nou procurador de l'illa Pere de Llibià, encarregat de repoblar l'illa per ordre d'Alfons el Liberal. Així ho va fer el valencià, tot mirant de fer un repartiment complet de totes les possessions i terres de l'illa acabada de conquerir.

En aquest capítol referit a la conquesta de l'illa de Menorca, s'ha pogut observar com Muntaner és bastant fidel als fets relacionats amb la conquesta de l'illa en sí, atès que els coneixia de bona mà i tampoc no tenia motiu per a modificar-los. Ara bé, respecte a la raó principal per la qual Alfons el Liberal duu a terme la conquesta, Muntaner s'aventura a inventar que es tracta d'un favor al seu germà per tal d'entregar-li l'illa alliberada de sarraïns un cop li retorni les terres en haver-hi pau amb França. Això torna a ser una de les manipulacions habituals del cronista per tal d'amagar la rivalitat existent entre els dos germans, una d'entre tantes.

⁸⁰ Tenien l'opció de ser lliures si pagaven set dobles i mitja per cap en el termini de mig any.

5.24. [VOCACIÓ RELIGIOSA DE L'INFANT JAUME DE MALLORCA]: 306.

El rei de Mallorca acull a Perpinyà el seguici del rei Carles. Els infants Jaume i Lluís, els seus respectius fills, es fan una promesa: que els dos renunciaran a les seves corones i dedicaran la seva vida a Déu.

Al monestir de Vilabertran, l'any 1295, concretament el 25 d'octubre, tenen lloc les sonades noces entre Jaume el Just i Blanca, filla de Carles de Nàpols. Els seus tres fills, Lluís, Robert i Ramon Berenguer, que fins aleshores havien estat presoners pel monarca d'Aragó⁸¹, poden assistir a l'esdeveniment perquè un cop signada la pau d'Anagni assoleixen la llibertat.

En aquest capítol, Muntaner relata la història que ocorre entre el major d'ells, Lluís, i el fill major del rei de Mallorca, l'infant Jaume. Tots dos tenen la possibilitat de passar temps plegats atès que, un cop finalitzades les noces, el rei Jaume de Mallorca convida Carles de Nàpols i la seva família a una estància de vuit dies al palau de Perpinyà.

Els dos infants, successors legítims a les seves respectives corones, estableixen una gran amistat que s'explica per les seves conviccions religioses. Llavors, es fan una promesa mútua (Soldevila, 2011: 305): “[...] que diu-se que entre ells se prometeren que la u fes ço que l'altre faria; així que s'acordaren que cadascun renunciassen als regnes que els devien pervenir, e que es mesessen en l'ordre de monsenyer sant Francesc”.

Tal com assenyala Martínez Ferrando (1979: 130) l'infant mallorquí es troba en un gran estat de tristesa perquè el seu pare no el deixa emprendre el seu desitjat propòsit. El monarca intenta en tot moment dissuadir-lo sense èxit, així com el vescomte de Cardona, Ramon Folch. Finalment, i malgrat el profund desconsol del seu pare, l'infant aconsegueix ingressar en l'orde franciscà, on se suposa que acaba els seus dies al voltant de l'any 1330. No obstant això, com indica un altre cop l'historiador valencià (1979: 131), alguns estudiosos asseguren que l'infant abandona l'orde una anys després d'haver-hi ingressat, encara que segurament això es tracta d'una confusió entre l'infant i el fill del monarca d'Aragó amb el mateix nom, que seguí les mateixes passes temps després.

Pel que fa a Lluís, l'infant aconsegueix una gran reputació com a bisbe de Tolosa, fins al punt que és venerat com a sant un cop passa d'aquest món. Respecte a aquest punt, i seguint un altre cop amb el relat de Martínez Ferrando (1979: 131), el cronista té l'esperança que el primogènit mallorquí també assoleixi tal grau de veneració: “[...] se

⁸¹ Vegeu capítol [LES VISTES D'OLORÓ]: pàgina 29.

reté frare menor e renuncià al regne, e, con fo passat d'esta vida, així mateix creu que serà sant en paradís”.

La devoció religiosa dels dos infants segurament té la seva explicació en el prestigi i la predominança que havia assolit en aquell temps l'ordre dedicada a sant Francesc d'Assís i també al contacte amb els prou coneguts predicadors Arnau de Vilanova o Ramon Llull, entre d'altres.

5.25. [PAU ENTRE JAUME II I EL REI DE NÀPOLS]: 301.

El fill del rei Carles, Carles Martell, mor. Frederic se n'assabenta i informa el seu germà.

181. Carles, que vol fer les paus amb Aragó, ofereix el seu estimat comtat d'Anjou a Carles de Valois perquè renunciï als seus drets sobre la Corona d'Aragó que li havien estat atorgats pel papa anys abans.

S'estableix, aleshores, la pau: el papa revoca la sentència contra el rei d'Aragó, es concerta el matrimoni entre el rei Jaume i Blanca, filla del rei Carles, i el rei Jaume renuncia al Regne de Sicília.

5.26. [RETORN DE LES BALEARS AL REI DE MALLORCA. EL COMTE-REI, A ROMA]: 309.

186. El rei Jaume pretén tractar el conflicte entre el rei de Sicília i el rei Carles, tot i que Muntaner no en dona més detalls.

El rei Jaume cita el seu oncle, el rei de Mallorca, a Coblliure. El rei d'Aragó ret les illes de Mallorca, Menorca i Eivissa al seu oncle per mitjà de Ramon Folc i Bernat de Sarrià.

En aquests dos capítols Muntaner fa referència a la Pau d'Anagni, signada l'any 1295, i a les conseqüències que tingué. Anys abans, l'any 1291, havia tingut lloc el Tractat de Tarascó⁸², en el qual s'havien establert les bases de la pau entre les cases dinàstiques en conflicte, però la inesperada mort d'Alfons el Liberal anul·la les clàusules estipulades.

En el Tractat de Tarascó, i pel que fa al tractament de les Balears (Martínez Ferrando, 1979: 107):

[...] aquest va ser examinat pels dos monarques en les seves repetides entrevistes en tres formes diferents: mantenint la situació actual, que tant el papa com el rei de França no admetien; devolució absoluta de les illes, amb plena independència, la qual cosa era d'esperar que seria rebutjada pel rei d'Aragó; per últim, restabliment del *statu quo ante bellum*, o sia restitució de les Balears com a feu del monarca d'Aragó.

És aquesta darrera, el restabliment de les Balears sota els mateixos paràmetres existents abans del conflicte, la que s'estableix en la Pau d'Anagni. En aquesta també s'estableixen les bases de la pau entre les cases d'Anjou, d'Aragó i de França, amb la Santa Seu, representada pel papa Bonifaci, actuant com a mitjancera del conflicte. Les principals clàusules signades per a arribar a l'enteniment són, per una banda, la renúncia dels drets a la Corona d'Aragó per part de Carles de Valois —qui en compensació rep el

⁸² Vegeu capítol [TRACTAT DE TARASCÓ]: pàgina 30.

comtat d'Anjou i la princesa Clementina, filla de Carles de Nàpols, en matrimoni—, i per l'altra, el matrimoni entre Jaume el Just i Blanca d'Anjou, establint-se així la unió entre dues cases fins aleshores rivals. Un altre punt tractat també és la renúncia del Regne de Sicília per part del rei d'Aragó, així com l'obligació d'aquest de combatre el seu germà Frederic si no se sotmet. Anys més tard, aquest punt té com a conseqüència el conflicte entre els dos germans, que acaba amb el setge de Siracusa, amb el fracàs de les hosts de Jaume el Just. Pel que fa a aquesta darrera clàusula de la pau, el cronista opta per ometre'l, així com també el conflicte ocorregut entre els dos germans a Siracusa. Aquesta ommissió queda palesa en el capítol 186, en el qual, referint-se a aquests fets, diu (Soldevila, 2011: 310): “—Con se'n passa En Muntaner així sumàriament d'aquests fets? E, si a mi m'ho deien, jo diria que paraules hi ha qui no han respost”.

Retornant al cas de les Balears, es pacta, com s'ha dit, l'*statu quo ante bellum*; això és, la restitució de les illes⁸³ al rei Jaume de Mallorca però sota el feu del rei d'Aragó, sense cap tipus d'independència. El cronista, en el capítol en el qual parla del Tractat d'Anagni, no fa cap referència a la qüestió de les Balears; d'altra manera, es farien evident tots els conflictes esdevinguts entre les dues cases i que tants esforços ha fet per amagar. No és fins al capítol 186 que parla sobre la dita restitució. Primer de tot, indica que el rei d'Aragó, un cop ha fet les paus amb tothom i no hi ha perill de res, decideix retornar les Balears al seu oncle. Per això, el cita a Cotlliure, on el monarca d'Aragó li ret amb gran goig les illes (Soldevila, 2011: 310): “e refermaren llurs paus e llur amor així con de pare a fill; de què fo gran alegre de tots aquells qui ben los volien”.

Muntaner, doncs, omet en primer lloc que aquesta restitució es fa en virtut de la Pau d'Anagni i no per l'amor que professa el rei Jaume el Just cap al seu oncle. De fet, no és fins tres anys després d'haver-se signat la pau, l'any 1298, que la dita restitució es fa efectiva; i no es fa de bon grat, així com assenyala el cronista, sinó que es fa de manera obligada. És més, un any abans el rei de Mallorca havia iniciat una protesta secreta, en el document de la qual, segons Pinya i Homs (1982: 41): “[...] el monarca mallorquí féu una exposició dels esdeveniments a partir de l'any 1279, i, tractant de justificar la seva conducta, manifestà la impossibilitat en què va trobar-se de fer cap resistència, davant la forma violenta, amb que l'obliga el seu germà Pere a rendir-li vassallatge”.

En poques paraules, la recuperació de les Balears a Jaume de Mallorca no es va fer de manera tan plàcida com indica el cronista. Ho exposa explícitament Martínez Ferrando

⁸³ Afegint-li Menorca, conquerida per Alfons el Liberal l'any 1287.

(1979: 111): “[...] la recuperació de les quals tants anys d’amarga humiliació i d’esforços bèl·lics inútils li havia costat”.

5.27. [ARRIBADA DE L'INFANT FERRAN DE MALLORCA]: 376.

230. Per ordre del rei Frederic de Sicília, l'infant Ferran de Mallorca arriba a Gal·lípol i és rebut com a cap i senyor de la companyia.

5.28. [INTRIGA D'EN ROCAFORT CONTRA L'INFANT FERRAN]: 377.

Rocafort desconfia de l'infant perquè creu que donarà suport a Berenguer d'Entença i Ferran Xemenis abans que a ell.

5.29. [BREGA ENTRE LA HOST DE ROCAFORT I LA DE L'INFANT. MORT DE BERENGUER D'ENTENÇA]: 381.

La host de Rocafort, formada pels turcs i pels turcoples, es troba amb la resta de la companyia i es produeix un enfrontament en el qual perd la vida Berenguer d'Entença. D'altra part, Ferran Xemenis es refugia en un castell de l'emperador.

5.30. [L'INFANT FERRAN S'ACOMIADA DE LA COMPANYIA]: 383.

233. L'infant Ferran marxa. Muntaner accepta la seva oferta d'acompanyar-lo.

Tots i cada un d'aquests capítols estan relacionats amb la campanya de l'infant Ferran de Mallorca a Constantinoble. Abans de la seva arribada, la companyia havia estat comandada per Roger de Flor, assassinat a mans del fill de l'emperador, Xor Miqueli. En relació amb el cronista, sobre aquesta campanya, es pot afirmar amb seguretat que en parla amb coneixement de causa atès que la viu en primera persona, tot formant part de la companyia.

El motiu pel qual el tercer fill baró de Jaume II de Mallorca es posa al servei del rei de Sicília és per desavinences amb el seu pare. Com diu Martínez Ferrando (1979: 139): “La gosadia, la temeritat de Ferran, neguitejaven el caràcter pacífic i contemporitzador del pare que inspirava la seva política d'equilibris”. De fet, un cop iniciades les disputes entre pare i fill, aquest cerca refugi en el rei Jaume el Just, i és probablement el monarca d'Aragó qui l'ofereix al rei Frederic de Sicília. Pel que fa a les discrepàncies entre pare i fill, no sorprèn que el cronista no en faci cap referència en la seva obra; un altre cop més, amaga els fets per tal de no mostrar cap tipus de desunió entre els monarques de la Corona.

L'infant, doncs, arriba a Constantinoble l'any 1304, en un moment de màxima tensió per les disputes entre Berenguer d'Entença i Bernat de Rocafort pel comandament de la companyia⁸⁴. Muntaner, sobre l'arribada de Ferran, diu el següent (Soldevila, 2011: 377):

E d'açò haguem tuit gran alegre e gran pagament e tenguem lo nostre fet per guanyat, pus Déus nos havia aportat lo dit senyor infant, qui era de la casa dreita d'Aragon, així con aquell qui era fill del senyor rei de Mallorca, e, d'altra part, que era un dels mellors cavallers del món de la sua persona, e dels savis, e qui més volia tenir vera justícia; sí que per moltes raons era senyor qui ens venia molt a tall.

Aquestes paraules del cronista referides a l'infant Ferran són, per una banda, un elogi a la unitat de la Corona que tant defensa Muntaner, i, per l'altra, un elogi cap a la persona de l'infant, amb el qual estableix una gran amistat des del principi. En paraules d'Alomar i Esteve (1990: 10): "Ferrando i Muntaner, tenien moltes qualitats humanes que els unien i no podien menys de lligar en poc temps una amistat fraternal. Els dos eren intel·ligents, valerosos i lleials".

Després de l'arribada de l'infant, Muntaner explica que tothom el rep i el reconeix com a líder, amb l'excepció de Bernat de Rocafort; el cavaller desconfia de Ferran i creu que aquest donarà el seu suport a Berenguer d'Entença i Ferran Xemenis abans que no a ell. Rocafort, que vol tramair una estratègia contra tots els altres, promet acceptar l'infant com a cap de la companyia només si aquest es fa independent del rei de Sicília, cosa que no fa⁸⁵. Aleshores, es produeix un enfrontament entre les dues hosts, en el qual perd la vida Berenguer d'Entença. Rocafort, quan l'infant Ferran arriba al lloc on resta el cos sense vida del cavaller, es mostra penedit i s'excusa dient que no l'havia reconegut.

Aquí acaba l'aventura de Ferran al cap de la companyia. L'infant, un cop ha observat que aquesta és ingovernable, decideix acomiadar-se i retorna a Sicília. Abans de partir, Muntaner aprofita per refermar la lleialtat abans esmentada de l'infant cap al rei Frederic (Soldevila, 2011: 383): "E en Rocafort, que ja es tenc per pus alt con En Berenguer d'Entença fo mort e En Ferran Xemenis no hi fo, féu estar la companya en aquell enteniment: que per res no el reebrien per part del rei de Sicília, mas per si enleix". Ferran,

⁸⁴ Tant Ferran Xemenis com el propi Muntaner també opten al comandament de la companyia, encara que el conflicte real és entre Berenguer i Rocafort.

⁸⁵ Aquesta lleialtat absoluta de l'infant Ferran cap al rei Frederic no ha pogut ser desmentida pels estudiosos (Alomar i Esteve, 1990: 34): "[...] aquests historiadors no han pogut millorar la suggestiva narrativa del gran cronista".

que no vol trair la lleialtat del rei de Sicília, pren la decisió definitiva de marxar. Durant el retorn es troba amb Muntaner, i a partir de llavors emprenen junts el viatge⁸⁶.

⁸⁶ En els capítols que venen a continuació es parlarà de les aventures que viuen plegats el cronista i l'infant.

5.31. [L'INFANT FERRAN I MUNTANER A L'ILLA DE TASSOS]: 387.

Tesí Jaqueria rep molt afectuosament l'infant Ferran i Muntaner.

5.32. [L'INFANT FERRAN I MUNTANER, APRESATS PELS VENECIANS]: 387.

235. A Negrepont, l'infant Ferran i Muntaner són capturats pels venecians.

5.33. [MUNTANER VISITA L'INFANT FERRAN A LA PRESÓ]: 391.

Muntaner visita l'infant Ferran, qui li demana que vagui a Sicília i entregui una carta al rei Frederic.

238. Muntaner s'acomiada de l'infant.

5.34. [FI DEL CAPTIVERI DE L'INFANT FERRAN]: 394.

El rei Jaume de Mallorca intervé i aconsegueix acabar amb el captiveri del seu fill.

És a l'illa de Thassos on el cronista i l'infant es troben i decideixen emprendre el viatge plegats. En aquest indret, i gràcies a la reputació del cronista, són rebuts de molt bona manera.

Després d'una estada d'uns mesos a l'illa, els dos emprenen el camí cap a l'illa grega de Negrepont⁸⁷ per ordre de l'infant, tot i les recomanacions de no fer-ho. En aquesta illa són traïts i posteriorment capturats per Tibaut de Cipoys, representant de Carles de Valois, qui havia pretès la Corona d'Aragó anys abans i que ara volia fer-se amb el control de Constantinoble. L'infant Ferran és tancat presoner en el castell de Sant Omer⁸⁸ sota el domini del duc d'Atenes mentre que el cronista és retornat a la companyia per dos motius, explicats per ell mateix: per a fer un favor a la companyia i perquè sigui aquesta qui acabi amb la seva vida. No obstant això, atesa l'estima que professa la companyia cap a la seva persona, aquest és rebut amb gran alegria i goig.

Tot i això, el cronista torna a acomiadar-se de la companyia i marxa a visitar l'infant a la presó de Sant Omer. Aleshores Ferran fa escriure uns missatges a Muntaner perquè aquest els faci arribar a Frederic de Sicília. El rei, llavors, escriu al rei d'Aragó i al rei de Mallorca per a informar-los de la situació. L'infant és traspasat per ordre de Carles de Valois a la presó de Nàpols, on pot gaudir d'un empresonament bastant agradable

⁸⁷ En aquells temps el territori grec es trobava dominat pels francesos i els venecians.

⁸⁸ Sant Omer es trobava situat a la ciutat grega de Tebes.

segurament gràcies a la seva germana Sança, casada amb el rei Robert (Soldevila, 2011: 394): “E a Nàpols lo senyor infant estec en presó cortesa, que era guardat e cavalcava ab lo rei Robert, e menjava ab ell e ab madona la reina, muller del rei Robert, qui era sa germana”. Passat un any, l’infant és traspasat finalment a Cotlliure, on es troba el seu pare, el rei Jaume II de Mallorca. L’infant és rebut amb gran alegria per la seva família, la qual cosa indica que la reconciliació amb el seu pare s’ha fet efectiva, tot i que, com s’ha esmentat abans, el cronista no parla mai de les desavinences entre tots dos.

5.35. [NOVA GUERRA ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 423.

257. Davant el conflicte, l'infant Ferran de Mallorca visita el rei Frederic. També arriben per a donar suport al rei de Sicília els nobles Bernat de Sarrià i Damià de Castellnou.

5.36. [TREVES ENTRE ELS REIS DE SICÍLIA I NÀPOLS]: 426.

260. Els dos reis arriben a un acord (1314) gràcies a la intervenció clau de dues dones:
- Sança de Mallorca, esposa del rei Robert i cosina del rei Frederic.

Anys després de la pau de Caltabellota (1302), torna a esclatar el conflicte entre Frederic, rei de Sicília, i Robert, rei de Nàpols després de la mort del seu pare, Carles. Sobre aquest regnat del nou rei de Nàpols en parla Aguilar Àvila (2007: 128):

Durant el regnat de Robert I, dit el Savi, el problema de Sicília, la rivalitat entre els angevins i el cap de la branca siciliana del casal de Barcelona, Frederic d'Aragó, va revifar amb una virulència no recordada des de la signatura dels acords de Caltabellota, pel quals el monarca sículo-català havia aconseguit que se li reconegués la possessió de l'illa a títol vitalici.

Muntaner, en la pàgines que dedica a aquesta confrontació, assenyala que la culpa del trencament de les treves és del rei Robert, el qual decideix conquerir l'illa de Sicília per la via armada. És per això que Frederic, en assabentar-se de les intencions del sobirà de Nàpols, pren la iniciativa i ocupa alguns castells i indrets del territori napolità. Tot i que el cronista no en fa cap referència, l'origen real del conflicte, segons Aguilar Àvila (2007: 129-130), es troba en la política portada a terme per l'emperador germànic Enric VII de Luxemburg, el qual rep el suport del rei Frederic però no del rei Robert; aquest posicionament en contra, segons l'autor, és el motiu pel qual Muntaner li dona la culpa de l'inici del conflicte.

El rei Frederic, conscient de la inferioritat de les seves tropes, vol evitar la lluita directa en el camp de batalla: per això, realitza una estratègia defensiva de desgast, que consisteix a anar defensant els llocs atacats per les forces contràries i escometre contra aquestes mitjançant atacs per sorpresa. L'estratègia de Frederic és liderada per homes de confiança del rei i de molta experiència militar: Bernat de Sarrià, Damià de Castellnou, Simó de Vallguarnera, Berenguer de Vilaragut o l'infant Ferran, fill del rei Jaume II de Mallorca⁸⁹. Finalment, gràcies a la intervenció d'aquests cavallers, les forces del rei Frederic aconsegueixen imposar-se en un indret anomenat Munt Sant Julià (Soldevila, 2011: 424):

⁸⁹ Cal recordar el parentesc de l'infant amb els dos reis en conflicte: cosí del rei Frederic i cunyat del rei Robert.

“E d’aquell lloc daven molt mal jorn a la host, que tots dies hi ferien e els arravataven deu o dotze vegades lo jorn, e els llevaven atzembles e gents qui anaven a llenys e a herba; sí que en aquesta mala vida estaven, e aquells dintre així mateix los daven mals dies e males nits, e los uns als altres se treien ab trabucs”.

És en aquest moment, davant el fracàs imminent del rei Robert, quan intervenen dues persones decisives: Sança i Maria, esposa i mare del rei Robert, respectivament⁹⁰. Tant l’una com l’altra envien missatgers al rei Frederic i a l’infant Ferran amb la intenció d’acabar amb la disputa (Soldevila, 2011: 427): “[...] e trameteren a pregar que per res aquell mal no es faés, e, que per honor de Déu e per amor d’elles, que consentissen que entre ells hagués treves, e que tan gran mal no faessen”. Aleshores, es convoca un consell amb la presència de tots els cavallers i nobles del Regne per a decidir sobre aquesta petició; tanmateix el rei Frederic parla amb l’infant Ferran a soles donant-li tot un seguit de motius favorables a la treva. Així doncs, se signa finalment la pau entre els dos bàndols; la treva, com indica Caggese, (1922: 214): *“I quali si riassumevano, in sostanza, in un unico patto, quello di stare in pace fino al marzo 1316 e di conservare, ciascuna delle due parti, i luoghi attualmente occupati”*; aquest darrer punt significa que el rei Frederic pot conservar com a mínim temporalment els territoris conquerits del rei Robert. Un altre punt important és l’estipulació del rei d’Aragó com a futur mediador del conflicte (Soldevila, 2011: 428): “que ell no es deseixia de res que tengués en Calàbria, sinó així con lo senyor rei En Jacme d’Aragon tendria per bé”.

En qualsevol cas, aquestes treves només suposen un punt i a part en les dissensions entre el rei de Sicília i el rei de Nàpols; la guerra esclatarà novament entre tots dos temps després⁹¹. Tanmateix, el que ens interessa assenyalar aquí és el paper crucial que juguen en el conflicte dos membres de la casa dinàstica de Mallorca: Ferran i Sança. Tant l’un com l’altre participen de manera directa en la guerra; Ferran per a donar el seu suport militar al rei de Sicília i Sança per a posar fi al conflicte amb la seva intervenció.

⁹⁰ Sança, cosina del rei Frederic i filla del rei de Mallorca. Maria, sogra del rei Frederic en tant que aquest es troba casat amb la seva filla, Elionor d’Anjou.

⁹¹ Capítols 281-283 de la crònica. Per a saber més, vegeu l’article d’Aguilar Àvila (2007).

5.37. [MATRIMONI DE FERRAN DE MALLORCA AMB ISABEL DE SABRAN]:

433.

263. La mare d'Isabel, Margarida, concerta el matrimoni d'aquesta amb l'infant Ferran de Mallorca, el qual es troba a Sicília. Es celebren les noces a Messina, i poc temps després Isabel queda embarassada.

5.38. [MUNTANER ES POSA A DISPOSICIÓ DE L'INFANT FERRAN. MORT D'ISABEL DE SABRAN]: 434.

264. Neix el fill d'Isabel i Ferran, anomenat Jaume —futur Jaume III de Mallorca.

265. Isabel mor de malaltia, i en el seu testament deixa tots els seus territoris al seu fill.

266. L'infant Ferran encarrega a Muntaner portar el seu fill Jaume a la seva mare, la reina Esclarmonda.

5.39. [FERRAN DE MALLORCA, PRÍncep DE LA MOREA]: 438.

267. Ferran de Mallorca conquereix Clarença i les terres dels voltants, on el juren com a senyor.

5.40. [MUNTANER PORTA L'INFANT JAUME A PERPINYÀ]: 439.

268. Muntaner contracta una dida, Agnès Adri, i dues més per si un cas. Després d'una llarga travessia, arriba amb l'infant Jaume a Salou.

269. Muntaner visita el rei d'Aragó a Barcelona perquè pugui veure l'infant. Tot seguit, marxa a Perpinyà, on entrega l'infant a Esclarmonda i Maria, mare de Ferran i esposa de Sanç de Mallorca, respectivament.

5.41. [MORT DE L'INFANT FERRAN]: 443.

270. Mor l'infant Ferran (1316) i és sepultat a Perpinyà. També mor la seva mare Esclarmonda (1316).

Aquest conjunt de capítols també serà comentat de manera conjunta perquè fan referència al matrimoni i a la descendència de l'infant Ferran de Mallorca.

L'infant havia tingut fins en aquest moment diferents propostes de matrimoni que no havien prosperat. Aleshores, la senyora de Matagrifó, Margarida de Villehardouin, qui aspira a posseir els territoris de Morea-Acaia, va a veure el rei de Sicília per a concertar el matrimoni. Tot i així, Alomar i Esteve (1990: 70) indica que “la idea d'aquest

matrimoni, [...], havia sortit de la reina Sanxa de Nàpols, que en això es trobava en desacord amb el seu propi marit Robert, però sí d'acord amb el seu cosí Frederic de Sicília". Segons aquest mateix autor (1990: 70), la disputa entre marit i muller té la seva explicació en la següent raó: "[...] els interessos polítics de les dues famílies respectives s'havien fet incompatibles. A les apetències d'expansió angevina, es contraposava el pla intel·ligent de Sanxa encaminat a donar poder i prestigi a la pròpia nissaga, al Casal de Mallorca".

D'aquesta manera, les noces entre Ferran i Isabel de Sabran tenen lloc l'any 1314⁹² a Messina. Poc temps després ocorren una sèrie d'esdeveniments importants en la vida de l'infant. En primer lloc, el naixement del seu fill amb Isabel, anomenat Jaume —futur Jaume III de Mallorca—, concretament el primer dissabte d'abril de l'any 1315, com indica el mateix Muntaner. Després, la mort de la seva esposa primer com a conseqüència d'una malaltia i tot seguit la mort de la seva sogra, que es troba apressada pels francesos de la Morea per ordre del rei Robert, com a càstig per haver casat la seva filla amb Ferran sense el seu consentiment⁹³. Isabel de Sabran, abans de morir, deixa fet el testament: la baronia de Matagrifó i els drets sobre el principat de Morea al seu fill Jaume, els quals passarien a mans de Ferran si el primer morís sense descendència.

L'infant Ferran, que en aquests moments es troba disposat a reclamar per la força els drets que li pertocaven al seu fill a la Morea, fa una petició al propi Muntaner: que porti el seu fill nadó a les mans de la seva mare, Esclarmonda de Foix. Després de deixar el seu fill en unes mans de confiança, Ferran emprèn l'expedició i desembarca a Clarença⁹⁴, on es reten a ell arreu del territori, erigint-se així com a príncep de la Morea —com a regent pel seu fill, en virtut del testament d'Isabel— (Soldevila, 2011: 439): “E així tuit li obeïen con a senyor natural llur e dreturer; e el senyor infant tenc-los en veritat e en justícia”.

Pel que fa a la travessia de Muntaner fins a Perpinyà per a transportar l'infant Jaume a mans de la seva àvia, el cronista en dona una gran quantitat de detalls i explicacions, com és evident. En primer lloc, fa els preparatius necessaris, entre els quals es troba la

⁹² Cal recordar que per aquest any el rei de Mallorca és Sanç el Pacífic, després de la mort del rei Jaume II de Mallorca (1311).

⁹³ Encara que Muntaner obvia aquest fet i explica que Margarida mor per una malaltia a la ciutat de Matagrifó.

⁹⁴ “El port més important i al mateix temps la clau estratègica de la península” (Alomar i Esteve, 1990: 83).

contractació d'una dida de gran reputació, anomenada Agnès; previngut, el cronista en contracta dues més pel que pugui ser. Una altra data remarcable sobre l'expedició és el perill que comenta el cronista davant un possible atac del rei Robert de Nàpols després de la conquesta de Clarença per part de l'infant Ferran (Soldevila, 2011: 440): “E, con fui a Tràpena, jo haguí lletres que em degué guardar de quatre galees que el rei Robert havia armades contra mi, per haver aquest infant, que faïen compte que, si l'havien, que en recobriaren la ciutat de Clarença”. De l'itinerari, també cal destacar l'aturada del seguici a Barcelona, per a mostrar el nadó al rei d'Aragó Jaume el Just; cal remarcar que per llavors el monarca tenia molt bona relació amb Sanç de Mallorca, com indica Alomar i Esteve (1990: 79). Finalment, el cronista arriba a Perpinyà, on es troben la reina Esclarmonda i la reina Maria, esposa del rei Sanç de Mallorca. Muntaner els fa entrega del nadó no sense abans haver-les fet reconèixer l'infant com a fill de Ferran de Mallorca i Isabel de Sabran davant el lloctinent de la vila, Huguet de Tutzó⁹⁵. Per últim, també és d'assenyalar el gran enyorament que pateix el cronista a l'hora de separar-se de la criatura, la qual cosa demostra el gran amor que professa Muntaner cap a l'infant i cap a la seva família.

En darrer lloc, cal comentar el darrer capítol relatiu a l'infant Ferran: el de la seva mort. Muntaner amaga aquí la manera en què va morir, únicament esmenta la seva mort i li fa, com no pot ser d'una altra manera, un gran elogi (Soldevila, 2011: 444): “E no us diré que aquella casa ne presés tala, que sí es féu tot lo món; que aquest era lo mellor cavaller e lo pus ardit que en aquell temps fos fill de rei en el món e el pus dreturer e els mills ordonat de tots fets”; Muntaner també fa un elogi a la reina Esclarmonda, que perd la vida poc abans que el seu fill. En realitat, l'infant mor, com assenyala Martínez Ferrando (1979: 145): “combatent amb Lluís de Borgonya⁹⁶, marit de Mahalta d'Hainaut, als voltants de la mateixa Clarença, en el camp de l'Esperó, també conegut per camp de la Manolada: un obscur soldat que el féu presoner en el curs de la batalla l'escapçà tot seguit”. La victòria de Lluís de Borgonya sobre l'infant Ferran s'explica per l'afany i la precipitació d'aquest; tot i els consells d'esperar els reforços del seu germà Sanç, decideix atacar i fracassa estrepitosament. Muntaner, que pretén conservar l'honor del seu estimat amic, dona la culpa al cavaller Arnau de Caça per haver-se retardat en l'enviament dels

⁹⁵ Aquest reconeixement té una importància cabdal perquè “acreditava els drets d'aquell nin de pocs mesos a la corona de les Illes Balears” (Alomar i Esteve, 1990: 81).

⁹⁶ El qual pretenia també el territori de la Morea.

reforços (Soldevila, 2011: 444): “E N’Arnau de Caçà acordà d’una gent e d’altra en Mallorca; e estec tant, e tant tardà, que el senyor infant En Ferrando fo passat d’aquesta vida, de què fo la major tala que el llinatge d’Aragon presés de negun fill de rei llong temps ha”.

Tots aquests capítols comentats fins aquí sobre la vida de l’infant Ferran i que es desenvolupen al llarg de la crònica de Muntaner contenen les línies, probablement, més afectuoses i sentides de l’obra atesa la gran relació i estima que professa el cronista cap a la figura de l’infant. Com apunta Alomar i Esteve (1990: 74): “Pocs exemples tan bells de feul amiatat han passat a la història com la de Ramon Muntaner a Ferrando de Mallorca, amiatat que de forma reincident, dóna un segell de profund sentit humà a les pàgines de la crònica que tracten de l’Infant amic, de la seva joveníssima esposa i del seu tendre fill”.

Així mateix, també s’ha pogut observar com Muntaner conta certs fets des de la seva perspectiva amb una intencionalitat clara, com ara les disputes de Ferran amb el seu pare, les quals no esmenta, la lleialtat absoluta de l’infant cap al rei Frederic, que insisteix en accentuar, o la culpa a Arnau de Caçà per la mort del seu amic, totalment injustificada.

5.42. [JAUME II DECIDEIX D'EMPRENDRE LA CONQUESTA DE SARDENYA]: 444.

271. El rei d'Aragó decideix conquerir el Regne de Sardenya de la mà del seu fill Alfons. Rep el suport del rei de Mallorca, el qual li proporciona naus.

La decisió del rei Sanç de deixar el seu nebot Jaume, fill de l'infant Ferran i d'Isabel de Sabran, com a nou successor del Regne de Mallorca, ocasiona una problemàtica (Cateura, 2005: 39):

La declaració de Sanç de proclamar com a hereu l'infant Jaume rebé immediatament una resposta de Jaume II d'Aragó: segons el testament de Jaume I, si els reis de Mallorca no tenien descendents directes, la Corona passava als reis d'Aragó. La rèplica de Sanç era que l'esmentat testament preveia que en el cas de faltar descendents directes la Corona passava als descendents col·laterals.

No és fins uns quants anys després, l'any 1321, que s'inicien les gestions de pau per a solucionar la problemàtica entre els dos monarques. Jaume el Just ofereix al seu cosí dues opcions pel restabliment de les relacions: la primera, un pagament econòmic⁹⁷, i la segona, l'alliberament de l'obligació de retre presència a les convocatòries de les corts catalanes. Sanç tria aquesta darrera opció, tot i que, com indica Cateura (2005: 39): “[...] el rei de Mallorca no sortí indemne de l'entrevista amb el rei d'Aragó. Jaume li demanà ajut econòmic per a la conquesta de Sardenya. Sanç oferí aleshores el concurs de 20 galeres mallorquines”.

És evident, doncs, que el suport mallorquí en la conquesta de Sardenya no es fa, precisament, de bona gana, sinó que és producte de la resolució d'una problemàtica entre els dos monarques iniciada pel tema de la successió del Regne de Mallorca. A més, hi ha un altre motiu pel qual el rei Sanç no es pot negar a ajudar el seu cosí (Martínez Ferrando, 1979: 165): “Veritablement, el monarca mallorquí no podia negar-s'hi, tractant-se, com es tractava, d'una empresa que es realitzava en nom del seu protector més eficient, el papa⁹⁸ [...]”.

Muntaner, òbviament, no parla d'aquest context que explica el suport del rei Sanç en la conquesta de Sardenya; d'altra manera, relataria la problemàtica existent entre els

⁹⁷ Molt necessari pel monarca d'Aragó, davant les dificultats econòmiques que travessa i la intenció pròxima de conquerir Sardenya.

⁹⁸ El papa Bonifaci VIII investeix el rei d'Aragó per a dur a terme la conquesta de Sardenya.

dos monarques, la qual cosa és impensable pel que fa al cronista. Únicament diu que el rei Sanç, de bon grat, ofereix vint naus, dos-cents homes a cavall⁹⁹ i molta gent a peu.

⁹⁹ Segons indica Soldevila (2011: 445) només van ser cent.

5.43. [MORT DEL REI SANÇ. JAUME III, REI DE MALLORCA]: 469.

280. A Formigueres, el rei Sanç perd la vida (1324). Deixa com a successor de tots els seus territoris el seu nebot Jaume, fill del seu germà Ferran amb Isabel de Sabran.

Una clàusula del seu testament deixa dit que si mor Jaume sense descendència els territoris passaran a mans de l'altre fill de Ferran. Si aquest també mor sense descendència, els territoris passaran a mans de la Corona d'Aragó.

5.44. [REGÈNCIA DE FELIP DE MALLORCA. ESPOSALLES DE JAUME III DE MALLORCA AMB LA INFANTA CONSTANÇA]: 483.

288. Felip agafa la regència de Mallorca fins a la majoria d'edat de Jaume III. Se signa el matrimoni entre aquest i Constança, filla d'Alfons el Benigne.

Abans de comentar la mort del rei Sanç i el tractament de la seva successió, cal explicar una mica el context en què es produeix per a entendre millor els esdeveniments que tenen lloc després de la seva mort.

El rei Sanç, conegut amb el sobrenom «el Pacífic», comença el seu regnat l'any 1311, després de la mort del seu pare Jaume II de Mallorca. Com s'ha esmentat amb anterioritat, Sanç accedeix al tron perquè el seu germà gran, destinat a ocupar-lo, renuncia a la successió per a dedicar la seva vida a la contemplació.

El seu sobrenom s'explica, d'acord amb Martínez Ferrando (1979: 155): “Sanç de Mallorca fou un monarca de temperament encara molt més pacífic que el del seu pare, virtut que sovint esdevindria defecte, manca de caràcter, feblesa, en aquest príncep de qui hem de tenir en compte el turment que li procurà l'ofec durant els seus breus anys de govern”. El rei Sanç, doncs, es pot definir com un monarca que fa tot el possible per evitar conflictes, encara que això suposi humiliar-se i sotmetre's davant les injustícies.

El setembre de 1304 es casa amb Maria de Nàpols, en un intent de vincular dues famílies enemigues fins a la pau d'Anagni. Tot i així, no es produeix descendència d'aquest matrimoni; aleshores, esdevé el conflicte per la successió del Regne¹⁰⁰. Ho explica molt clarament Pinya i Homs (1982: 57):

[...] Jaume d'Aragó, que veia la possibilitat d'heredar-li, fent una interpretació molt àmplia de les disposicions testamentàries del seu avi Jaume I, el qual havia establert, al deixar repartits els seus dominis entre els seus fills Pere i Jaume, que en la successió ulterior en els dos regnes,

¹⁰⁰ Comentat en el capítol anterior, 5.42. [JAUME II DECIDEIX EMPRENDRE LA CONQUESTA DE SARDENYA].

d'ídèntica forma que el d'Aragó passaria a Jaume o als seus descendents barons, si Pere premoria sense fills d'aquest sexe, obtinguts de legítim matrimoni, el de Mallorca passaria a Pere o als seus descendents si es produïen anàlogues circumstàncies.

Aleshores, Sanç, en els seus testaments, deixa com a successor dels seus territoris l'infant Jaume, fill del seu germà Ferran amb Isabel de Sabran. El rei d'Aragó, enfurismat davant aquesta decisió, "li va comunicar varies vegades que rectificàs els seus propòsits, però les amenaces no li varen donar els resultats desitjats" (Pinya Homs, 1982: 58).

Un cop explicat el context que explica la problemàtica sobre la successió del rei Sanç, cal comentar el capítol que Muntaner escriu sobre la seva mort i la coronació del nou rei. El capítol comença, de fet, introduint la mort del monarca (Soldevila, 2011: 469): "E no anà llong de temps que el senyor rei de Mallorca hac malautia; que se n'era muntat, per les calors grans, en un lloc en lo qual ell s'adelitava molt, qui ha nom Formigueres, e aquí ell passà d'aquesta vida". Concretament el rei Sanç perd la vida el 4 de setembre de 1324 i la malaltia de la qual parla el cronista és asma. Com no pot ser d'altra manera, Muntaner fa un gran elogi de la figura del monarca (Soldevila, 2011: 469): "E fo molt gran tala, que jamés no nasqué senyor que en si hagués més de veritat e de dretura que ell havia: e pot hom dir bé d'ell ço que seria fort cosa de dir de negun altre: que per negun temps en si no hac pecat mortal; e açò és vera veritat".

Una clàusula del seu testament deixa estipulat que si mor el nou rei sense descendència masculina legítima el Regne passarà a mans del fill de Ferran amb la seva segona esposa Isabel d'Ibelin, anomenat també Ferran; en cas de la mort d'aquest sense descendència masculina legítima, el Regne passarà aquest cop sí al rei d'Aragó. Aquest darrer, un cop rep la notícia de la mort del rei de Mallorca, intenta per tots els mitjans aconseguir el seu desitjat Regne. Primer, envia missatges a les personalitats més importants dels seus territoris convocant-los per tal de prendre una decisió immediata. Tot seguit, envia el conseller Bernat de Fenollet a Perpinyà per a parlar amb els executors testamentaris del rei Sanç. Aquests dos moviments resulten inefectius i aleshores el monarca decideix aconseguir el seu objectiu mitjançant la via armada per mitjà del seu fill Alfons, encara que això també fracassa per la intervenció del papa, protector habitual del Regne de Mallorca.

El testament també disposa la constitució d'un consell de regència fins a la majoria d'edat del nou monarca. El consell, doncs, designa com a regent el germà del rei Sanç,

Felip¹⁰¹, el qual no pot refusar la seva obligació. L'infant no té una regència senzilla ateses les problemàtiques amb el comte Gastó de Foix —el qual vol substituir-lo amb la regència—, amb França i amb el rei d'Aragó; la resolució de la problemàtica amb aquest últim és la gran prioritat del nou regent. És per això que Felip està disposat a pagar qualsevol preu per a establir la pau; tal com assenyala Cateura (2005: 42): “El preu va ser la condonació del préstec concedit per Sanç de Mallorca el 1321, per invertir en armament destinat a la conquesta de Sardenya”. Per tal de confirmar la pau, s'estableix el matrimoni del nou monarca amb Constança, filla de l'infant Alfons —futur Alfons el Benigne. El matrimoni té lloc el 24 de setembre de 1325, i són remarcables les paraules que fa servir el cronista de Peralada en el capítol de la seva crònica (Soldevila, 2011: 483): “E aquest matrimoni fo fet amb gran concòrdia e a gran confirmació d'amor e de parentesc de la casa d'Aragó e de Mallorca; per què tots los llurs sotmesos n'han haüda, e n'han tots temps, gran goig e gran plaer e gran profit”.

Per tant, en aquests capítols s'ha pogut observar una vegada més la subjectivitat del cronista. En aquest cas, amaga la problemàtica entre el monarca d'Aragó i el monarca de Mallorca per la successió del Regne i per tant no conta que el matrimoni entre Jaume III i Constança és un enllaç que es pacta per a establir la pau entre les dues cases; simplement en fa un gran elogi i ressalta el gran amor existent entre aquestes.

¹⁰¹ Cal recordar que l'infant Felip és un fanàtic religiós que dedica la seva vida a la contemplació.

5.45. [REGNAT D'ALFONS III. EL COMTE-REI, CAP DE TOTS ELS DINASTES DE NISSAGA CATALANA]: 491.

Muntaner dona aquí la seva opinió: que la Corona serà més poderosa si els monarques dels tres reialmes —Aragó, Mallorca, Sicília— són aliats i no enemics.

En aquest conegut capítol, un dels darrers de la seva crònica, parla de la importància capital de la unió de les tres cases dinàstiques: Aragó, Mallorca i Sicília.

El capítol en qüestió, referent a la incorporació d'Alfons —futur Alfons el Benigne— com a nou monarca de la Corona després de la mort del seu pare, Jaume el Just, deixa molt clara la postura de Muntaner respecte a la unitat de les corones relatada contínuament al llarg de l'obra; el cronista pensa que tots els territoris han de formar part d'un aglomerat únic i sense espai per a les discòrdies o disputes. Per aquest motiu, el cronista de Peralada afirma que tant el Regne de Mallorca com el Regne de Sicília han d'estar en harmonia amb els altres territoris, i tots aquests sota el lideratge del nou rei (Soldevila, 2011: 492): “Per què és mester que al senyor rei d'Aragó, n'Anfós, que li vaja lo cor en ço: que tota la fermetat e la unitat està en Déu e en ell, qui és cap e major de tot [...]”. Només així es podrà fer front i combatre els possibles enemics de la Corona.

Per a exemplificar tot això, Muntaner emprà la metàfora de la mata de jonc, la qual serveix per a demostrar que les tres cases dinàstiques unides són indestructibles, però per separat fràgils i vulnerables (Soldevila, 2011: 492):

[...], jo li respon que la mata de jonc ha aquella força que, si tota la mata lligats ab una corda ben forts, e tota la volets arrencar ensems, dic-vos que deu hòmens, per bé que tiren, no l'arrencaran, ne encara con gaire més s'hi prenguessen; e, si en llevats la corda, de jonc en jonc la trencarà tota un fadrí de vuit anys, que solc un jonc no hi romandrà. E així seria d'aquests tres reis, que, si entre ells havia devision ninguna ne discòrdia, ço que Déus no vulla, fets compte que han de tals veïns, que pensarien de consumir la un ab l'altre. Per què és mester que d'aquest pas se guarden; que, mentre tots tres sien d'una valença, no temen l'altre poder del món, ans, així con davant vos he dit, seran tots temps sobirans a llurs enemics.

6. CONCLUSIONS

Arribats en aquest punt del treball, es poden extreure tot un seguit de conclusions de tot allò que s'ha vist al llarg d'aquest. Com s'ha pogut observar, són molts els capítols de la crònica que d'alguna manera estan relacionats amb la Corona de Mallorca. En aquest estudi, allò que s'ha intentat principalment és analitzar d'una manera més detinguda tots i cada un d'aquests episodis, tenint en compte la poca fiabilitat de Muntaner com a narrador dels fets.

Tot i així, en alguns dels capítols que el cronista relata de manera verídica, l'únic que he fet ha estat ampliar-ne la informació amb l'objectiu de donar una visió més exhaustiva dels esdeveniments narrats. Un exemple és el capítol que parla sobre la Festa de l'Estendard —una celebració que ha arribat fins als nostres dies—, en el qual s'ha intentat mostrar al lector l'evolució que ha patit al llarg dels segles tot entrant en detall en els diferents canvis que s'han produït en cada època determinada. També es podrien incloure dins aquest bloc —així com molts altres— les conquestes de Mallorca, Menorca i Eivissa, les quals són comentades d'una manera molt escurçada encara que, seguint el relat d'altres autors i estudiosos, poden ser explicades més detalladament.

No obstant això, allò més recurrent, com s'ha fet notar al llarg del treball, són la invenció, la manipulació o fins i tot l'omissió de fets. Com s'ha comentat a l'apartat introductori, la crònica té com un dels objectius principals l'exaltació del Casal d'Aragó —a més de l'exaltació de Déu—, motiu pel qual el cronista es veu obligat a narrar els esdeveniments de manera que no afectin la imatge de la casa dinàstica per la qual sent una gran devoció. És tant així que al llarg de tota l'obra es produeixen un bon nombre d'elogis als diferents membres del Casal que surten en els diferents episodis narrats; cal tornar a remarcar que Muntaner sent devoció per totes les figures pertanyents a la monarquia, fins i tot les que formen part del bàndol contrari.

Les invencions, doncs, també són una constant en l'obra. D'aquestes es podrien destacar, entre d'altres, la invenció sobre el canvi d'estat d'ànim de Pere el Gran després de veure el seu germà o la petició que li fa de lloar Déu per a agrair la bona arribada de la seva família a terres sicilianes.

En molts d'altres casos, però, el cronista manipula els esdeveniments a la seva conveniència. Un exemple molt clar és quan explica que és el rei Pere qui demana al seu germà que no s'involucri en la guerra de Sicília, encara que realment és el propi Jaume II de Mallorca qui pren aquesta decisió. Una altra manipulació molt clara de Muntaner tracta

sobre l'aliança del rei Jaume amb el rei francès; segons el cronista l'avinença també es fa per petició del monarca d'Aragó, amb el pretext de conservar diferents territoris de la Corona. Les ocupacions de Mallorca i de Menorca també són dos episodis en els quals el cronista modifica els fets que ocorregueren realment; sobre la primera, explica que es duu a terme per tal d'evitar que siguin els francesos qui es facin abans amb l'illa, i sobre Menorca diu que Alfons la conquereix per tal de lliurar-la al seu oncle alliberada de sarraïns. En tot cas, amaga que l'ocupació de les illes són, en gran part, una venjança contra Jaume II de Mallorca per haver donat suport al rei Felip l'Ardit en la croada francesa contra la Corona d'Aragó.

Per últim, cal destacar aquells casos en els quals el cronista, quan no pot justificar els fets de cap de les maneres o simplement no vol fer-ho, passa sumàriament d'aquests i els omet. Un dels primers esdeveniments que omet és la revolta de la noblesa catalana contra el rei d'Aragó, atès el suport rebut per part del rei de Mallorca. Un altre cas en què omet els fets és l'atac al palau de Perpinyà per part de Pere el Gran i la posterior fugida del seu germà pel clavegueram de la vila. De fet, tot l'entramat d'invencions i manipulacions que fa al llarg de l'obra el condueixen a l'omissió constant de fets; un bon exemple és la Pau d'Anagni, en la qual omet Mallorca perquè d'altra manera es palesaria que tot allò que ha contat fins al moment no és cert.

Aleshores, tots aquests casos, entre d'altres, ens permeten veure com el cronista de Peralada relata els esdeveniments seguint els seus propis criteris i pensaments; això ho explica en la seva obra Cingolani (2008: 168):

Amb bones probabilitats, la manipulació a la qual Muntaner sotmet els fets no és sempre del tot voluntària, en el sentit que no respon a raons oficials d'ideologia i de propaganda, com s'esdevé en molts altres historiadors com, almenys en part, en Desclot. La seva manipulació, quan és voluntària, respon principalment a raons personals, a la necessitat del tot autobiogràfica de fer comptes de la seva vida i amb la Veritat [...].

L'autor italià assenyala que el cronista no sempre manipula els fets de manera voluntària, i, quan sí que ho fa, és amb el propòsit de contar els esdeveniments que ell mateix va viure. Tot i que no es pot saber amb total certesa les raons que el condueixen a no contar els fets com realment van ocórrer, el que sí que es pot concloure és que Muntaner vol mostrar en les pàgines de la seva crònica tots aquells territoris heretats de Jaume el Conqueridor —amb l'engendrament miraculós del qual s'inicia la crònica, precisament— i els seus monarques corresponents en una concòrdia total sense espai per als conflictes i les disputes. Cal remarcar novament que té una visió sacralitzada d'aquests

monarques, els quals es troben protegits en tot moment per la figura de Déu, protecció que permet al cronista la justificació de segons quins fets que tenen lloc gràcies a la figura divina—o, en l'altre extrem, per culpa del diable. En un dels darrers capítols de la crònica posa l'exemple de la mata de jonc, que explica molt bé el seu pensament cabdal: la recomanació de la unió dels tres reialmes com a única solució per a derrotar tots els enemics.

S'ha pogut veure, doncs, la perspectiva de Muntaner en la narració de la seva obra magna, i els motius que hi ha al darrere. M'agradaria adjuntar un paràgraf del mateix Cingolani (2008: 182) que resumeix molt bé tota aquesta idea:

Muntaner no inventa només allò que no sap, sinó també allò que sap. Ell, per una banda, ens relata les coses com a ell li sembla que haurien d'haver ocorregut, i no tal com havien passat; ho fa amb tota llibertat i sense cap escrúpol, contradient de manera oberta les seves fonts o sense comprovar els fets. Potser, doncs, hauríem d'interpretar de la mateixa manera, i no com a mínimes correccions ideològiques, les manipulacions en descriure les poc fraternals relacions entre Pere II i Jaume II de Mallorca, i entre Jaume II i Frederic III. També perquè, en aquests casos, Muntaner no es limita a ometre uns fets, tal com podien haver fet Jaume I i Desclot, sinó que els reinventa perquè s'acordin amb la seva idea.

Aquesta explicació de l'autor italià em serveix per comentar la dificultat que tenen els diferents estudiosos de l'obra, comentada per Renedo (2016: 28) en el seu article: “Un dels grans reptes que la Crònica planteja als historiadors i als filòlegs és descobrir quan es decanta per la veritat, quan per les mitges veritats i quan per la invenció o, si es vol, la mentida”.

Esper que aquest estudi sobre la crònica de Ramon Muntaner sigui d'ajuda per a tots aquells que vulguin conèixer més bé els esdeveniments narrats pel cronista de Peralada relacionats amb la Corona de Mallorca, tot tenint en compte la seva poca fiabilitat a l'hora d'explicar els fets que van tenir lloc durant l'interval de temps que ocupa l'obra. La meua intenció al llarg del treball ha estat en tot moment fer-ne una lectura el més entenedora possible alhora que no gaire tediosa, per la qual cosa he intentat no estendre'm més del necessari¹⁰² i oferir al lector un suport per a poder seguir en tot moment el treball, com ara el resum per capítols o les taules genealògiques. En darrer lloc, m'agradaria comentar que l'elaboració d'aquest treball m'ha semblat interessant perquè m'ha permès conèixer una part de la nostra història de la qual no tenia coneixement i així mateix m'ha realitzat

¹⁰² La gran quantitat de bibliografia existent sobre la matèria donaria per a fer un treball molt més extens que l'actual.

personalment perquè mai no havia fet un treball com aquest que, per damunt de tot, esper pugui servir de la manera que sigui a algú interessat en el tema, com he esmentat abans.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Aguilar, J.A. (2007). Lo Rey d'Aragó no-ns fa sinó greuges e vilanies!: papat i casa d'Aragó a la crònica de Muntaner (II). *Estudis romànics*, 29: 109-142.
- Alomar, A.I. (1994). *Les armes mítiques de Jaume I*. Palma: Edicions Documenta Balear.
- Alomar, A.I. (1998). *L'estendard, la festa nacional més antiga d'Europa*. Palma: Edicions documenta balear.
- Alomar i Esteve, G. (1976-1977). Iconografía y heráldica de Sancha de Mallorca, reina de Nápoles. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: revista d'estudis històrics*, 35: 5-36.
- Alomar i Esteve, G. (1990). *L'infant Ferrando de Mallorca*. Biografies de mallorquins. Palma: Ajuntament de Palma.
- Ben Ma'mar, M. (2008). *Kitāb Tā'rīh Mayūrqa*. Palma: Govern de les Illes Balears i Universitat de les Illes Balears.
- Bernat, M. & Serra, J. (2000). *Sant Cabrit i Sant Bassa: com es construí un mite a la Mallorca medieval*. Llibres de la nostra terra. Palma: Lleonard Muntaner.
- Bibiloni, G. (2006). Com era la festa de l'estendard?. *El blog de Gabriel Bibiloni*. <https://bibiloni.cat/blog/?p=236>
- Cagesse, R. (1922). *Roberto d'Angiò ei suoi tempi, volº I*. Col·lecció Robarts. Florència: Bemporad & Figlio.
- Cateura, P. (1997). *Mallorca en el segle XIII*. Conèixer Mallorca. Palma: El Tall.
- Cateura, P. (2005). *Mallorca en el segle XIV*. Conèixer Mallorca. Palma: El Tall.
- Cifuentes i Comamala, L. (2019). Les quatre grans cròniques catalanes, un dels millors conjunts historiogràfics de l'Europa medieval. *Catalan Historical Review* [en línia], 12: 137-149.
- Cingolani, S.M. (2008). *La memòria dels reis: les quatre grans cròniques i la historiografia catalana, des del segle X fins al XIV*. Barcelona: Base.
- Cingolani, S.M. (2011). *Pere el Gran: vida, actes i paraula*. Barcelona: Base.
- Ensenyat, G. (1997). *La reintegració de la Corona de Mallorca a la Corona d'Aragó*. Mallorca: Editorial Moll.
- Ensenyat, G. (2009). El tractat de Capdepera segons el relat del *Llibre dels fets* i altres textos cronístics. *El tractat de Capdepera de 1231 i la independència de Menorca*. Ajuntament de Capdepera: 109-128.

- Escartí, V.J. & Ferrando, A. (1995). *Llibre dels fets de Jaume I*. Catarroja: Editorial Afers.
- Granell, F. (2017). La (re)construcció visual i retòrica de Jaume I a la *Festa de l'Estendard* de Mallorca durant l'època floral. *Scripta: Revista internacional de literatura i cultura medieval i moderna*, vol^o 9: 194-207.
- Maíz, J. (2016). *Jaume III de Mallorca i el seu temps*. Palma: Documenta Balear.
- Maíz, J. & Tudela, L. (2016). *Sanç I: el rei pragmàtic*. Palma: Illa.
- Marí, J. (1976). *La conquesta catalana de 1235*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs.
- Martínez Ferrando, J.E. (1979). *La tràgica història dels reis de Mallorca*. Barcelona: Aedos.
- Oliver, A. (1963). Heterodoxia en la Mallorca de los siglos XIII-XV. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: revista d'estudis històrics*, 32: 157-176.
- Parpal i Marquès, C. (1964). *La conquesta de Menorca, el 1287, per Alfons el Liberal*. Episodis de la història. Barcelona: Rafael Dalmau.
- Pinya Homs, R. (1982). *Els reis de la casa de Mallorca*. Biografies de Mallorquins. Palma: Ajuntament de Palma.
- Quintana i Torres, A. (1998). *La Festa de l'Estendard. Cultura i cerimonial a Mallorca (segles XIV-XX)*. Catarroja: Editorial Afers.
- Quintana, A.J. & Calafat, R.M. (1992). *La pervivència del rei En Jaume*. Palma: Edicions Documenta Balear.
- Renedo, X. (2016). Notes sobre la biografia i la *Crònica* de Ramon Muntaner. *Bolletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, XXVII: 19-46.
- Soldevila, F. (1963). *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal*. Barcelona: Aedos.
- Soldevila, F. (1965). *Jaume I, Pere el Gran: els grans reis del segle XIII*. Barcelona: Vicens-Vives.
- Soldevila, F. (2008). *Les quatre grans Cròniques vol^o II. Crònica de Bernat Desclot*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Soldevila, F. (2011). *Les quatre grans Cròniques vol^o III. Crònica de Ramon Muntaner*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.